

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК
(Монгол Улсад бүртгэлтэй аж ахуйн нэгж)

Аудитлагдсан санхүүгийн тайлан
2022 оны 12 дугаар сарын 31

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК

Аудитлагдсан санхүүгийн тайлан

Агуулга	Хуудас
Банкны талаарх мэдээлэл	1
Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн дарга ба гүйцэтгэх удирдлагын мэдэгдэл	2
Хараат бус аудиторын тайлан	3 – 4
Ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан	5
Санхүүгийн байдлын тайлан	6
Өмчийн өөрчлөлтийн тайлан	7
Мөнгөн гүйлгээний тайлан	8 – 10
Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд	11 – 89

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Банкны талаарх мэдээлэл

ТУЗ-ийн гишүүд:

Р. Коппа (ТУЗ-ийн дарга)

Д. Эрдэнэбилэг

Д. Янжмаа

Д. Хүрэлбаатар

Ж. Болормаа

Ж. Дэлгэрсайхан

Нарийн бичгийн дарга:

Н. Нямсүрэн

Албан хаяг:

Энхтайвны өргөн чөлөө 19,
Сүхбаатар дүүрэг, 1-р хороо,
Улаанбаатар хот 14210,
Монгол улс

Аудиторууд:

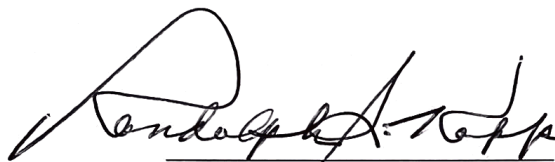
Эрнст энд Янг Монголия Аудит ХХК
Мэргэшсэн нягтлан бодогчид

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн дарга ба гүйцэтгэх удирдлагын мэдэгдэл

Худалдаа Хөгжлийн Банк ХХК-ийн (цаашид “Банк” гэх) Төлөөлөн Удирдах Зөвлөл (“ТУЗ”)-ийн дарга Рандольф Коппа, Гүйцэтгэх захирал Ононгийн Орхон болон Санхүү хариуцсан захирал Дуламжавын Энхтуяа, бид Банкны санхүүгийн тайлангууд нь 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн байдал хийгээд тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн үйл ажиллагааны үр дүн, мөнгөн гүйлгээг Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандарт (“СТОУС”)-ын дагуу үнэн зөв, бодитой илэрхийлсэн гэдгийг үүгээр мэдэгдэж байна.

Рандольф Коппа
Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн дарга

Дуламжавын Энхтуяа
Санхүү хариуцсан захирал

Улаанбаатар хот, Монгол улс
Огноо: 2023 оны 3-р сарын 15

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН

Худалдаа Хөгжлийн Банк ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд

Дүгнэлт

Бид Худалдаа Хөгжлийн Банк ХХК (“Банк”)–ийн 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх Банкны санхүүгийн байдлын тайлан, тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн ашиг алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан, өмчийн өөрчлөлтийн тайлан, мөнгөн гүйлгээний тайлан, нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын товчоо болон бусад тайлбар тодруулгуудаас бүрдсэн санхүүгийн тайлангуудад аудит хийж гүйцэтгэлээ.

Бидний дүгнэлтээр дээр нэрлэсэн санхүүгийн тайлангууд нь 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн байдал хийгээд тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн үйл ажиллагааны үр дүн, мөнгөн гүйлгээг Нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын зөвлөл (“НББОУСЗ”)–өөс баталж гаргасан Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартууд (“СТОУС”)–ын дагуу материаллаг алдаагүй, үнэн зөв толилуулсан байна.

Дүгнэлтийн үндэслэл

Бид энэхүү аудитын ажлыг Аудитын олон улсын стандарт (“АОУС”)–уудын дагуу хийж гүйцэтгэлээ. Уг стандартуудын дагуу хүлээсэн үүрэг хариуцлагуудыг энэхүү тайлангийн “Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага” хэсэгт харуулав. Бид Нягтлан бодогчдын ёс зүйн олон улсын стандартын зөвлөлөөс баталсан “Мэргэшсэн нягтлан бодогчдын ёс зүйн дүрэм”–ийн дагуу Банкнаас хараат бус бөгөөд уг дүрэмд заасны дагуу өөрсдийн бусад ёс зүйн үүрэг хариуцлагаа бүрэн биелүүлсэн болно. Бидний олж авсан аудитын нотолгоо нь бидний гаргасан дүгнэлтэд хангалттай, зохистой үндэслэл болж чадна гэдэгт бид итгэлтэй байна.

Санхүүгийн тайлангуудтай холбоотойгоор удирдлага болон засаглах эрх мэдэл бүхий этгээдүүдийн хүлээх хариуцлага

Санхүүгийн тайлангуудыг СТОУС–ын дагуу бэлтгэх, үнэн зөв толилуулах ба залилан, алдааны улмаас үүсч болох материаллаг буруу илэрхийлэлгүй санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэх боломжийг бий болгоход шаардлагатай гэж удирдлагын тодорхойлсон дотоод хяналтуудад удирдлага хариуцлага хүлээнэ.

Банкны удирдлага нь санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэхдээ Банкны үйл ажиллагааг зогсоох эсвэл татан буулгахаар төлөвлөсөн эсвэл эдгээрээс өөр бодит сонголт байхгүйгээс бусад тохиолдолд санхүүгийн тайлангуудыг гаргахдаа удирдлага нь тасралтгүй байх зарчмын дагуу Банкны үйл ажиллагааг тасралтгүй явуулах чадварыг үнэлэх, боломжтой бол тасралтгүй байх зарчимтай холбоотой асуудлуудыг тодруулах, нягтлан бодох бүртгэлийн тасралтгүй байх суурийг хэрэглэх үүрэгтэй.

Засаглал хариуцсан этгээдүүд нь Банкны санхүүгийн тайлагналын үйл явцад хяналт тавих үүрэгтэй.

Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага

Залилан эсвэл алдаанаас үүссэн материаллаг буруу тайлагналуудаас санхүүгийн тайлан нь бүхэлдээ ангид эсэх талаарх үндэслэлтэй баталгаа олж авах, дүгнэлт бүхий аудиторын тайлан гаргах нь бидний зорилго юм.

Зохистой баталгаажуулалт гэдэг нь өндөр түвшний баталгаажуулалт боловч “АОУС”–ын дагуу хийгдсэн аудит нь оршин байгаа материаллаг буруу тайлагналуудыг байнга илрүүлнэ гэсэн баталгаа биш юм. Буруу тайлагналууд нь залилан эсвэл алдаанаас үүсч болох ба хэрэв тэдгээр нь дангаараа эсвэл нийтдээ санхүүгийн тайланд үндэслэн гаргасан хэрэглэгчдийн эдийн засгийн шийдвэрт нөлөөлөх магадлалтай бол материаллагт тооцогдоно.

“АОУС”–ын дагуу хийх аудитын үед бид мэргэжлийн үнэлэмж, мэргэжлийн үл итгэх зарчмыг баримтлан ажилладаг. Бид мөн:

- Залилан эсвэл алдааны улмаас үүсч болох санхүүгийн тайлангийн материаллаг буруу тайлагналуудын эрсдэлүүдийг таних, үнэлэх, тэдгээр эрсдэлд тохирох аудитын горимуудыг боловсруулах, гүйцэтгэх, өөрсдийн дүгнэлтэнд үндэслэл болохуйц хангалттай, зохистой аудитын нотолгоог олж авах. Залилан нь хуйвалдах, бичиг баримт хуурамчаар үйлдэх, санаатайгаар орхигдуулах, буруу мэдэгдэл хийх, дотоод хяналтыг зөрчих зэрэг үйлдлүүдтэй холбоотой байж болох тул залилангаас үүдэн гарсан материаллаг буруу тайлагналыг илрүүлэхгүй байх эрсдэл нь алдаанаас үүдэн гарсан буруу тайлагналыг ирүүлэхгүй байх эрсдэлээс өндөр байдаг.
- Банкны дотоод хяналтын үр нөлөөтэй байдалд дүгнэлт өгөх зорилгоор биш тухайн нөхцөл байдалд тохирохуйц аудитын горим боловсруулахын тулд аудитад хамааралтай дотоод хяналтын талаар ойлголт олж авах.
- Хэрэглэсэн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогууд нь зохистой эсэх, удирдлагын зүгээс нягтлан бодох бүртгэлийн ойролцоолсон тооцооллууд, тэдгээрт холбогдох тодруулгууд нь үндэслэлттэй эсэхийг үнэлэх.

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Худалдаа Хөгжлийн Банк ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд (үргэлжлэл)

Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага (үргэлжлэл)

- Нягтлан бодох бүртгэлийн тасралтгүй байх зарчмыг удирдлага зохистой хэрэглэсэн эсэх, олж авсан аудитын нотолгоонд үндэслэн Банкны үйл ажиллагаагаа тасралтгүй явуулах чадамжид мэдэгдэхүйц эргэлзээ үүсгэж болох үйл явдал эсвэл нөхцөл байдалтай холбоотой материаллаг тодорхой бус байдал байгаа эсэхийг дүгнэх. Хэрэв материаллаг тодорхой бус байдал байна гэж дүгнэвэл, бид аудиторын тайландаа санхүүгийн тайлангийн холбогдох тодруулгыг хийж өгөх эсвэл ийм тодруулга хангалтгүй бол дүгнэлтээ өөрчлөх шаардлагатай болдог. Аудиторын тайлан гарах өдөр хүртэл олж авсан аудитын нотолгоонд үндэслэн бид дүгнэлтээ гаргадаг. Гэхдээ ирээдүйн үйл явдал эсвэл нөхцөл байдал Банкны тасралтгүй байх зарчмыг алдагдуулж болно.
- Санхүүгийн тайлангууд (үүнд тодруулгууд багтана)-ын ерөнхий толилуулга, бүтэц, агуулгыг үнэлэх мөн санхүүгийн тайлангууд нь зөв толилуулгын шаардлагыг хангахуйц байдлаар холбогдох ажил гүйлгээ, үйл явдлуудыг илэрхийлсэн эсэхийг үнэлэх.

Бид аудитын ажлын төлөвлөсөн хамрах хүрээ, цаг хугацаа, томоохон хэмжээний дутагдал болон аудитын явцад олж тогтоосон дотоод хяналтын томоохон доголдол зэргийг багтаасан асуудлуудыг засаглал хариуцсан этгээдүүдэд мэдэгддэг.

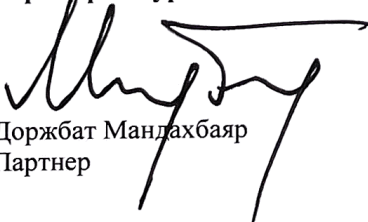
Бусад зүйл

Энэхүү тайланг өөр ямар нэгэн зорилгоор биш, Монгол Улсын "Компанийн тухай хууль"-ийн 94 дүгээр зүйлд заасны дагуу Банкны хувьцаа эзэмшигчдийн захиалгаар аудитыг гүйцэтгэн Банкны хувьцаа эзэмшигчдэд зориулан гаргалаа. Бид энэхүү тайлангийн агуулгын хүрээнд өөр аливаа нэг гуравдагч талын өмнө хариуцлага хүлээхгүй болно.

Ernst & Young Mongolia Audit LLC
ЭРНСТ ЭНД ЯНГ МОНГОЛИЯ АУДИТ ХХК
Мэргэшсэн нягтлан бодогчид

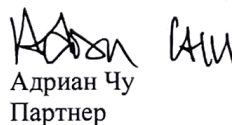
Гарын үсэг зурсан

Доржбат Мандахбаяр
Партнер

Монгол улс, Улаанбаатар хот
Огноо: 2023 оны 3-р сарын 15

Баталсан

Адриан Чу
Партнер

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн

Ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан

	Тодруулга	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Үр ашигт хүүгээр тооцсон хүүний орлого	4	642,747,024	570,786,451
Бусад хүү болон түүнтэй адилтгах орлого	4	31,331,028	26,321,014
Хүү болон түүнтэй адилтгах зардал	5	(354,478,116)	(405,636,562)
Хүүний цэвэр орлого		319,599,936	191,470,903
Шимтгэл, хураамжийн орлого	6	77,961,275	65,236,995
Шимтгэл, хураамжийн зардал	6	(27,512,673)	(20,800,855)
Шимтгэл, хураамжийн цэвэр орлого		50,448,602	44,436,140
Арилжааны болон үйл ажиллагааны бусад орлого/(зардал)	7	13,924,925	(13,405,598)
Нийт үйл ажиллагааны орлого		383,973,463	222,501,445
Хүлээгдэж буй үнэ цэнийн бууралтын алдагдалын буцаалт	8	28,297,839	57,705,549
Үйл ажиллагааны цэвэр орлого		412,271,302	280,206,994
Үйл ажиллагааны зардал	9	(172,790,891)	(130,938,563)
Хараат компанийн ашиг/(алдагдлын) хувь	15	418,388	(28,728,932)
Татварын өмнөх ашиг		239,898,799	120,539,499
Орлогын албан татварын зардал	10.1	(45,650,106)	(15,729,066)
Тайлант жилийн ашиг		194,248,693	104,810,433
Нэгж хувьцааны ашиг (Төгрөг):			
Нэгж хувьцаанд ноогдох суурь болон хорогдуулсан ашиг	11	4,041	2,180
Бусад дэлгэрэнгүй орлого/(алдагдал) (татварын дараах)			
<i>Дараагийн тайлант хугацаанд ашиг, алдагдлын тайлан руу дахин ангилагдах бусад дэлгэрэнгүй орлого (татварын дараах):</i>			
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэдэг өрийн хэрэглүүрийн дахин үнэлгээний өөрчлөлт	30	(16,130,824)	(1,266,566)
<i>Дараагийн тайлант хугацаанд ашиг, алдагдлын тайлан руу дахин ангилагдахгүй бусад дэлгэрэнгүй орлого (татварын дараах):</i>			
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэдэг өмчийн хэрэглүүрийн дахин үнэлгээний өөрчлөлт	30	14,779,163	(18,633,681)
Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээ	30	-	14,843,570
Бусад дэлгэрэнгүй алдагдал		(1,351,661)	(5,056,677)
Тайлант жилийн татварын дараах нийт дэлгэрэнгүй орлого, татварын дараах		192,897,032	99,753,756

Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салиггүй нэг хэсэг болно.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх

Санхүүгийн байдлын тайлан

		2022	2021
		мян.төг	мян.төг
ХӨРӨНГӨ			
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	12	1,756,207,294	976,352,237
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	13	767,067,640	504,417,550
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдлын тайланд бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө	14	266,017,128	199,870,221
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэдэг өрийн хэрэглүүр	14	1,079,812,762	1,754,434,647
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэдэг өмчийн хэрэглүүр	14	73,528,478	57,662,947
Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэглүүр	14	250,553,216	590,679,288
Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт	15	924,685	506,297
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	16	265,374,431	101,647,498
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	17	4,137,182,398	4,588,465,405
Бусад хөрөнгө	18	465,950,560	200,051,593
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	19	79,997,754	79,902,629
Борлуулах зориулалттай хөрөнгө	20	24,665,717	3,605,964
Үндсэн хөрөнгө	21	470,625,143	480,838,433
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	22	15,449,135	7,902,693
Биет бус хөрөнгө	23	1,421,361	2,334,413
НИЙТ ХӨРӨНГӨ		<u>9,654,777,702</u>	<u>9,548,671,815</u>
ӨР ТӨЛБӨР			
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	24	33,120,234	13,938,713
Репо хэлцэл	25	316,804,791	289,792,528
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	26	6,207,309,405	6,266,310,519
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	16	166,203,537	78,035,961
Зээлээр авсан санхүүжилт	27	1,418,831,195	1,408,740,129
Гаргасан өрийн бичиг	28	-	160,140,274
Бусад өр төлбөр	29	260,483,585	289,069,965
Түрээсийн өр төлбөр	22	15,869,783	8,999,663
Орлогын татварын өглөг	10.2	55,742,118	12,499,999
Хойшлогдсон татварын өр төлбөр	10.3	2,401,790	1,035,344
НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР		<u>8,476,766,438</u>	<u>8,528,563,095</u>
ЭЗДИЙН ӨМЧ			
Энгийн хувьцаа	30	323,810,329	323,809,925
Нэмж төлөгдсөн капитал	30	664	-
Бусад нөөц	30	258,908,980	210,143,332
Хуримтлагдсан ашиг		595,291,291	486,155,463
НИЙТ ЭЗДИЙН ӨМЧ		<u>1,178,011,264</u>	<u>1,020,108,720</u>
НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР БА ЭЗДИЙН ӨМЧ		<u>9,654,777,702</u>	<u>9,548,671,815</u>

Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салигүй нэг хэсэг болно.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн

Өмчийн өөрчлөлтийн тайлан

	Энгийн хувьцаа мян.төг (Тод. 30)	Нэмж төлөгдсөн капитал мян.төг (Тод. 30)	Бусад нөөц мян.төг (Тод. 30)	Хуримтлагдсан ашиг мян.төг	Нийт эздийн өмч мян.төг
2021 оны 1 сарын 1-ний байдлаар	72,723,171	251,086,754	220,381,635	386,162,134	930,353,694
Тайлант жилийн ашиг	–	–	–	104,810,433	104,810,433
Бусад дэлгэрэнгүй орлого	–	–	(5,056,677)	–	(5,056,677)
Нийт дэлгэрэнгүй орлого	–	–	(5,056,677)	104,810,433	99,753,756
Хэрэгжсэн дахин үнэлгээний нөөц	–	–	(32,613,320)	32,613,320	–
Ногдол ашиг (Тод. 30)	–	–	–	(9,998,730)	(9,998,730)
Тусгай зориулалттай нөөцөд шилжүүлсэн*	–	–	27,431,694	(27,431,694)	–
Энгийн хувьцааны нэмэгдэл	251,086,754	(251,086,754)	–	–	–
2021 оны 12 сарын 31-ний болон 2022 оны 1 сарын 1-ний байдлаар	323,809,925	–	210,143,332	486,155,463	1,020,108,720
Тайлант жилийн ашиг	–	–	–	194,248,693	194,248,693
Бусад дэлгэрэнгүй орлого	–	–	(1,351,661)	–	(1,351,661)
Нийт дэлгэрэнгүй орлого	–	–	(1,351,661)	194,248,693	192,897,032
Хэрэгжсэн дахин үнэлгээний нөөц	–	–	(5,537,618)	5,537,618	–
Ногдол ашиг (Тод. 30)	–	–	–	(34,995,556)	(34,995,556)
Тусгай зориулалттай нөөцөд шилжүүлсэн*	–	–	55,654,927	(55,654,927)	–
Энгийн хувьцааны нэмэгдэл	404	664	–	–	1,068
2022 оны 12 сарын 31-ний байдлаар	323,810,329	664	258,908,980	595,291,291	1,178,011,264

*Бусад нөөцөд тусгай зориулалтын нөөц багтсан ба уг нөөцийг Монголбанкны шаардлагад нийцүүлэн байгуулсан бөгөөд Монголбанкны зөвшөөрлөөр Банкны хувьцаа эзэмшигчид хуваарилах боломжтой.

Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй нэг хэсэг болно.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн

Мөнгөн гүйлгээний тайлан

	Тодруулга	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Үндсэн үйл ажиллагааны мөнгөн гүйлгээ			
Татварын өмнөх ашиг		239,898,799	120,539,499
<i>Тохируулгууд:</i>			
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт	7	(97,805,076)	(21,067,389)
Үндсэн хөрөнгө борлуулсны (олз)/гарз	7	133,393	(10,997,768)
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө борлуулсны (олз)/гарз	7	102,101	(3,391,791)
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийн (“ХОЗҮХХ”) үнэ цэнийн өөрчлөлтийн олз	7	(95,125)	(433,617)
Өмчлөх бусад хөрөнгө борлуулсны цэвэр (олз)/гарз	7	4,541,099	(204,152)
ХОЗҮХХ борлуулсны олз	7	–	(6,063,066)
Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт хэсэгчлэн борлуулсны олз	7	–	(5,434,794)
Орон сууцны зээлийн бүтцийн өөрчлөлтөөс үүссэн цэвэр гарз	7	7,781,905	6,754,302
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх (БҮЦӨБДО) өрийн хэрэглүүр борлуулсны (олз)/гарз	7	(125,429)	509,109
Өмчлөх бусад хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт	7	–	27,650,688
Бусад зээл болон урьдчилгааны бүтцийн өөрчлөлтийн гарз	7	13,861,532	17,805,897
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд (БҮЦӨБДО) бүртгэгдэх өмчийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалтын анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн гарз		–	14,508,803
Өмчлөх бусад хөрөнгө данснаас хассаны гарз	7	–	2,123,116
Хөрөнгийн дахин үнэлгээний гарз	7	–	1,745,195
Хойшлогдсон нөхцөлт хандивын хорогдуулга	7	(232,737)	–
Хараат компанийн (ашиг)/алдагдлын Банканд ногдох хувь	15	(418,388)	28,728,932
Эрсдэлийн сангийн буцаалт	8	(28,297,839)	(57,705,549)
Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл	9	13,182,054	13,653,950
Биет бус хөрөнгийн хорогдуулга	9	1,644,302	2,373,456
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл	9	5,345,669	5,128,494
Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны гарз	9	7,225,692	154,371
Биет бус хөрөнгө данснаас хассаны гарз	9	1,685	–
Зээлээр авсан санхүүжилтийн хүүгийн зардал	5	93,256,863	116,374,067
Гаргасан өрийн бичгийн хүүгийн зардал	5	6,326,356	12,800,000
Түрээсийн өглөгийн хүүгийн зардал	5	990,130	1,219,631
Зээлээр авсан санхүүжилтийн хэрэгжээгүй ханшийн зөрүү		97,002,614	(151,362)
Ажлын капиталын өөрчлөлтийн өмнөх үйл ажиллагааны ашиг		364,319,600	266,620,022
Үйл ажиллагааны хөрөнгө ба өр төлбөрийн өөрчлөлтүүд:			
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц		(142,511,368)	(124,050,688)
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө		(29,676,880)	(15,513,234)
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа		483,985,686	(501,093,613)
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө		(24,334,203)	3,873,960
Бусад хөрөнгө		(307,584,159)	(61,028,385)
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж		19,181,521	(89,007,431)
Репоз хэлцэл		27,012,263	65,504,912
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж		(59,001,114)	954,892,336
Бусад өр төлбөр		(27,500,688)	(348,300,156)
Үндсэн үйл ажиллагаанаас хүлээн авсан мөнгөн гүйлгээ		303,890,658	151,897,723
Түрээсийн өглөгийн хүүгийн хэсэгт хамаарах төлөлт		(990,130)	(1,219,631)
Зээлээр авсан санхүүжилтийн хүүгийн төлөлт		(84,192,165)	(105,600,240)
Гаргасан өрийн бичгийн хүүгийн төлөлт		(6,466,630)	(12,800,000)
Үндсэн үйл ажиллагаанаас хүлээн авсан цэвэр мөнгөн гүйлгээ		212,241,733	32,277,852

Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салиггүй нэг хэсэг болно.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн

Мөнгөн гүйлгээний тайлан (үргэлжлэл)

	Тодруулга	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагааны мөнгөн гүйлгээ			
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын худалдан авалт		(787,212,627)	(1,422,590,074)
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт борлуулсны орлого		1,236,504,531	930,207,988
Алтны урьдчилгаа гэрээний төлөлт		34,144,815	(14,244,000)
Үндсэн хөрөнгө борлуулснаас хүлээн авсан мөнгө		8,792,270	15,976,615
Үндсэн хөрөнгийн худалдан авалт	21	(20,231,695)	(25,018,146)
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай хөрөнгө борлуулсны олз		–	10,305,493
Биет бус хөрөнгийн худалдан авалт	23	(732,935)	(333,455)
Хөрөнгө оруулалтын үйл (ажиллагаанд зарцуулсан)/ажиллагаанаас хүлээн авсан цэвэр мөнгөн гүйлгээ		471,264,359	(505,695,579)
Санхүүгийн үйл ажиллагааны мөнгөн гүйлгээ			
Зээлээр авсан санхүүжилтийн татан авалт		750,952,149	1,096,949,851
Зээлээр авсан санхүүжилтийн эргэн төлөлт		(845,690,067)	(255,441,498)
Хойшлогдсон төлбөрийн эргэн төлөлт		(1,238,328)	(2,127,043)
Ногдол ашиг	30	(33,841,116)	(9,998,730)
Өрийн бичгийн эргэн төлөлт		(160,000,000)	–
Хүлээн авсан хойшлогдсон нөхцөлт хандив	29	561,938	–
Шинээр гаргасан хувьцаа	30	1,068	–
Түрээсийн өглөгийн үндсэн төлбөрийн эргэн төлөлт		(5,975,936)	(5,230,452)
Санхүүгийн үйл (ажиллагаанд зарцуулсан)/ажиллагаанаас хүлээн авсан цэвэр мөнгөн гүйлгээ		(295,230,292)	824,152,128
Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгийн цэвэр өсөлт		388,275,800	350,734,401
Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл	12	1,727,107,692	1,376,373,291
Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	12	2,115,383,492	1,727,107,692
Хүүтэй холбоотой үйл ажиллагааны мөнгөн урсгал			
Төлсөн хүү		(363,844,513)	(412,379,234)
Хүлээн авсан хүү		805,020,573	646,982,797
Мөнгөн бус үйл ажиллагаанууд			
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө ба түрээсийн өглөгийн нэмэгдэл	22	13,267,832	2,636,768
Түрээсийн гэрээний өөрчлөлт	22	156,856	575,218
Зээлийн үүргийн гүйцэтгэлийг барьцаа хөрөнгөөр хангуулсан		26,583,542	20,404,728
Үндсэн хөрөнгийн нэмэгдэл		–	34,069,935
Үндсэн хөрөнгийн борлуулалтын үнэ		–	33,789,205
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай хөрөнгийн борлуулалтын үнэ		–	16,655,777
Санхүүгийн үйл ажиллагаанаас үүссэн өр төлбөрийн өөрчлөлт			
		2022	2021
Түрээсийн өглөг		мян.төг	мян.төг
1 сарын 1-нээр		8,999,663	11,384,522
Мөнгөн бус нэмэгдэл		13,267,832	2,636,768
Түрээсийн өөрчлөлт		156,856	575,218
Түрээсийн гэрээ цуцлагдсан түрээсүүд		(578,632)	(366,393)
Тайлант үеийн хүүгийн зардал		990,130	1,219,631
Түрээсийн өглөгийн хүүгийн төлөлт		(990,130)	(1,219,631)
Түрээсийн өглөгийн үндсэн төлбөрийн төлөлт		(5,975,936)	(5,230,452)
12 сарын 31-нээр		15,869,783	8,999,663

Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салиггүй нэг хэсэг болно.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн

Мөнгөн гүйлгээний тайлан (үргэлжлэл)

Санхүүгийн үйл ажиллагаанаас үүссэн өр төлбөрийн өөрчлөлт (үргэлжлэл)

	Зээлээр авсан санхүүжилт мян.төг	Гаргасан өрийн бичиг мян.төг
2021 оны 1 сарын 1-нээр	558,736,354	160,140,274
Шинээр татсан эх үүсвэр	1,096,949,851	–
Эргэн төлөлт	(255,441,498)	–
Хүүгийн төлөлт	(105,600,240)	(12,800,000)
Хойшлогдсон төлбөр	(2,127,043)	–
Цэвэр эргэн төлөлт	733,781,070	(12,800,000)
Гадаад валютын ханшийн зөрүү	(151,362)	–
Санхүүгийн үйл ажиллагаанаас үүссэн мөнгөн бус гүйлгээ	(151,362)	–
Хуримтлагдсан хүү болон хойшлогдсон төлбөрийн хорогдуулалт	116,374,067	12,800,000
2021 оны 12 сарын 31 болон 2022 оны 1 сарын 1-ний байдлаар	1,408,740,129	160,140,274
Шинээр татсан эх үүсвэр	750,952,149	–
Эргэн төлөлт	(845,690,067)	(160,000,000)
Хүүгийн төлөлт	(84,192,165)	(6,466,630)
Хойшлогдсон төлбөр	(1,238,328)	–
Цэвэр эргэн төлөлт	(180,168,411)	(166,466,630)
Гадаад валютын ханшийн зөрүү	97,002,614	–
Санхүүгийн үйл ажиллагаанаас үүссэн мөнгөн бус гүйлгээ	97,002,614	–
Хуримтлагдсан хүү болон хойшлогдсон төлбөрийн хорогдуулалт	93,256,863	6,326,356
2022 оны 12 сарын 31-ний байдлаар	1,418,831,195	–

Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салиггүй нэг хэсэг болно.

1. Банкны талаарх мэдээлэл

Худалдаа, хөгжлийн банк ХХК (“Банк”) нь 1990 оны 10 дугаар сарын 19-ний өдөр Монгол улсын хуулийн дагуу үүсгэн байгуулагдсан ба 1993 онд хийгдсэн анхны банкны салбарын хяналт, шалгалтын актын дор Монголбанкнаас олгосон 8 тоот зөвшөөрлийн дагуу банк, санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлэх бизнесийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг.

Банк нь Монгол улсад бүртгэлтэй, тус улсын нутаг дэвсгэр дээр үйл ажиллагаа явуулдаг хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани юм. Банкны төв байрны албан ёсны хаяг нь Худалдаа, хөгжлийн банкны байр, Энхтайвны өргөн чөлөө 19, Сүхбаатар дүүрэг, 1-р хороо, Улаанбаатар хот 14210, Монгол улс.

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар банкны 64.00%-ийг Сингапурт бүртгэлтэй Глобулл Инвестмент энд Девелопмент Пте Лтд (“Глобулл”) эзэмшиж байв. Глобулл-н 92.20%-ийг АНУ-д бүртгэлтэй Ю Эс Глобал Инвестмент ХХК, 7.80%-ийг Должингийн Эрдэнэбилэг тус тус эзэмшдэг. (Банкны хувьцаа эзэмшигчид болон тэдгээрийн эзэмшлийн хувийг Тодруулга 30-аас харна уу). Ю Эс Глобал Инвестмент ХХК-г Должингийн Эрдэнэбилэг бүхэлд нь эзэмшдэг.

2023 оны 3 дугаар сарын 15-ний өдрийн Төлөөлөн Удирдах Зөвлөлийн тогтоолоор 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болгосон жилийн санхүүгийн тайлангуудыг гаргахыг зөвшөөрөв.

2. Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогууд

2.1 Тайлан бэлтгэх үндэслэл ба нийцлийн мэдэгдэл

Банкны санхүүгийн тайлангууд нь Нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын зөвлөл (“НББОУСЗ”)-өөс баталсан Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартууд (“СТОУС”)-ын дагуу бэлтгэгдсэн болно.

Санхүүгийн тайлангууд нь бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд (“БҮЦӨБДО”) бүртгэгдэх өрийн болон өмчийн хэрэглүүр, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд (“БҮЦӨАА”) бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө, бодит үнэ цэнийн аргаар бүртгэгдэх санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр, анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш дараа тайлант үед бодит үнэ цэнээр хэмжигдэх барилга болон газар, хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө, үнэт металл, өртөг ба борлуулалтын зардлыг хассан бодит үнэ цэнийн аль багаар хэмжигдэх борлуулах зорилготой хөрөнгийг эс тооцвол түүхэн өртөгийн зарчмаар бэлтгэгдсэн болно. Санхүүгийн тайлан дахь дүнгүүдийг тодруулгад өөрөөр зааснаас бусад тохиолдолд мянгачилан, Монгол Улсын мөнгөн тэмдэгт болох Монгол төгрөгөөр тайлагнасан.

2.2 Санхүүгийн тайлангийн толилуулга

Банк нь санхүүгийн байдлын тайлангийн зүйлсийг нөхөх/төлбөр хийх банкны хүсэл эрмэлзлэл болон төсөөлж буй чадварт үндэслэн хөрвөх чадварынх нь дарааллаар толилуулсан. Санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн дараах 12 сарын дотор (богино хугацаанд) ба 12 сараас хойших хугацаанд (урт хугацаанд) хүлээн авах эсвэл төлөх төлбөрийн талаарх шинжилгээг тодруулга 36-д толилуулсан.

Ирээдүйн үйл явдлаас хамааралгүйгээр хүлээн зөвшөөрсөн дүнгүүдийг цэвэршүүлэх хуулиар олгогдсон эрхтэй ба хөрөнгө, өр төлбөрийг зэрэг хүлээн зөвшөөрөх эсвэл цэвэр дүнгээр нь барагдуулах хандлагатай байгаа үед санхүүгийн хөрөнгө, санхүүгийн өр төлбөрүүдийг хооронд нь цэвэршүүлж, цэвэр дүнг санхүүгийн байдлын тайланд толилуулна. Нягтлан бодох бүртгэлийн стандарт эсвэл тайлбарт шаардаагүй эсвэл зөвшөөрөөгүй мөн банкны нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогод тусгайлан толилуулаагүй тохиолдолд орлого ба зардлын дүнгүүдийг ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд цэвэршүүлэхгүй.

2.3 Батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартууд

Банкны санхүүгийн тайлангуудыг батлан гаргах өдрийн байдлаар батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартуудын жагсаалтыг дор үзүүлэв. Банк энэхүү стандартууд болон нэмэлт өөрчлөлтүүдийг хүчин төгөлдөр хэрэгжиж эхлэх үеэс дагаж мөрдөнө.

• СТОУС 17	<i>Даатгалын гэрээ¹</i>
• СТОУС 17-ын нэмэлт өөрчлөлт	<i>Даатгалын гэрээ¹</i>
• НББОУС 1-ийн нэмэлт өөрчлөлт	<i>Богино хугацаат болон урт хугацаат өр төлбөрийн ангилал¹</i>
• НББОУС 8-ийн нэмэлт өөрчлөлт	<i>Нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын тодорхойлолт¹</i>
• НББОУС 1 ба СТОУС Практикийн бичиг баримт 2-ын нэмэлт өөрчлөлт	<i>Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг толилуулах нь¹</i>
• НББОУС 12-ын нэмэлт өөрчлөлт	<i>Нэг ажил гүйлгээнээс үүсч буй хөрөнгө, өр төлбөрийн хойшлогдсон татвар</i>
• СТОУС 16-ын нэмэлт өөрчлөлт	<i>Борлуулаад буцаан түрээслэсэн хөрөнгийн түрээсийн өр төлбөр²</i>
• НББОУС 1-ийн нэмэлт өөрчлөлт	<i>Гэрээгээр хүлээсэн үүрэгтэй эргэлтийн бус өр төлбөрүүд²</i>
• СТОУС 10 ба НББОУС 28-ын нэмэлт өөрчлөлт	<i>Хөрөнгө оруулагч ба түүний хараат компани, хамтарсан компанийн хооронд худалдсан эсхүл хандивласан хөрөнгө³</i>

¹2023 оны 1 сараас эхлэн хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлнэ

²2024 оны 1 сараас эхлэн хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлнэ

³Хүчин төгөлдөр болох хугацааг тогтоогоогүй ч дагаж мөрдөх боломжтой

СТОУС 17 Даатгалын гэрээ

2017 оны 5-р сард НББОУСЗ нь даатгалын гэрээний хүлээн зөвшөөрөлт, хэмжилт, тайлагнал болон толилуулгын зарчмуудыг тусгасан нягтлан бодох бүртгэлийн иж бүрэн шинэ стандарт болох СТОУС 17 Даатгалын гэрээ стандартыг баталсан. СТОУС 17 нь хүчин төгөлдөр болох хугацаанаасаа эхлэн 2005 онд батлагдсан СТОУС 4 Даатгалын гэрээ стандартыг орлоно. СТОУС 17 нь даатгалыг гаргаж буй аж ахуйн нэгжийн төрлөөс үл хамааран бүх төрлийн даатгалын гэрээнд (жишээлбэл, амь насны даатгал, шууд даатгал, давхар даатгал гэх мэт) мөн түүнчлэн тодорхой онцлог бүхий санхүүгийн хэрэглүүр болон баталгаанд үйлчилнэ. Стандартын хамрах хүрээ нь цөөн хэдэн хязгаарлалттай. СТОУС 17 нь СТОУС 9 эсхүл СТОУС 17-ийн хүрээнд ямар хэрэглүүр эсхүл бүрэлдэхүүн хэсгүүд орохыг тодорхойлоход нөлөөлж болох даатгалын шинж чанар бүхий банкны бүтээгдэхүүний нягтлан бодох бүртгэлийн шинэ шаардлагыг танилцуулсан.

Даатгалд хамрагддаг зээлийн карт ба түүнтэй адилтгах бүтээгдэхүүнүүд: эдгээр бүтээгдэхүүнийг олгогчдын ихэнх нь СТОУС 9-ийн дагуу санхүүгийн хэрэглүүр гэж үзэн одоогийн ашиглаж буй бүртгэлийн зарчмыг үргэлжлүүлэх боломжтой болно. СТОУС 17 нь даатгалын гэрээний тодорхойлолтыг хангасан зээлийн картын гэрээг (мөн түүнтэй адилтгах зээлийн эсхүл төлбөрийн нөхцөлтэй бусад гэрээг) гагцхүү аливаа нэг үйлчлүүлэгчтэй байгуулсан гэрээний үнийг тогтоохдоо тухайн үйлчлүүлэгчийн даатгалтай холбоотой эрсдлийг тусгаагүй тохиолдолд СТОУС 17-ийн хамрах хүрээнд оруулахгүй.

Хэрэв даатгалын нөхцөл нь зээлийн картын гэрээний нөхцлийн нэг хэсэг болж олгогддог тохиолдолд, олгогч нь дараах шаардлагын дагуу бүртгэнэ:

- Даатгалын бүрэлдэхүүн хэсгийг салгаж СТОУС 17-ийн дагуу бүртгэх
- Бусад бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг холбогдох бусад стандартууд (жишээлбэл, СТОУС 9, СТОУС 15 Хэрэглэгчидтэй байгуулсан гэрээний орлого эсхүл НББОУС 37 Нөөц, болзошгүй өр төлбөр ба болзошгүй хөрөнгө гэх мэт)-ын дагуу бүртгэнэ.

Даатгалын шинж чанарыг хангасан боловч даатгалын тохиолдол үүсэхэд гэрээний дагуу даатгуулагчийн үүргийг биелүүлэхэд шаардагдах хэмжээгээр нөхөн төлбөрийг хязгаарласан зээлийн гэрээ: Энэ төрлийн зээлийг олгогчид – жишээ нь: нас баралтаас болон чөлөөлөгдсөн зээл - СТОУС 9 эсхүл СТОУС 17-г сонгох боломжтой. Уг сонголт нь эргэлт буцалтгүй бөгөөд багцын түвшинд хийгдэнэ.

СТОУС 17 нь 2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөс эхлэх эсхүл түүнээс хойших тайлагналын хугацаанд хүчин төгөлдөр болох бөгөөд шаардлагатай тоон үзүүлэлтүүдийг харьцуулна. Хэрэв Банк нь СТОУС 17 анх хэрэгжүүлж эхлэхээс өмнө эсхүл тухайн өдрөөс эхлэн СТОУС 9 болон СТОУС 15 стандартуудыг хэрэгжүүлж эхэлсэн тохиолдолд СТОУС 17-г хугацаанаас нь өмнө мөрдөж эхлэхийг зөвшөөрсөн. Уг стандарт нь Банкны санхүүгийн тайланд нөлөөлөхгүй гэж үзэж байна.

2.3 Батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартууд (үргэлжлэл)

СТОУС 17 Даатгалын гэрээтэй холбоотой нэмэлт өөрчлөлт

СТОУС 17-д оруулсан нэмэлт нь стандартын тодорхой шаардлагуудыг хялбарчилж, санхүүгийн гүйцэтгэлийг тайлбарлахад хялбар болгосон болно. Мөн нэмэлт өөрчлөлтүүд нь, СТОУС 17-д шилжихэд шаардагдах хүчин чармайлтыг багасгах нэмэлт хөнгөлөлтүүдийг тусгасан. Түүнчлэн нэмэлт өөрчлөлтүүд нь СТОУС 17-ын хүчин төгөлдөр болох хугацаа буюу 2023 оны 1-р сарын 1-нээс эхлэх буюу түүнээс хойш жилийн тайлангийн үе болон өмнө нь хэрэглэхийг зөвшөөрсөнийг хойшлуулжсан. Энэхүү нэмэлт өөрчлөлт нь Банкинд нөлөө үзүүлэхгүй гэж үзэж байна.

НББОУС 1 Богино хугацаат болон урт хугацаат өр төлбөрийн ангилал ба түүнтэй холбоотой нэмэлт өөрчлөлт

2020 оны 1-р сард НББОУСЗ нь НББОУС 1-ийн 69-өөс 76-р хэсэгт нэмэлт өөрчлөлт оруулах замаар өр төлбөрийг урт ба богино хугацаат гэж ангилах шаардлагыг тодорхойлсон. Нэмэлт өөрчлөлтүүд нь:

- Төлбөр тооцоог хойшлуулах эрх гэж юу болох
- Тайлант хугацааны эцэст хойшлуулах эрхтэй байх ёстой
- Аж ахуйн нэгжийн хойшлуулах эрхээ хэрэгжүүлэх магадлал энэ ангилалд нөлөөлөхгүй
- Зөвхөн хөрвөх өр төлбөрт оруулсан дериватив нь өөрөө өмчийн хэрэглүүр болох тохиолдолд л өр төлбөрийн хугацаа нь түүний ангилалд нөлөөлөхгүй

Нэмэлт өөрчлөлтүүд нь 2024 оны 1-р сарын 1-нээс хойших тайлант жилийн хугацаанд хүчин төгөлдөр үйлчилдэг болох бөгөөд эдгээрийг ухрааж бүртгэх аргаар хэрэгжүүлнэ. Энэхүү нэмэлт өөрчлөлт нь Банкны санхүүгийн тайланд ямар нэгэн нөлөө үзүүлэхгүй гэж үзэж байна.

НББОУС 8 нэмэлт өөрчлөлт: Нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын тодорхойлолт

2021 оны 2-р сард НББОУСЗ нь НББОУС 8-ийн НББ-ийн тооцооллын тодорхойлолтод нэмэлт өөрчлөлт оруулсан.

Энэхүү өөрчлөлтүүд нь НББ-ын тооцооллын өөрчлөлт, НББ-ийн бодлогын өөрчлөлт, алдааны залруулга зэргийн хоорондын ялгааг тодорхойлсон. Мөн аж ахуй нэгжүүд НББ-ийн тооцооллыг боловсруулахад хэмжилтийн техник болон өгөгдөл хэрхэн хэрэглэгддэгийг тодруулж өгсөн.

Нэмэлт өөрчлөлтүүд нь 2023 оны 1-р сарын 1 –ний өдрөөс эсвэл түүнээс хойших тайлант жилүүдэд хүчин төгөлдөр болох бөгөөд НББ-ийн тооцооллын өөрчлөлт, НББ-ийн бодлогын өөрчлөлтүүдэд үйлчилнэ. Холбогдох баримтуудын толилуулсан тохиолдолд эрт хэрэгжүүлэхийг зөвшөөрнө.

Энэхүү нэмэлт өөрчлөлт нь Банкны санхүүгийн тайланд материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй.

НББОУС 1 болон СТОУС Практик тайлагналын 2 нэмэлт өөрчлөлтүүд: НББ-ийн бодлогын толилуулга

2021 оны 2-р сард НББОУСЗ-өөс НББОУС 1 болон СТОУС Практик тайлагналын 2-т материаллаг байдлын дүгнэлт хийх нэмэлт өөрчлөлтүүд оруулсан. Энэ нь НББ-ийн толилуулгад материаллаг байдлын дүгнэлтийг ашиглах заавар жишээг багтаасан. Нэмэлт өөрчлөлтүүд нь аж ахуйн нэгжүүдэд "гол" нягтлан бодох бүртгэлийн толилуулах шаардлагыг "материаллаг" нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогоо ил тод болгох шаардлагаар сольж, аж ахуйн нэгжүүд материаллаг байдлын үзэл баримтлалыг хэрхэн ашиглах талаар зааварчилгааг нэмж оруулснаар илүү хүртээмжтэй нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын тодруулгын гаргахад туслах зорилготой юм.

Нэмэлт өөрчлөлтүүд нь 2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөс эсвэл түүнээс хойших тайлант жилийн хугацаанд хүчин төгөлдөр үйлчилэх бөгөөд өмнө хэрэгжүүлэхийг зөвшөөрнө. Практик тайлагналын 2 нь НББ-ийн мэдээлэлд материаллаг байдлын тодорхойлох заавал шаардагдахгүй зааварчилгааг гаргасан тул энэ өөрчлөлтөд хүчин төгөлдөр болох огноо шаардлагагүй болно. Банк одоогоор энэхүү нэмэлт, өөрчлөлт нь НББ-ийн бодлогын тодруулгад хэрхэн нөлөөлөхийг үнэлж байна.

Нэг ажил гүйлгээнээс үүсч буй хөрөнгө, өр төлбөрийн хойшлогдсон татвар – НББОУС 12-ын нэмэлт өөрчлөлт

НББОУСЗ нь 2021 оны 5 сард НББОУС 12 Орлогын албан татвар-т нэмэлт өөрчлөлт оруулсан ба уг өөрчлөлтөөр НББОУС 12-ын дагуу хойшлогдсон татварын хөрөнгө, өр төлбөрийг анх удаа хүлээн зөвшөөрөхөөс чөлөөлөгдөх цар хүрээг нарийвчлан тусгасанаар татвар ногдох орлогоос хасагдах болон татвар ногдох тэнцүү дүнтэй түр зөрүү үүсгэж байгаа гүйлгээнүүдийг чөлөөлөгдөх цар хүрээнд хамруулахгүй болсон.

Энэхүү нэмэлт өөрчлөлтийг санхүүгийн тайланд толилуулж буй зэрэгцүүлсэн тайлант жилийн эхэнд эсхүл тайлант жилийн эхнээс хойших хугацаанд гарсан ажил гүйлгээнд дагаж мөрдөнө. Мөн, санхүүгийн тайланд толилуулж буй зэрэгцүүлсэн тайлант хугацааны эхэнд татвар ногдох болон татвар ногдох орлогоос хасагдах түр зөрүү үүсгэж буй түрээс болон ашиглалтаас хасах үүрэгтэй холбоотой бүх гүйлгээнд хойшлогдсон татварын хөрөнгө (татвар ногдох ашиг хангалттай үед), өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрнө.

2.3 Батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартууд (үргэлжлэл)

Борлуулаад буцаан түрээслэсэн хөрөнгийн түрээсийн өглөг – СТОУС 16-ын нэмэлт өөрчлөлт

СТОУС 16-д оруулсан нэмэлт өөрчлөлт нь борлуулагч-түрээслэгчийн борлуулах болон буцаан түрээслэх гүйлгээний явцад үүссэн түрээсийн өр төлбөрийг хэмжихэд ашиглах шаардлагыг тодорхойлсон ба энгэснээр борлуулагч-түрээслэгч нь авч үлдэж буй хөрөнгийн ашиглах эрхтэй холбоотой аливаа ашиг, алдагдлыг хүлээн зөвшөөрөхгүй юм.

Нэмэлт өөрчлөлтүүд нь 2024 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөс эхлэн хүчинтэй байх бөгөөд СТОУС 16-ыг анх хэрэгжүүлсэн өдрөөс хойш (өөрөөр хэлбэл 2019 оны 1-р сарын 1) хийсэн борлуулах болон буцаан түрээслэх гүйлгээнд буцаан мөрдөнө. Эрт хэрэгжүүлэхийг зөвшөөрнө. Энэхүү нэмэлт өөрчлөлт нь Банкны санхүүгийн тайланд мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлэхгүй.

Гэрээгээр хүлээсэн үүрэгтэй эргэлтийн бус өр төлбөрүүд - НББОУС 1-ийн нэмэлт өөрчлөлт

2022 оны 10-р сард НББОУС3-өөс НББОУС 1-н 2022 оны нэмэлт өөрчлөлтүүдийг нийтэлсэн бөгөөд үүгээр зээлийн гэрээнээс үүсэх өр төлбөрийн зохистой шалгуур үзүүлэлтүүд дотроос зөвхөн тухайн тайлант өдөр болон түүнээс өмнө дагаж мөрдөх шаардлагатай шалгуур үзүүлэлт нь өр төлбөрийн эргэлтийн болон эргэлтийн бус гэх ангилалд нөлөөлнө гэдгийг илүү тодотгосон. Нэмж дурдахад, 2022 оны нэмэлт өөрчлөлтүүд нь зээлийн гэрээнээс үүссэн тайлангийн өдрөөс 12 сарын дотор төлөгдөх шаардлагатай ч ирээдүйн шалгуур үзүүлэлтүүдийг хангаж байгаа тохиолдолд өр төлбөрийг барагдуулахыг хойшлуулах эрхтэй өр төлбөрүүдийг урт хугацааны гэж ангилж байгаа байгууллагыг нэмэлт тодруулга хийхийг шаарддаг.

Нэмэлт өөрчлөлтүүд нь 2024 оны 1-р сарын 1-ний өдөр буюу түүнээс хойшхи хугацаанд хүчинтэй байх бөгөөд буцаан дагаж мөрдөнө. Эрт хэрэгжүүлэхийг зөвшөөрнө. Банк одоогоор нэмэлт өөрчлөлтийн нөлөөлөл болон одоо байгаа зээлийн гэрээнд өөрчлөлт оруулах шаардлагатай эсэхийг үнэлж байна.

Хөрөнгө оруулагч ба түүний хараат компани, хамтарсан компанийн хооронд худалдсан эсхүл хандивласан хөрөнгө - СТОУС 10 ба НББОУС 28-ын нэмэлт өөрчлөлт

СТОУС 10 ба НББОУС 28-д оруулсан нэмэлт өөрчлөлтүүд нь хөрөнгө оруулагч болон түүний хараат болон хамтарсан компанийн хооронд хөрөнгө худалдах болон хандивлахтай холбоотой СТОУС 10 болон НББОУС 28-ын шаардлагуудын хоорондын зөрчилтэй байдлыг зохицуулсан. Хөрөнгө оруулагч болон түүний хараат болон хамтарсан компанийн хооронд хийгдсэн хөрөнгө худалдах болон хандивлах нь бизнесийн шинж чанартай байгаа тохиолдолд тус ажил гүйлгээний үр дүнд бий болсон олз, гарзыг бүрэн хүлээн зөвшөөрөхийг нэмэлт өөрчлөлт шаарддаг. Бизнесийн шинж чанаргүй хөрөнгөтэй холбоотой гүйлгээний хувьд гүйлгээний үр дүнд бий болсон олз, гарзыг зөвхөн хамааралгүй хөрөнгө оруулагчийн тухайн хараат компани эсвэл хамтарсан компанид эзэмшсэн хувь хэмжээгээр хөрөнгө оруулагчийн ашиг, алдагдалд хүлээн зөвшөөрнө. Нэмэлт өөрчлөлтүүдийг ирээдүйд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж байна. Нэмэлт өөрчлөлтийг дагаж мөрдөх хугацааг хараахан тогтоогоогүй байгаа ч дагаж мөрдөх боломжтой.

2.4 Шинэ болон нэмэлт өөрчлөлт оруулсан стандарт, тайлбар

Банк нь гаргасан санхүүгийн тайланд хараахан хүчин төгөлдөр болоогүй шинэ стандарт, тайлбар, нэмэлт өөрчлөлтийг дагаж мөрдөөгүй. Доорх бусад нэмэлт өөрчлөлт, тайлбар нь 2022 онд анх удаа хэрэгжих боловч Банкны санхүүгийн тайланд нөлөөлөхгүй.

Банкны санхүүгийн тайланд нөлөөгүй, 2022 онд анхлан хэрэгжиж буй стандарт, тодруулгуудыг дор хураангуйлав:

• СТОУС 3-ын нэмэлт өөрчлөлт	<i>Үзэл баримтлалын хүрээний зөвлөмж</i>
• НББОУС 16-ын нэмэлт өөрчлөлт	<i>Үндсэн хөрөнгө: Зориулалтаар ашиглаж эхлэхээс өмнөх хөрөнгийн орлого</i>
• СТОУС 1-ын нэмэлт өөрчлөлт	<i>Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартыг анх удаа хэрэгжүүлэх - Охин компани нь анхлан хэрэгжүүлэгч</i>
• НББОУС 37-ын нэмэлт өөрчлөлт	<i>Давагдашгүй гэрээ – Гэрээ биелүүлэх зардал</i>
• СТОУС 9-ын нэмэлт өөрчлөлт	<i>Санхүүгийн хэрэглүүр – Санхүүгийн өр төлбөрийг үл хүлээн зөвшөөрөх '10 хувь' шалгуур - хураамж</i>
• НББОУС 41 Хөдөө аж ахуй	<i>Бодит үнэ цэнийн хэмжилт дэх татвар</i>

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй

Гадаад валютын ханшийн тэгшитгэл

Банкны үйл ажиллагааны болон тайлагналын мөнгөн тэмдэгт нь Монгол Улсын үндэсний мөнгөн тэмдэгт болох “Монгол төгрөг” юм. Гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн мөнгөн хөрөнгө ба өр төлбөрийг тайлагналын өдрийн спот ханшаар дахин хөрвүүлдэг. Мөнгөн зүйлсийн ханшийн тэгшитгэл эсвэл төлбөр тооцооноос үүссэн аливаа зөрүүг ашиг, алдагдлаар хүлээн зөвшөөрч бүртгэдэг.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)**Гадаад валютын ханшийн тэгшитгэл (үргэлжлэл)**

Түүхэн өртгөөр бүртгэдэг мөнгөн бус зүйлсийг анх гүйлгээ гарсан өдрийн албан ханшаар хөрвүүлнэ. Харин өмчийн хөрөнгө оруулалт зэрэг бодит үнэ цэн нь гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн мөнгөн бус зүйлсийг бодит өртгийг тодорхойлсон өдрийн ханшаар хөрвүүлж бүртгэнэ. Бодит үнэ цэнийн аргаар бүртгэдэг мөнгөн бус зүйлсийн ханшийн тэгшитгэлээс үүссэн олз эсвэл гарзыг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс үүссэн олз ба гарз хэсэгт толилуулна.

Хүүгийн орлогыг хүлээн зөвшөөрөх*Үр ашигт хүүгийн аргачлал*

Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдсэн санхүүгийн хэрэглүүр болон бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хэрэглүүрийн хүүгийн орлогыг үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан тодорхойлно. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх хүүтэй санхүүгийн хөрөнгүүдийн хүүгийн орлогыг мөн үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан тодорхойлно. Мөн хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдсэн санхүүгийн өр төлбөрүүдийн хүүгийн зардалыг үр ашигт хүүгийн арга ашиглан тодорхойлно. Үр ашигт хүү гэдэг нь санхүүгийн хэрэглүүрийн ирээдүйд орж ирэх мөнгөн урсгалуудыг хугацааных нь туршид эсвэл тохиромжтой гэж үзсэн богино хугацаанд дансны үнэ эсвэл санхүүгийн хөрөнгийн хорогдуулсан өртөг хүртэл нь хямдруулах хүү юм.

Үр ашигт хүүг (цаашлаад, санхүүгийн хөрөнгийн хорогдуулсан өртгийг) үр ашигт хүүгийн салшгүй хэсэг болох худалдан авалтын хөнгөлөлт, урамшуулал, шимтгэл болон зардлыг оролцуулан тооцдог. Банк нь зээлийн нийт хугацааны турш тогтмол өгөөж хүртэнэ гэсэн хамгийн сайн тооцооллыг илэрхийлэх өгөөжийн хувиар хүүгийн орлогыг бүртгэдэг. Тиймээс өөр шатлалуудад тооцогдсон хүүгийн түвшнүүдийн нөлөөлөл болон бүтээгдэхүүний нийт хугацааны бусад шинж чанаруудыг (урьдчилж төлсөн төлбөр, нэмэгдүүлсэн хүү болон шимтгэлүүд) оролцуулан тооцдог.

Хэрэв тогтмол хүүтэй санхүүгийн хөрөнгө эсвэл өр төлбөрийн хүлээгдэж буй мөнгөн урсгал нь зээлийн эрсдэлээс бусад шалтгаанаар өөрчлөгдсөн бол ирээдүйд орж ирэх мөнгөн урсгалуудын өөрчлөлтийг анхны үр ашигт хүүгээр дискаунтчилан цаашлаад дансны үнийг тохируулна. Уг өөрчлөлт нь эерэг эсвэл сөрөг залруулгаар санхүүгийн байдлын тайланд тухайн санхүүгийн хөрөнгө эсвэл өр төлбөрийн дансны үнэд нөлөөлж үр ашигт хүүгийн аргаар тооцоолсон хүүгийн орлого/зардлыг нэмэгдүүлж эсвэл бууруулж болно.

Хөрвөгч хүүтэй санхүүгийн хэрэгслүүдийн хувьд зах зээлийн хүүгийн өөрчлөлтийг тусгахын тулд мөнгөн гүйлгээг үе үе дахин тооцоолох нь үр ашигтай хүүгийн хэмжээг өөрчилдөг боловч хэрэглүүрийг анх үндсэн төлбөртэй тэнцэх хэмжээгээр хүлээн зөвшөөрсөн тохиолдолд ирээдүйн хүүгийн төлбөрүүдийг дахин тооцоолох нь хөрөнгө болон өр төлбөрийн дансны үнэд төдийлөн нөлөөлөхгүй.

IBOR-ийн шинэчлэлийн 2-р үе шатны нэмэлт өөрчлөлтүүд нь тодорхой нөхцөл хангагдсан тохиолдолд гэрээний мөнгөн гүйлгээг тодорхойлох үндэслэлийн өөрчлөлтийг хөвөгч хүүгийн өөрчлөлт гэж үзэх боломжийг олгодог. Нөхцөлд IBOR-ын шинэчлэлийн шууд үр дагавар болох зайлшгүй шаардлагатай өөрчлөлт багтах бөгөөд шилжилт нь эдийн засгийн хувьд ижил зарчмаар явагдана.

Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого/зардал

Цэвэр хүүгийн орлого болон зардлыг үр ашигт хүүгийн арга болон бусад аргыг ашиглан тооцдог. Эдгээрийг хүүгийн орлого болон зардлын аль алины хувьд харьцуулагдахуйц мэдээллийг харуулахын тулд орлогын тайланд тусад нь толилуулсан болно. Банк нь зөвхөн дээр дурьдсан санхүүгийн хэрэглүүрийн хувьд үр ашигт хүүгийн аргаар хүүгийн орлого болон зардлыг тооцоолдог.

Бусад хүүгийн орлого болон зардалд үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн хейдж хэлцлийн хүү болон бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэхээр хэмжигддэг бүх санхүүгийн хөрөнгө/өр төлбөрүүдийн хүү (гэрээний хүүгийн хувь хэмжээгээр тооцдог худалдах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгөөс бусад) орно.

Арилжааны зориулалттай санхүүгийн хөрөнгө/өр төлбөрийн хүүгийн орлого/зардал нь “Арилжааны цэвэр орлого”-д бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөр хүлээн зөвшөөрөгдсөн болно.

Банк нь үнэ цэн буурсан гэж үзсэнээс бусад санхүүгийн хөрөнгийн хүүгийн орлогыг үр ашигт хүүгийн аргаар уг санхүүгийн хөрөнгийн дансны үнээс тооцдог. Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэн буурч, "3-р шатлал" –д орсон тохиолдолд Банк үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан санхүүгийн хөрөнгийн хорогдуулсан цэвэр өртгөөс хүүгийн орлогыг тооцно. Санхүүгийн хөрөнгө нь үнэ цэнийн бууралтад орохоо больсон тохиолдолд хүүгийн орлогыг дансны үнээс тооцно.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Хүүгийн орлогыг хүлээн зөвшөөрөх (үргэлжлэл)

Худалдаж авсан болон үүссэн үнэ цэнийн бууралт (ХАҮҮЦБ) санхүүгийн хөрөнгүүдийн хувьд, Банк нь хүүгийн орлогыг зээлээр залруулагдсан үр ашигт хүүгээр хөрөнгийн хорогдуулсан өртгөөс тооцно. Зээлээр залруулагдсан үр ашигт хүү нь анх хүлээн зөвшөөрөх үед ирээдүйн мөнгөн гүйлгээг ХАҮҮЦБ хөрөнгийг хорогдуулсан өртөг руу хорогдуулах хүү юм.

Хураамж ба шимтгэлийн орлого

Банк нь өөрийн харилцагч нарт үзүүлдэг төрөл бүрийн үйлчилгээнээс хураамж, шимтгэлийн орлого олдог. Хураамж, шимтгэлийн орлогыг тухайн үйлчилгээг үзүүлсний хариуд Банкны олох төлбөрийн хэмжээг тусгасан хэмжээгээр хүлээн зөвшөөрнө. Гүйцэтгэлийн үүрэг, түүнчлэн тэдгээрийг хангах хугацааг гэрээ байгуулах үед тодорхойлдог. Банкны орлогын гэрээнд доор тайлбарласны дагуу олон гүйцэтгэлийн үүрэг ихэвчлэн байдаггүй.

Банк нь харилцагчдаа үйлчилгээ үзүүлэх үед төлбөрийг нэхэмжлэх бөгөөд ихэнхдээ үйлчилгээ үзүүлсэн даруй эсвэл тодорхой хугацаанд үзүүлсэн үйлчилгээний төлбөрийг гэрээний хугацаа дууссаны дараа авдаг (доорхиос өөрөөр заагаагүй бол). Банк нь үйлчилгээг харилцагчид шилжүүлэхээс өмнө ихэвчлэн хяналт тавьдаг тул орлогын зохицуулалтын үндсэн үүрэг гэж дүгнэсэн.

Гэрээт хугацаацаагаар үзүүлж буй үйлчилгээний хураамжийн орлого

Гэрээт хугацааны туршид үйлчилгээг үзүүлж олох орлогыг тэр хугацааны туршид нь хуримтлуулна. Үүнд шимтгэлийн орлого, хөрөнгийн зохицуулалт, кастодиан, бусад зохицуулалт болон зөвлөх үйлчилгээний хураамжууд багтана.

Гүйлгээний үйл ажиллагаанаас олсон шимтгэлийн орлого

Гуравдагч талтай гүйлгээний талаар хэлэлцээр хийх эсвэл гүйлгээнд оролцохтой холбоотойгоор үүссэн хураамжууд (хувьцаа эсвэл бусад үнэт цаасыг худалдан авах, бизнес худалдан авах, худалдах зохицуулалт гэх мэт)-ыг холбогдох гүйлгээ дууссан үед хүлээн зөвшөөрнө. Тодорхой нэг гүйцэтгэлтэй уягдсан хураамж эсвэл хураамжийн бүрэлдэхүүн хэсгийг холбогдох шалгуурууд хангагдсаны дараа хүлээн зөвшөөрнө.

Холбогдох санхүүгийн хэрэглүүрийн салшгүй хэсэг болох хураамжийн орлого

Банкны холбогдох санхүүгийн хэрэглүүрийн салшгүй хэсэг болох хураамжийн орлого нь: зээл олголтын шимтгэл, татан авагдах магадлалтай зээлүүд дээр зээлийн үйлчилгээний шимтгэл болон зээлтэй холбоотой бусад шимтгэлүүд орно. Эдгээр шимтгэл нь (өсөн нэмэгдэх аливаа зардлын хамт) зээлийн үр ашигт хүүгийн залруулга гэж хүүгийн орлогоор хүлээн зөвшөөрөгдөнө. Харин татан авахгүй нь бараг тодорхой болсон зээлүүдийн зээлийн үйлчилгээний шимтгэл нь хугацааны эцэст орлогоор хүлээн зөвшөөрөгдөнө.

Шимтгэл ба хураамжийн зардал

Хураамжийн зардал нь арилжааны банкинд тогтмол төлдөг үйлчилгээний шимтгэл хураамжийг илэрхийлдэг. Хураамжийн зардлыг бодитоор үйлчилгээ авсан тухай бүрд хүлээн зөвшөөрч бүртгэнэ.

Тодорхой гүйцэтгэлийн хэмжээтэй холбогдох төлбөрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг гүйцэтгэл биелэгдсэн үед нь хүлээн зөвшөөрдөг.

Арилжааны цэвэр орлого

Арилжааны цэвэр орлогод "Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж буй" санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн хүүгийн орлого, зардал, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс үүссэн бүх олз, гарз болон ногдол ашиг хамаарна.

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдлын тайланд бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн цэвэр ашиг, алдагдал

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдлын тайланд бүртгэх санхүүгийн хэрэглүүрийн цэвэр олз гарзад БҮЦӨАА-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр болон арилжааны бус БҮЦӨАА-д бүртгэх хөрөнгүүдийг хамааруулна. Энэ ангилалд бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт, хүү, ногдол ашиг болон гадаад валютын ханшийн зөрүү багтсан болно.

Хорогдуулсан өртгөөр эсвэл бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгүүдийн үл хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүсэх цэвэр ашиг, алдагдал

Хорогдуулсан өртгөөр хэмжигдэх эсвэл БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгүүдийг үл хүлээн зөвшөөрөхөд үүсэх цэвэр ашиг, алдагдал нь хорогдуулсан өртгөөр хэмжигдэх эсвэл бодит үнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэх санхүүгийн хөрөнгүүдийг борлуулах эсвэл үл хүлээн зөвшөөлөх үеийн хүлээн авсан орлого болон дансны үнэ (үнэ цэн бууралт тооцсон) хоорондын зөрүүгээр тооцсон алдагдал (эсвэл ашиг)-аар хэмжигдэнэ.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хэрэглүүр - анхны хүлээн зөвшөөрөлт

Хүлээн зөвшөөрөх өдөр

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа, харилцагчдын харилцах болон хадгаламжаас бусад бүх санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийг анхлан хүлээн зөвшөөрөхдөө арилжаа хийсэн өдрөөр (Банк нь тухайн хэрэглүүрийн гэрээний нэг тал болсон өдөр) хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд хэвийн нөхцөлтэй арилжаа буюу санхүүгийн хөрөнгө худалдан авах, худалдахад холбогдох хөрөнгийг зах зээлийн журам, хэлцлээр тогтоосон хугацаанд зайлшгүй шилжүүлэхийг шаарддаг арилжаа орно. Харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгаа нь хөрөнгийг харилцагчдын дансанд шилжүүлсэн үед хүлээн зөвшөөрнө. Банк нь харилцагчдын харилцах, хадгаламжийг Банкинд шилжсэн үед хүлээн зөвшөөрнө.

Санхүүгийн хэрэглүүрийн анхны хэмжилт

Санхүүгийн хэрэглүүрийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн үеийн ангилал нь гэрээний нөхцөл болон бизнес загвар дээр үндэслэнэ. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрөөс бусад бүх санхүүгийн хэрэглүүрийн анхны хэмжилт нь тэдгээрийн бодит үнэ цэн дээр гүйлгээний зардлыг нэмсэн дүн байна. Худалдааны авлагын анхны хэмжилт нь гүйлгээний дүнгээр байна. Санхүүгийн хэрэглүүрийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн үеийн бодит үнэ цэн нь гүйлгээний үнээс өөр байх тохиолдолд Банк нь “эхний өдөр”-ийн ашиг алдагдалыг доор тайлбарласны дагуу бүртгэнэ.

“Эхний өдөр”-ийн ашиг ба алдагдал

Ажил гүйлгээний үнэ нь бодит үнэ цэнээсээ ялгаатай бөгөөд бодит үнэ цэн нь зах зээлийн ажил гүйлгээнээс ажиглагдахуйц өгөгдөлд суурилсан үнэлгээний аргачлал ашигласан байвал Банк нь бодит үнэ цэн болон ажил гүйлгээний үнийн зөрүүг цэвэр арилжааны орлогоор хүлээн зөвшөөрнө. Зарим өгөгдөл нь ажиглагдахуйц мэдээлэлд суурилагагүй үнэлгээний загвараар тооцсон тохиолдолд ажил гүйлгээний үнэ болон бодит үнэ цэнийн зөрүүг зөвхөн орлого орж ирэх нь тодорхой болсон эсвэл санхүүгийн хэрэглүүрийг үл хүлээн зөвшөөрөх тохиолдолд л ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

Санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийг хэмжих ангилал

Банк өөрийн бүх хөрөнгийг бизнесийн загвар болон гэрээний нөхцөл дээр үндэслэн дараах аль нэгээр нь ангилна:

- Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх;
- БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх;
- БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх

Банк нь үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр болон арилжааны үнэт цаасны багцыг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгөөр ангилж хэмжинэ. Хэмжилт болон хүлээн зөвшөөрөлтийн зөрчлийг арилгаж эсвэл бууруулж байгаа нөхцөлд Банк нь санхүүгийн хэрэглүүрийг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх гэж тодорхойлж болно.

Зээлийн үүрэг болон санхүүгийн баталгаанаас бусад санхүүгийн өр төлбөрийг хорогдуулсан өртгөөр эсвэл, арилжааны зорилгоор эзэмшиж буй эсвэл санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр тохиолдолд бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдлын тайланд бүртгэж хэмжинэ.

Бодит үнэ цэнийн тодорхойлолт

Бодит үнэ цэн гэдэг нь хэмжилт хийсэн өдрийн зах зээлд оролцогчдын хооронд хийсэн дэс дараалалтай гүйлгээний үр дүнд борлуулснаас орж ирэх мөнгөн дүн болон өр төлбөрт шилжүүлсэн мөнгөн дүн юм. Бодит үнэ цэнийн хэмжилт нь дараах зах зээл дээр хөрөнгийг борлуулсан эсвэл өр төлбөрийг шилжүүлсэн гүйлгээний дүнгээр тодорхойлно. Үүнд:

- Хөрөнгө ба өр төлбөрийн үндсэн зах зээлд, эсвэл
- Үндсэн зах зээл байхгүй тохиолдолд, хөрөнгө ба өр төлбөрийн хувьд хамгийн ашигтай зах зээлд

Үндсэн болон хамгийн ашигтай зах зээл нь Банкны хувьд оролцож болохуйц зах зээлүүд байх ёстой.

Хөрөнгө ба өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийг хэмжихэд ашигласан үнэ нь зах зээлд оролцогчид нь хөрөнгө ба өр төлбөрийн эдийн засгийн хамгийн өндөр үр өгөөжийг хүртэнэ гэсэн төсөөлөл дээр үндэслэдэг.

Санхүүгийн бус хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн хэмжилтийг, тухайн зах зээлд оролцогч тал нь хөрөнгийг ашигласнаар хамгийн өндөр эдийн засгийн үр өгөөжийг хүртэж чадаж байх эсвэл уг хөрөнгийг борлуулснаар худалдан авсан талд уг хөрөнгийг ашигласнаар хамгийн өндөр эдийн засгийн үр өгөөжийг өгч байх, нөхцөлд тооцно.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Бодит үнэ цэнийн тодорхойлолт (үргэлжлэл)

Банк нь бодит үнэ цэн тооцоход шаардлагатай мэдээллүүд нь хангалттай олдцтой үед үнэлгээний техникүүдийг хэрэглэх нь тохиромжтой байдаг ба ажиглагдахуйц өгөгдлийн хэрэглээг нэмэгдүүлж, үл ажиглагдахуйц өгөгдлийн хэрэглээг хамгийн бага түвшинд байлгадаг.

Бодит үнэ цэнээрээ хэмжигдэж, санхүүгийн тайланд тайлагнаж байгаа бүх хөрөнгө, өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлох, толилуулахдаа дараах түвшнийг хэрэглэдэг. Үүнд:

- Түвшин 1- санхүүгийн хэрэглүүр - Үнэлгээнд ашиглагдсан өгөгдлүүд нь хэмжилтийн өдрөөрх бирж дээр бүртгэлтэй ижил төсөөтэй хөрөнгө болон өр төлбөрийн (залруулаагүй) идэвхитэй зах зээл дээрх үнэ юм. Банк нь хэмжээ болон хөрвөх чадварын хувьд адил төсөөтэй хөрөнгө болон өр төлбөрийг санхүүгийн тайлангийн өдрөөр боломжтой, заавал болон хэрэгжих үнийн хангалттай арилжааны үйл ажиллагаатай байхыг идэвхтэй зах зээл гэж үзнэ.
- Түвшин 2- санхүүгийн хэрэглүүр - Үнэлгээнд ашигласан өгөгдлүүдийг санхүүгийн хэрэглүүрийн дуусах хугацааны туршид боломжтой байх зах зээлийн бүх өгөгдлүүдээс шууд болон шууд бусаар үнэлгээнд ашигласан өгөгдлүүд юм. Эдгээр өгөгдлүүдийн дотор идэвхтэй зах зээл дээрх ижил төстэй хөрөнгө болон өр төлбөрийн үнэ, идэвхгүй зах зээл дээрх ижил төстэй хэрэглүүрийн үнэ болон үүнээс өөр хүүгийн түвшин, өгөөжийн муруй, харгалзах хэлбэлзэл, зээлийн эрсдэлийн үнэ гэх зэрэг ажиглагдахуйц өгөгдлүүд орно. Мөн түүнчлэн, тухайн хөрөнгийн шинж байдал болон байршил, харьцуулах зүйлсийн аль нь үнэлгээ тогтоосон хэрэглүүртэй холбогдох зэргээс хамааран залруулга хийж болно. Гэвч ажиглагдахуйц бус өгөгдөл дээр үндэслэн нийт хэмжилтэнд чухал ач холбогдолтой дээрх залруулгыг хийсэн бол Банк нь хэрэглүүрийг Түвшин 3-р ангилна.
- Түвшин 3 - санхүүгийн хэрэглүүр - Эдгээрт, хэмжилтийн хувьд бүхэлдээ чухал ач холбогдол бүхий нэг болон түүнээс дээш ажиглагдахуйц бус өгөгдлүүд багтана.

Банк нь үнэлгээний техник болон хэрэгжүүлж буй аргачлалууд болон загварын тохируулгуудыг тогтмол шалгаж үздэг. Гэвч суурь загвар нь Банкны санхүүгийн хэрэглүүрийг үнэлэхтэй холбоотой бүх хүчин зүйлүүд болох зээлийн эрсдэл, өөрийн зээлийн болон/эсвэл санхүүжилтийн зардал зэргийг бүрэн дүүрэн хамруулж чадахгүй байх магадлалтай юм. Иймд Банк нь бодит үнэ цэнээр хэмжигдэх санхүүгийн хэрэглүүртэй холбоотой зээлийн эрсдэлийг тооцоолоход төрөл бүрийн техник хэрэглэдэг ба үүнд хөрөнгө тус бүрийн хувьд ашиглалтын хугацааны туршид холбогдох талд хүлээгдэж буй зээлийн эрсдэлийг багцад суурилан тооцох аргачлал багтдаг бөгөөд энэ нь холбогдох талд хүлээгдэж буй барьцаагүй санхүүгийн хэрэглүүрийн зээлийн эрсдэлийг тусгахын тулд хийгддэг. Банк өөрийн зээлийн үнэ цэнийг зах зээлийн бодит өгөгдлүүдээс, тухайлбал, арилжаалагдсан өрийн хоёрдогч үнэ зэргээс тооцдог.

Тайлант хугацааны эцэс бүрт Банк нь санхүүгийн тайландаа тайлагнасан хөрөнгө, өр төлбөрийн хувьд түвшин хооронд хөдөлгөөн гарсан эсэхийг дахин нягталж үздэг.

Санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн шинжилгээ болон бусад шаардлагатай мэдээллийг Тодруулга 34-д тусгасан.

Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр

Бусад Банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах хадгаламж, харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа болон хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хэрэглүүр

Банк нь доорх нөхцлүүд хангагдсан тохиолдолд бусад Банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах хадгаламж, харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа болон бусад санхүүгийн хэрэглүүрийг хорогдуулсан өртгөөр бүртгэхэд ангилна:

- Бизнесийн загварын зорилго нь гэрээнд заасан мөнгөн төлбөрийг цуглуулах зорилгоор санхүүгийн хөрөнгийг эзэмшдэг
- Санхүүгийн хөрөнгүүдийн гэрээний нөхцөл нь тодорхой үеүүдэд үлдэгдлийн үндсэн төлбөр болон хүүгийн төлбөрийн мөнгөн гүйлгээг ихэсгэдэг.

Эдгээр нөхцөлүүдийн дэлгэрэнгүй тайлбарыг дор үзүүлэв.

Бизнесийн загварын үнэлгээ. Банкны бизнес загвар нь хэрэглүүрийн түвшинд биш нийлмэл багцын түвшинд хянагддаг ба дараах ажиглагдахуйц хүчин зүйлсээс хамаарна:

- Бизнес загварын (тухайн бизнес загварт хамаарагдах санхүүгийн хөрөнгө) үр дүнд нөлөөлж буй эрсдэл ба эдгээр эрсдэлийг хэрхэн хянах аргачлал
- Эдгээр хөрөнгүүдээс мөнгөн гүйлгээг өмнө нь хэрхэн хүлээн авч байсан туршлага
- Багцын гүйцэтгэлийг хэмжих болон тайлагнахад ашигласан хэмжигдэхүүнүүд
- Байгууллагын удирдлагуудад хэрхэн урамшуулал олгодог (санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэн эсвэл гэрээний цуглуулсан мөнгөн урсгал дээр үндэслэдэг)

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр (үргэлжлэл)

Борлуулалтын хүлээгдэж буй давтамж, үнэ цэн ба хугацаа нь үнэлгээ хийхэд чухал хүчин зүйл болно.

Бизнес загварын тест нь хамгийн боломжит хувилбар дээр үндэслэдэг ба ‘хамгийн муу’ эсвэл ‘стресс’ нөхцөлүүдийг харгалзан үздэггүй. Хэрэв анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн дараах мөнгөн урсгал нь анхны таамагласан хүлээлтээс өөр байвал Банк тухайн бизнес загварт хамааралтай санхүүгийн хөрөнгийн ангиллыг солихгүй бөгөөд харин уг мэдээллийг санхүүгийн хөрөнгө шинээр худалдаж авах үед үнэлгээндээ оруулдаг.

Үндсэн төлбөр ба хүүгийн төлбөрийн шалгуур (ҮТХТ шалгуур). Санхүүгийн хэрэглүүрийн ангиллын хоёр дахь шат бол Банк үндсэн болон хүүгийн төлбөрийн шалгуурын шаардлагыг хангаж буй эсэхийг тодорхойлохын тулд санхүүгийн хэрэглүүрийн гэрээний нөхцлийг дүгнэдэг.

Энэхүү шалгуурын хүрээнд ‘Үндсэн’ гэдэг нь анхны хүлээн зөвшөөрөх үеийн санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэн бөгөөд санхүүгийн хөрөнгийн ашиглах хугацааны туршид өөрчлөгдөж болно (жишээ нь үндсэн төлбөрийн эргэн төлөлт эсвэл урамшуулал/хөнгөлөлтийн хорогдуулалт).

Зээлийн гэрээн дэх хүүгийн хамгийн гол элемент нь мөнгөний өнөөгийн үнэ цэн болон зээлийн эрсдэл байдаг. Үндсэн төлбөр ба хүүгийн төлбөрийн шалгуурын үнэлгээг хийхийн тулд Банк нь хүүгийн түвшнийг тогтоосон хугацаа гэх мэт холбогдох хүчин зүйлс, үнэлэмжийг авч үздэг.

Нөгөө талаас, эрсдэл үүрэх магадлал багатай гэрээний заалт эсхүл үндсэн зээлийн зохицуулалттай холбоогүй гэрээний мөнгөн урсгалын тогтворгүй байдал зэрэг нь зөвхөн үндсэн болон хүүгийн төлбөрийн үлдэгдэл дүнгийн гэрээний мөнгөн урсгалд нөлөөлөхгүй. Ийм тохиолдолд санхүүгийн хөрөнгийг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэнэ.

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэх үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр

Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр нь санхүүгийн хэрэглүүр эсвэл бусад гэрээ байхын тулд доорх гурван шинж чанарыг бүхэлд нь агуулах шаардлагатай:

- Үнэ цэн нь тодорхой хүүгийн түвшин, санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэ, өргөн хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүний үнэ, валютын ханшийн өөрчлөлт, зээлжих зэрэглэл болон гэрээний холбогдох талын үүрэг хариуцлагад хамаарахгүй бусад хувьсагчийн өөрчлөлтөөс хамаардаг бол
- Анхны цэвэр хөрөнгө оруулалт шаарддаггүй эсвэл зах зээлийн хүчин зүйлсийн өөрчлөлтөнд ижил байдлаар хандахаар хүлээгдэж буй адил төсөөтэй гэрээнд шаардлагатайгаас бага анхны цэвэр хөрөнгө оруулалт шаарддаг бол
- Ирээдүйд төлөгдөхөөр бол

Банк нь төрөл бүрийн харилцагчидтай үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн хэлцлүүд хийдэг бөгөөд эдгээрт кросс своп, гадаад валютын болон хүүгийн форвард гэрээ хэлцлүүд зэрэг орно. Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийг бодит үнэ цэнээр нь бүртгэдэг ба бодит үнэ цэн нь эерэг байгаа үед хөрөнгө, харин сөрөг байгаа үед өр төлбөр гэж бүртгэнэ.

Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг хейджийн нягтлан бодох бүртгэл хэрэглэж байгаагаас бусад үед “Бусад орлого”-д бүртгэдэг.

Арилжаалах зориулалттай санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөр

Банк нь санхүүгийн хөрөнгийг арилжааны үйл ажиллагаагаар дамжуулан богино хугацаанд ашиг олох зорилгоор худалдаж авсан эсвэл багцаар нь удирдаж буй санхүүгийн хэрэглүүрийн багцын нэг хэсэг болгон арилжаалах зориулалттай гэж ангилдаг. Арилжаалах зориулалттай хөрөнгийг санхүүгийн байдлын тайланд бодит үнэ цэнээр нь хэмжин бүртгэдэг. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг цэвэр арилжааны орлогод хүлээн зөвшөөрнө. Хүү, ногдол ашгийн орлого болон зардлыг гэрээний нөхцлийн дагуу, эсвэл төлбөр хийх эрх нь тогтоогдсон үед арилжааны цэвэр орлогод бүртгэнэ.

БҮЦӨБДО-д бүртгэх өрийн хэрэглүүр

Банк нь өрийн хэрэглүүрийг доорх нөхцөлүүдийг хангасан тохиолдолд БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрд ангилна:

- Бизнесийн загварын дагуу гэрээний мөнгөн урсгалыг цуглуулах болон санхүүгийн хэрэглүүрийг борлуулах зорилгоор эзэмших
- Санхүүгийн хөрөнгийн гэрээний нөхцөл нь зөвхөн үндсэн төлбөр ба хүүгийн шалгуурыг хангах

БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр нь бодит үнэ цэнээр хэмжигдэх бөгөөд бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн олз, гарз нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэнэ. Хүүгийн орлого болон гадаад валютын ханшийн олз, гарзыг хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хөрөнгүүдийн адил ашиг, алдагдалд хүлээн зөвшөөрнө.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр (үргэлжлэл)

БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрийн зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын тооцооллыг доорх тодруулга 33-д тайлбарласан. Банк нь нэг төрлийн үнэт цааснаас нэгээс олныг эзэмшдэг бол эхэлж авсанаа эхэлж зарлагдахаар бүртгэнэ. Үл хүлээн зөвшөөрөх үед бусад орлогод хуримтлагдсан олз, гарз нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлангаас ашиг, алдагдлын тайлан руу дахин ангилагдана.

БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр

Анх хүлээн зөвшөөрсөний дараа, Банк НББОУС-32 санхүүгийн хэрэглүүр толилуулга болон арилжаалах зорилгоор эзэмшдэггүй өмчийн тодорхойлолтонд нийцсэн зарим өмчийн хэрэглүүрийг БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр рүү буцаах боломжгүйгээр ангилна. Энэ ангилал нь хэрэглүүрийн түвшинд суурилан тодорхойлогддог.

Энэ өмчийн хэрэглүүрийн олз гарзыг хэзээ ч ашиг алдагдлын тайланд бүртгэхгүй. Банк хүлээн авах орлогын санхүүгийн хэрэглүүртэй холбоотой зардлыг нөхөн төлбөрт ашигласан тохиолдолд ашиг нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэх бол бусад үед төлбөрийн эрх нь баталгаажсан тохиолдолд ногдол ашгийг бусад үйл ажиллагааны орлого гэж ашиг алдагдлаар хүлээн зөвшөөрнө. БҮЦӨБДО-д бүртгэх өмчийн хэрэглүүр нь үнэ цэнийн бууралтын үнэлгээнд хамаарахгүй.

Гаргасан өрийн хэрэглүүр ба зээлээр авсан санхүүжилт

Анх хүлээн зөвшөөрсний дараа, зээллэгүүдийг дараагийн тайлант хугацаанд үр ашигт хүүгийн арга ашиглан хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ. Хорогдуулсан өртгийг тооцохдоо зээл авах үеийн хөнгөлөлт, урамшуулал ба үр ашигт хүүгийн нэг салшгүй хэсэг болж буй зардлуудыг авч үзнэ. Өр төлбөр ба өөрийн хөрөнгийн аль алиных нь элементүүдийг агуулсан нийлмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг, хүлээн зөвшөөрөгдөх өдөр салгана.

Өр төлбөр ба өөрийн хөрөнгийн аль алиных нь элементүүдийг агуулсан нийлмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг, хүлээн зөвшөөрөгдөх тусад нь бүртгэнэ. Банк нь эдгээр үүсмэл бус санхүүгийн хэрэглүүрийг бүртгэлд тусгахдаа, эхлээд тухайн хэрэглүүр нь нийлмэл эсэх талаар болон тухайн хэрэглүүр болон бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг НББОУС 32-н дагуу санхүүгийн өр төлбөр болон хөрөнгө эсвэл өөрийн хөрөнгө гэж ангилна. Банк нь санхүүгийн хэрэглүүрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг дараах байдлаар хүлээн зөвшөөрнө: (а) Банкинд санхүүгийн өр төлбөр болж байвал, (б) Тухайн хэрэглүүрийг эзэмшигчид, Банкны өөрийн хөрөнгөнд хөрвөх боломж олгож байвал. Хөрвөх хэрэгслийн өр төлбөр болон өөрийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүнүүдийн ангилал нь, тухайн хөрвөх нөхцөл нь зарим нэг эзэмшигчдийн хувьд эдийн засгийн давуу талтай байсан ч хөрвөх нөхцөл нь хэрэгжих эсэх болон түүний өөрчлөгдөх магадлалаас шалтгаалан өөрчлөгддөггүй. Хөрвөх санхүүгийн хэрэглүүрийн өөрийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийн бүртгэлийн дүнг хуваарилахдаа, өөрийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүний дүн нь тухайн хэрэглүүрийн нийт бодит үнэ цэнээс өр төлбөрийн бүрэлдэхүүн гэж тусад нь тодорхойлсон дүнг хассанаас үлдсэн дүн байна. Нийлмэл санхүүгийн хэрэглүүрд агуулагдсан өөрийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүнээс (өөрийн хөрөнгийн хөрвөх нөхцөл гэх мэт) бусад аливаа үүсмэл хэрэглүүрийн үнэ цэн нь (худалдан авах опцион гэх мэт) өр төлбөрийн бүрэлдэхүүнд багтана. Банк нь тухайн хэрэглүүрийн өөрийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бүрэлдэхүүнүүдийг тусад нь бүртгэх гэж буй бол тухайн өр төлбөрт салгах шаардлагатай агуулагдсан үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр байгаа эсэхийг үнэлнэ.

БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөр

Энэ ангилал дахь санхүүгийн хөрөнгө нь арилжаалах зорилгоор эзэмшээгүй бөгөөд анх хүлээн зөвшөөрөхдөө удирдлагаас тодорхойлогдсон эсвэл СТОУС-9-н дагуу бодит үнэ цэнээр хэмжих зайлшгүй шаардлагатай гэж тодорхойлсон байна.

БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө нь санхүүгийн байдлын тайланд бодит үнэ цэнээр бүртгэгдэнэ. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэнэ. БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгөд тодорхойлсон хэрэглүүрээс олсон хүүгийн орлого эсвэл зардал нь үр ашигт хүүг ашиглан мөн хөнгөлөлт/урамшууллыг нь харгалзах дүнгээр тооцдог. БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгөөс олсон хүүгийн хэмжээг гэрээний хүүг ашиглан бүртгэнэ. БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүрийн ногдол ашгийн орлогыг төлбөр хийх эрх тогтоогдсон үед үйл ажиллагааны бусад орлогод бүртгэнэ.

Санхүүгийн баталгаа, аккредитив болон ашиглагдаагүй зээлийн үүрэг

Банк нь санхүүгийн баталгаа, аккредитив болон зээлийн амлалт гаргадаг. Санхүүгийн баталгаа гаргаж өгсний улмаас хүлээн авсан урамшууллыг санхүүгийн тайлангуудад анхлан бүртгэхдээ бодит үнэ цэнээр нь бүртгэнэ. Ийнхүү анхлан хүлээн зөвшөөрсний дараагийн тайлант үед баталгаа бүрт Банкны хүлээх хариуцлагыг хэмжихдээ анхлан хүлээн зөвшөөрсөн дүнгээс ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэсэн хуримтлагдсан хорогдлыг хассан дүн хоёрын аль өндрөөр нь хэмжинэ. Банкны хүлээгдэж буй эрсдлийн сангийн нөөц тодруулга 32-д тусгагдсан.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр (үргэлжлэл)

Хүлээн авсан урамшууллыг баталгааны хугацааны туршид ашиг, алдагдлын тайланд “Хураамж ба шимтгэлийн орлого”-оор хүлээн зөвшөөрнө.

Ашиглагдаагүй зээлийн үүрэг болон аккредитив нь амлалт бөгөөд энэхүү амлалтын хугацаанд Банк нь урьдчилан тодорхойлсон нөхцөлтэй зээлийг харилцагчид олгох шаардлагатай. Санхүүгийн баталгааны гэрээнүүдийн адилаар тэдгээр гэрээнүүдэд “Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал”-ын шаардлагуудын дагуу сан байгуулна.

Санхүүгийн баталгаа, аккредитив болон ашиглагдаагүй зээлийн гэрээний үнэ цэн нь зах зээлд олгогдох зээлийн гэрээний нөхцөлтэй ижил байхаас гадна санхүүгийн байдлын тайланд тусгагдахгүй. Энэхүү санхүүгийн хэрэглүүрийн нэрлэсэн үнэ болон үнэ цэнийн бууралтын хүлээгдэж буй алдагдал нь Тодруулга 32-д тусгагдсан.

Харилцагчдын харилцах, хадгаламж

Үүнд харилцагчдаас татсан харилцах, хугацаагүй, хугацаатай хадгаламж болон банкны баталгааны эх үүсвэр хамаарна. Анхны хэмжилтийн дараа үед харилцагчдад өгөх өр төлбөрүүдийг ҮАХ-ийн аргаар хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ.

Бусад санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж

Бусад банк, санхүүгийн байгууллагуудаас татсан төгрөгийн болон валютын хадгаламжууд болон дотоод гадаадын арилжааны банкууд, Монголбанкны хугацаатай хадгаламжууд мөн хамаарна. Банк нь, харилцагчдийн харилцах хадгаламжийг мөнгөн хөрөнгө нь банканд шилжсэн үед хүлээн зөвшөөрдөг. Анхны хэмжилтийн дараа бусад Банкуудад өгөх өр төлбөрийг ҮАХ-ийн аргыг ашиглан хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ.

Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрүүдийн дахин ангилал

Банк санхүүгийн хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш бизнесийн шугам худалдан авах, дуусгах болон цуцлах онцгой нөхцөл байдлаас бусад нөхцөлд дахин ангилахгүй. Санхүүгийн өр төлбөр дахин ангилагддаггүй.

Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийн өөрчлөлт

Санхүүгийн хөрөнгө өөрчлөх

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын болог зээлийн эрсдлийн бус шалтгаанаар арилжааны бүтцийн өөрчлөлтийн үйл ажиллагааны үр дүнд гэрээний мөнгөн гүйлгээг дахин тохиролцсон эсвэл өөр хэлбэрээр бүтцийн өөрчлөлт оруулсан тохиолдолд, Банк уг өөрчлөлт нь тухайн санхүүгийн хөрөнгийг данснаас хасахад хүргэсэн эсэхийг тодорхойлох үнэлгээг хийдэг. Санхүүгийн хөрөнгийн хувьд энэхүү үнэлгээ нь чанарын хүчин зүйл дээр суурилдаг.

Банк харилцагчид олгосон зээлийг үл хүлээн зөвшөөрөх эсэхийг үнэлэхдээ доорх нөхцөлүүдийг авч үздэг:

- зээлийн валют өөрчлөгдсөн
- өмчийн шинж чанар тодорхойлогдсон
- бизнесийн түнш өөрчлөгдсөн
- өөрчлөлтийн улмаас ҮТХТ-ийн шалгуур хангахгүй байх

Хэрвээ өөрчлөлт нь мөнгөн урсгалд мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлээгүй бол энэ өөрчлөлтийг үл хүлээн зөвшөөрөх гэж авч үзэхгүй. Мөнгөн урсгалын өөрчлөлтийг анхны үр ашигт хүүгээр хорогдуулсан дүнд үндэслэн Банк үнэ цэнийн бууралтын алдагдал бүртгээгүй бол өөрчлөлтийг нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэнэ.

Санхүүгийн өр төлбөрийг өөрчлөх

Одоо байгаа санхүүгийн өр төлбөрийн нөхцлийн өөрчлөлт нь ихээхэн ач холбогдолтой гэж дүгнэгдээгүй, улмаар данснаас хасахад хүргэхгүй бол санхүүгийн өр төлбөрийн хорогдуулсан өртгийг гэрээнд заасан ирээдүйн тооцоолсон мөнгөн гүйлгээний өнөөгийн үнэ цэнийг тооцоолохдоо санхүүгийн өр төлбөрийн анхны үр ашигт хүүгийн хямдруулалтын аргаар дахин тооцоолно. Үүний үр дүнд гарсан аливаа зөрүүг шууд ашиг, алдагдалд хүлээн зөвшөөрнө.

Банк санхүүгийн өр төлбөрийн хувьд, чанарын хүчин зүйлээс хамаарч, засварласан хямдруулсан өнөөгийн үнэ цэн болон санхүүгийн өр төлбөрийн анхны дансны үнийн хооронд арав буюу түүнээс дээш хувьтай зөрүү гарахад хүргэсэн өөрчлөлтийг мэдэгдэхүйц гэж үзнэ.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн үл хүлээн зөвшөөрөлт

Хугацаа болон нөхцөлд их хэмжээгээр өөрчлөлт орсонтой холбоотой үл хүлээн зөвшөөрөх

Харилцагчдад олгосон зээл гэх мэт санхүүгийн хөрөнгийг гэрээний нөхцөл нь шинэ зээл шиг болж өөрчлөгдөхөд үл хүлээн зөвшөөрнө. Үнэ цэнийн бууралт хүлээн зөвшөөрөөгүй тохиолдолд эдгээр хөрөнгийн хувьд зөрүүг нь үл хүлээн зөвшөөрөлтийн олз, гарзаар бүртгэнэ. Шинээр хүлээн зөвшөөрсөн зээл нь үнэ цэн буурсан зээлийг худалдаж авсан нөхцөлд биш бол уг зээл нь зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал тооцоолох үүднээс 1-р шатлалд ангилагдана.

Их хэмжээний өөрчлөлтөөс бусад үед үл хүлээн зөвшөөрөх

Санхүүгийн хөрөнгө. Банк санхүүгийн хөрөнгийг (санхүүгийн хөрөнгийн хэсэг эсвэл хоорондоо төстэй нэг бүлэг санхүүгийн хөрөнгүүдийн хэсэг) тухайн хөрөнгөөс мөнгөн урсгал хүлээн авах эрх нь дууссан үед үл хүлээн зөвшөөрнө. Мөн Банк нь хөрөнгийг шилжүүлсэн бөгөөд шилжүүлэлт нь үл хүлээн зөвшөөрөх шаардлагыг хангаж байгаа нөхцөлд хөрөнгийг үл хүлээн зөвшөөрнө.

Дараах тохиолдолд санхүүгийн хөрөнгийг (санхүүгийн хөрөнгийн хэсэг эсвэл хоорондоо төсөөтэй нэг бүлэг санхүүгийн хөрөнгийн хэсэг) үл хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд:

- Банк тухайн хөрөнгөөс мөнгөн урсгал хүлээн авах эрхээ шилжүүлсэн, эсвэл
- “Дамжуулан өнгөрөөх” хэлцлийн дагуу хүлээн авсан мөнгөө нийт дүнгээр нь удаан хугацаагаар саатуулалгүйгээр гуравдагч талд төлөх үүрэг хүлээсэн

Дамжуулан өнгөрөөх хэлцэл нь Банк тухайн санхүүгийн хөрөнгөөс хүлээх гэрээний эрхээ хадгалж үлдэх бөгөөд (анхны хөрөнгө) доорх гурван нөхцөл биелж байх нөхцөлд гэрээний үүргийн дагуу тэдгээр хүлээн авсан мөнгөн урсгалыг нэг болон түүнээс дээш байгууллагад (эцсийн хүлээн авагчид) шилжүүлнэ:

- Хэрэв тухайн нэг байгууллагын зээлдүүлсэн дүн дээр зах зээлийн хүүгээр хуримтлагдсан хүүтэй хамт бүрэн авах эрхтэй богино хугацаат урьдчилгааг оруулалгүйгээр Банк нь эцсийн хүлээн авагчид анхны хөрөнгө нь дүйцэх хэмжээний мөнгөн урсгалыг цуглуулаагүй цагт ямар нэгэн төлбөр төлөх үүрэггүй болно,
- Банк нь эцсийн хүлээн авагчдаас үнэт цааснаас бусад нөхцөлөөр анхны хөрөнгийг зарах эсвэл барьцаалж болохгүй,
- Банк нь эцсийн хүлээн авагчдын өмнөөс цуглуулсан мөнгөн урсгалыг удаан хугацаагаар саатуулалгүйгээр шилжүүлэх үүрэгтэй

Шилжүүлэлтийг зөвхөн доорх нөхцөлүүдийг хангасан тохиолдолд үл хүлээн зөвшөөрнө:

- Банк хөрөнгийн бараг бүх эрсдэл ба өгөөжийг шилжүүлсэн, эсвэл
- Банк тухайн хөрөнгөтэй холбоотой эрсдэл ба өгөөжийг шилжүүлээгүй болон хадгалж үлдээгүй боловч хөрөнгийн хяналтыг шилжүүлсэн.

Хэрвээ шилжүүлэгч холбогдолгүй гуравдагч этгээдэд хөрөнгийг бүхэлд нь зарах болон шилжүүлэхэд нэмэлт хязгаарлалтгүйгээр тухайн чадварыг эзэмшдэг гэж үзсэн үед Банк хяналтыг шилжүүлсэн гэж үзнэ.

Банк хөрөнгөөс мөнгө хүлээн авах эрхээ шилжүүлсэн эсвэл “дамжуулан өнгөрөөх” хэлцэл хийсэн боловч хөрөнгөтэй холбоотой ихэнх эрсдэл, өгөөж болон хяналтыг шилжүүлээгүй тохиолдолд хөрөнгийг Банкны уг хөрөнгөд үргэлжлүүлэн оролцоор байх хэмжээгээр нь хүлээн зөвшөөрнө. Энэ тохиолдолд Банк холбогдох өр төлбөрийг мөн хүлээн зөвшөөрнө. Шилжүүлсэн хөрөнгө ба холбогдох өр төлбөр Банкны хадгалж үлдсэн эрх, үүргийг тусган харуулсан сууриар хэмжинэ.

Энэхүү үргэлжилсэн оролцоо нь шилжүүлсэн хөрөнгийн баталгаа хэлбэртэй байвал оролцоог тус хөрөнгийн анхны бүртгэлийн дүн ба Банкны төлөх шаардлагатай болох хамгийн их дүнгийн аль багаар хэмжинэ. Хэрэв шилжүүлсэн хөрөнгөд үргэлжилсэн оролцоо бичгээр эсвэл худалдан авах опцион (эсвэл аль аль нь) хэлбэрээр байвал, Банкны үргэлжилсэн оролцоо нь эргүүлэн худалдан авахад төлөх шаардлагатай дүнгээр хэмжигдэнэ. Хөрөнгөд бичгээр худалдан авах опцион заасан байгууллагын үргэлжилсэн оролцоо нь шилжүүлсэн хөрөнгийн бодит үнэ цэн болон нөхцөлийн хэрэгжих үнийн аль багаар хязгаарлагдана.

Санхүүгийн өр төлбөр. Санхүүгийн өр төлбөрийг төлөхөөс чөлөөлөгдсөн, өр төлбөр цуцлагдсан эсвэл хугацаа нь дууссан бол үл хүлээн зөвшөөрдөг. Хэрэв одоо байгаа санхүүгийн өр төлбөрийн зээлдүүлэгч нь хэвээрээ боловч ялгаатай нөхцөлтэй зээлийн гэрээгээр сольсон эсвэл одоо байгаа зээлийн нөхцөл эрс өөрчлөгдсөн бол эдгээр өөрчлөлт шинэчлэлтийг анхны санхүүгийн өр төлбөрийн үл хүлээн зөвшөөрөлт ба шинэ өр төлбөрийн хүлээн зөвшөөрөлт гэж үзнэ. Анхны санхүүгийн өр төлбөрийн бүртгэлийн дүн ба төлсөн дүн хоёрын зөрүүг ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Гэрээний нөхцөлд өөрчлөлт орсон зээлүүд

Банк заримдаа барьцаа хөрөнгийг хураах гэхээсээ илүү зээлдэгчийн санхүүгийн хүндрэлийн улмаас зээлийн анхны нөхцөлд хөнгөлөлт, өөрчлөлт оруулдаг. Зээлдэгчийн одоогийн эсвэл хүлээгдэж буй санхүүгийн хүндрэлээс үүдэн хөнгөлөлт, өөрчлөлтийг хийсэн ба зээлдэгч санхүүгийн хувьд хэвийн байсан бол Банк энэхүү хөнгөлөлт, өөрчлөлтийг зөвшөөрөхгүй байх байсан тохиолдолд уг зээлийг Банк өөрчлөлттэй зээл гэж үзнэ. Санхүүгийн хүндрэлийг харуулсан үзүүлэлтүүд нь гэрээний шалгуур үзүүлэлтүүдийг хангахгүй байх эсвэл Зээлийн Эрсдэлийн хэлтсээс гаргасан үзүүлэлтүүдээр тодорхойлогдоно.

Энэхүү өөрчлөлтүүдэд төлбөрийн хугацааг сунгах, зээлийн шинэ нөхцөл тохирох зэрэг орно. Банк нь нөхцөл өөрчилсөн зээлийг тогтмол хянах бодлого баримталж ирээдүйн зээлийн төлөлт тасалдахгүй төлөгдөх боломжийг хянадаг.

Хэрэв ихээхэн өөрчлөлттэй бол дээр тайлбарласны дагуу зээлийг үл хүлээн зөвшөөрнө. Зээлийг үл хүлээн зөвшөөрөхгүйгээр, зээлийн нөхцөлийг дахин авч хэлэлцсэний дараа нөхцөл өөрчлөхөөс өмнө тооцсон анхны үр ашигт хүүгээр үнэ цэнийн бууралтыг тооцдог.

Зээлийн нөхцөл дахин тохирч, өөрчилсөн хэдий ч үл хүлээн зөвшөөрөөгүй тохиолдолд зээлийн эрсдэл ихээхэн хэмжээгээр нэмэгдсэн гэж үздэг тул зээлийг 2-р шатанд ангилдаг. Нөхцөл өөрчилсөн актив гэж ангилагдсан харилцагч уг ангиллаас гарахын тулд дараах бүх шалгуурыг хангасан байх шаардлагатай:

- Бүх зээлүүд нь хэвийн байх ёстой
- Хамгийн багадаа туршилтын хугацааны талд нь шинэчилсэн эргэн төлөлтийн хуваарийн дагуу тогтмол төлбөрийг хийсэн байх
- Үйлчлүүлэгч 30 хоногоос дээш хугацаа хэтрэлтэй гэрээгүй байх

Шинэчлэгдсэн буюу Өөрчлөлт орсон хөрөнгийн талаарх мэдээллийг 33-р тодруулгад тусгасан болно.

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт

“Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал (ЗҮЦХА)” аргын ерөнхий ойлголт

Банк “санхүүгийн хэрэглүүр” ангилалд хамаарах зээлийн үүрэг болон санхүүгийн баталгаа, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдээгүй бусад өрийн хэрэглүүр болон бүх зээлд зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын сан байгуулсан. СТОУС-9-н дагуу өмчийн хэрэглүүр нь үнэ цэнийн бууралтанд орохгүй.

Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал нь хөрөнгийн ашиглалтын нийт хугацаанд үүсэх зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлаас хамаарна. Хэрвээ анх бүртгэснээс алдагдал нь мэдэгдэхүйц хэмжээгээр өссөн бол алдагдал нь 12 сарын хүлээгдэж буй алдагдлаас хамаарна. Зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц өөрчлөгдсөнийг хэмжих Банкны бодлого журмыг тодруулга 33-д тусгасан.

Ирээдүйн 12 сарын ЗҮЦХА нь нийт хугацааны ЗҮЦХА аргын нэг хэсэг байх бөгөөд тайлагналын өдрийн дараах 12 сард санхүүгийн хэрэглүүрийн чанаргүйдлийн магадлалын үр дүнгээр ЗҮЦХА-г илэрхийлнэ.

Санхүүгийн хэрэглүүрийн үндсэн багцаас шалтгаалан нийт хугацааны ЗҮЦХА болон ирээдүйн 12 сарын ЗҮЦХА-г тусгай болон бүлгийн үнэлгээгээр тооцоолно. Банк нь бүлэг санхүүгийн хөрөнгийг бүлгийн үнэлгээний аргаар хэмжинэ.

Банк нь үнэлгээ хийх журмыг тодорхойлсон бөгөөд тайлант үеийн эцэс бүрт санхүүгийн хэрэглүүрийн үлдэх хугацаанд үүсч болох эрсдэлийн өөрчлөлтийг харгалзан санхүүгийн хэрэглүүрийг анх бүртгэснээс хойш ЗҮЦХА-д мэдэгдэхүйц өссөн эсэхийг харгалзан авч үзнэ.

Дээр дурьдсан процесс дээр тулгуурлан, доор дурьдсанаар Банк зээлийг шатлал 1, шатлал 2, шатлал 3 гэж ангилсан:

Шатлал 1: Зээлийг анх хүлээн зөвшөөрөх үед Банк нь 12 сарын ЗҮЦХА-г бүртгэнэ. Мөн шатлал 1-рүү үүсч болох эрсдэл нь буурсан шатлал 2-ын зээлүүд дахин ангилагдана.

Шатлал 2: Анх хүлээн зөвшөөрсөн үеэс зээлийн үүсч болох эрсдэл ихэссэн үед Банк нь нийт хугацааны ЗҮЦХА-г бүртгэнэ. Мөн шатлал 2-руу үүсч болох эрсдэл нь буурсан шатлал 3-ын зээлүүд дахин ангилагдана.

Шатлал 3: Үнэ цэнийн бууралтанд орсон зээлүүд багтана. Банк нь нийт хугацааны турш ЗҮЦХА-г бүртгэнэ.

ХАҮҮЦБ: ХАҮҮЦБ хөрөнгө нь анх хүлээн зөвшөөрөх үед үнэ цэн буурсан байсан санхүүгийн хөрөнгө юм. ХАҮҮЦБ хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрөхдөө бодит үнэ цэнээр бүртгэх бөгөөд дараа үеийн хүүгийн орлогыг үнэ цэнийн бууралтаар тохируулсан ҮАХ-р тооцно. Тус хөрөнгийн хүлээгдэж буй зээлийн алдагдалд өөрчлөлт орсон тохиолдолд зөвхөн холбогдох ЗҮЦХА-г тэр хэмжээгээр нэмэгдүүлж эсвэл багасгана.

Банк нь санхүүгийн хөрөнгийг төлөгдөх нийт дүн эсвэл зарим хэсгийг төлөгдөх боломжгүй гэж үзвэл санхүүгийн хөрөнгийн дансны үнийг бууруулна. Үүнийг санхүүгийн хөрөнгийн (хэсэгчилсэн) үл хүлээн зөвшөөрөлт гэнэ.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт (үргэлжлэл)

ЗҮЦХА тооцоолол

Банк нь ЗҮЦХА-г үр ашигт хүүгээр хямдруулсан хүлээгдэж буй мөнгөний дутагдлыг гурван өөр магадлалаар жигнэсэн хувилбараар тооцоолдог. Мөнгөний дутагдал нь гэрээний дагуух мөнгөн гүйлгээ болон эргэн төлөгдөхөөр хүлээгдэж буй мөнгөн гүйлгээний зөрүү юм.

ЗҮЦХА тооцооллын механизм болон гол элементийн хамт доор үзүүлэв:

ЧМ: Чанаргүйдлийн магадлал (ЧМ) нь өгөгдсөн цаг хугацаанд төлбөрийн чадваргүй болох магадлалаар тооцоолно. Хэрвээ хэрэглүүр нь өмнө нь үл хүлээн зөвшөөрч байгаагүй мөн харгалзах багцад үргэлжлүүлэн байгаа бол үнэлсэн хугацааны тодорхой хугацаанд нэг удаа алдагдал үүсэх боломжтой.

ЧӨД: Чанаргүйдэлд өртөх дүн (ЧӨД) нь тайлагналын дараах зээлийн хүлээгдэж буй өөрчлөлт, гэрээний дагуух үндсэн төлбөр болон хүүгийн эргэн төлөлт, зээлийн үүргийн хүрээнд нэмж олгосон дүн болон төлбөр хоцорсноор үүссэн хуримтлагдсан хүүг харгалзсан, ирээдүйн ЧӨД-ийн тооцоолдог.

АХЧ: Алдагдал хүргэх чанаргүйдэл (АХЧ) гэдэг нь өгөгдсөн цаг хугацаанды туршид чанаргүйдлийн үеийн алдагдлын тооцоолол юм. Энэ нь гэрээний дагуу мөнгөн урсгал болон зээлдэгч хүлээн авахаар тооцоолсон дүн, барьцаа хөрөнгө борлуулсан дүнгийн нийлбэрийн зөрүүнээс тооцно.

ЗҮЦХА-г тооцохдоо Банк гурван хувилбарыг авч үздэг (суурь, эерэг болон сөрөг) ба хувилбар тус бүрийн ЧМ нь ялгаатай байна.

ЗҮЦХА-г ЧМ, ЧӨД, АХЧ-г ирээдүйн сар бүр болон тусгайлсан эсвэл бүлгийн сегмент бүрээр төсөвлөн тодорхойлдог. Эдгээр гурван үндсэн бүрэлдэхүүнийг хооронд нь үржүүлэн, цаашид эдгээр нь хэвээр үйлчлэх магадлалаар мөн тохируулна (тухайлбал, чанаргүйдэлд өртөх дүн нь ойрын саруудад урьдчилан төлөгдөхгүй эсвэл чанаргүйдэхгүй). Үүгээр ирээдүйн сар бүрээрхи ЗҮЦХА-г тооцох ба тайлагналын өдрөөр үүнийг буцаан дискаунтлан нийлбэрийг нь авдаг. ЗҮЦХА-ийн тооцоололд ашиглагдах дискаунтын хувь нь зээлийн анхны үр ашигт хүүгийн хувь байх эсвэл түүний ойролцоо хувь байна.

Үнэ цэнийн бууралтын зардал болон буцаалт нь санхүүгийн хөрөнгийн дансны үнийн өөрчлөлтийн ашиг, алдагдлын тохируулгаас тусдаа бүртгэгдэх болон толилуулагдана.

ЗҮЦХА-ын тооцооллын аргыг доор хураангуйлав:

Шатлал 1: Ирээдүйн 12 сарын ЗҮЦХА нь нийт хугацааны ЗҮЦХА загварын нэг хэсэг байх бөгөөд тайлагналын өдрийн дараах 12 сард санхүүгийн хэрэглүүрийн чанаргүйдлийн үр дүнгээр ЗҮЦХА-ыг илэрхийлнэ. Банк нь ирээдүйн 12 сарын ЗҮЦХА тайлагналын өдрөөс хойш 12 сарын дотор ЧМ-д үндэслэн тооцдог. ЧӨД-ийн урьдчилсан төсөөлөлд 12 сарын дотор хүлээгдэж буй ЧМ-ыг хэрэглэх бөгөөд хүлээгдэж буй АХЧ-аар үржүүлэгдэж анхны үр ашигт хүүтэй ойролцоо дүнгээр хорогдуулна.

Шатлал 2: Зээлийг анх олгосноос хойш тухайн зээлд зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлттэй байгаа нь тогтоогдсон зээлүүдэд Банк нь нийт хугацааны ЗҮЦХА-ын сан байгуулан бүртгэнэ. Санг байгуулахдаа хэд хэдэн хувилбарууд дээр үндэслэн тооцоолох боловч ЧМ болон АХЧ-ыг нь нийт хугацаанд тооцоолж гаргана. Хүлээгдэж буй мөнгөний дутагдалыг үр ашигт хүүтэй ойролцоо хувиар хорогдуулна.

Шатлал 3: Үнэ цэн буурсан гэж үзсэн зээлийн хувьд, Банк нь нийт хугацааны ЗҮЦХА-ыг бүртгэнэ. Энэ аргачлал нь Шатлал 2-т ашигласантай ижил аргачлалаар тооцогдох бөгөөд ЧМ-ыг 100% гэж үзнэ.

ХАҮҮЦБ: ХАҮҮЦБ хөрөнгө анх хүлээн зөвшөөрөх үед үнэ цэн буурсан санхүүгийн хөрөнгө юм. Банк нь зөвхөн анх хүлээн зөвшөөрсөн үеэс хойшхи магадлалаар жигнэсэн гурван хувилбарыг зээлээр тохируулсан үр ашигт хүүгээр хорогдуулсан хуримтлагдсан нийт хугацааны ЗҮЦХА-г хүлээн зөвшөөрнө.

Зээлийн үүрэг болон аккредитив: Зээлийн үүрэгт нийт хугацааны ЗҮЦХА тооцохдоо, Банк нь ирээдүйн олгогдох зээлийн үүргийн дүнг тооцоолно. Зээл олгогдох тохиолдолд ЗҮЦХА нь магадлалаар жигнэсэн гурван хувилбараар хүлээгдэж буй мөнгөний дутагдлын өнөөгийн үнэ цэнээр тооцогдоно. Хүлээгдэж буй мөнгөний дутагдал нь хүлээгдэж буй үр ашигт хүүгээр хорогдуулсан байна. Зээлийн карт болон зээлийн үүргийг агуулсан бүтээгдэхүүний хувьд, ЗҮЦХА-г зээлтэй нь хамт тооцон, толилуулна. Зээлийн үүрэг болон аккредитивийн хувьд, ЗҮЦХА нь бусад өглөгт хүлээн зөвшөөрөгдөнө.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт (үргэлжлэл)

Санхүүгийн баталгааны гэрээнүүд: Банкны санхүүгийн баталгаа тус бүрийн үүрэг нь анх хүлээн зөвшөөрсөн дүнгээс ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрөгдсөн хуримтлагдсан хорогдол хассан дүн болон ЗҮЦХА сангийн аль ихээр нь хэмжигдэнэ. Банк нь ЗҮЦХА-г эзэмшигчид нөхөн олгох дүнгийн өнөөгийн үнэ цэн дээр үндэслэн тооцно. Эрсдлээр тохируулсан хүүгээр дутагдлыг хорогдуулна. Тооцоолол нь магадлалын-жигнэсэн гурван хувилбар дээр хийгдэнэ. Санхүүгийн баталгааны ЗҮЦХА нь бусад өглөгт хүлээн зөвшөөрөгдөнө.

БУЦӨБДО-д бүртгэх өрийн хэрэглүүр

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрийн ЗҮЦХА нь санхүүгийн байдлын тайланд санхүүгийн хөрөнгийн дансны үнийг бууруулахгүй бөгөөд бодит үнэ цэн нь хэвээр үлдэнэ. Үүний оронд, хэрвээ хөрөнгө нь хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдсэн байсан бол үүсэх үнэ цэнийн бууралтыг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хуримтлагдсан үнэ цэнийн бууралт гэж бүртгэх ба үр дүнг ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэнэ. Бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдсэн хуримтлагдсан алдагдлыг хөрөнгийг үл хүлээн зөвшөөрөх үед ашиг, алдагдлын тайланд шилжүүлэн бүртгэнэ.

Кредит карт ба бусад зээлийн шугамууд

Банк харилцагчиддаа төрөл бүрийн байгууллагын болон иргэдийн овердрафт, зээлийн картны бүтээгдэхүүн санал болгодог ба Банк нэг өдрийн өмнө мэдэгдэл өгч уг хэрэгслийг цуцлах, эсвэл зээлийн эрхийн хэмжээг бууруулах эрхтэй. Банк зээлийн алдагдлын эрсдэлийг гэрээний мэдэгдлийн хугацаагаар хязгаарладаггүй бөгөөд харин үйлчлүүлэгчдийн зан төлөв, чанаргүй болох магадлал болон цаашдын эрсдэлийг бууруулах арга аргачлалууд болох зээлийг цуцлах, зээлийн хэмжээг бууруулах гэх мэт зүйлсүүдийг тусгасан байдаг.

Эдгээр бүтээгдэхүүнүүдийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц ихэссэн эсэх талаархи үнэлгээ нь зээлийн бусад бүтээгдэхүүнүүдийн үнэлгээтэй адил юм. Үнэлгээ нь харилцагчдийн дотоод зээлжих зэрэглэлийн өөрчлөлтөд суурилсан боловч тухайн хэрэгслийн хэрэглээний өөрчлөлт гэх мэт чанарын хүчин зүйлсд мөн гол ач холбогдлыг өгдөг.

Зээлийн карт болон овердрафтын ЗҮЦХА-г дискаунтлахад ашиглах хүүгийн хувь нь тухайн бүтээгдэхүүнүүдийн нийт ашиглагдах хугацаанд тооцогдох жилийн дундаж үр ашигт хүү байна. Энэхүү тооцоо нь олон зээл сар бүр бүрэн төлөгдөж, дараа сараасаа хүү тооцохгүй байхаар хийгдсэн.

Ирээдүйн мэдээлэл

ЗҮЦХА-ын загвартаа Банк нь доорхи эдийн засгийн өгөгдлүүдийг ирээдүйн мэдээлэл болгон ашигладаг. Үүнд:

- Инфляцийн түвшин
- Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний (“ДНБ”) өсөлт
- Ам.доллар ханш
- Бодлогын хүү
- Зээлийн өсөлт
- Мөнгөний нийлүүлэлт
- Ажилгүйдлийн түвшин
- Арилжааны банкуудын зээлийн үлдэгдэл

ЗҮЦХА-ын тооцоололд ашиглаж буй энэхүү мэдээлэл нь санхүүгийн тайлангийн өдрөөрх зах зээлийн бүх шинж чанаруудыг агуулаагүй байх магадлалтай. Үүний нөлөөг тооцоололд тусгахын тулд зарим тохиолдолд, чанарын тохируулгууд болон давхацалуудыг зөрүү материаллаг үед түр тохируулга хийдэг.

Зээлийн сайжруулалт: Барьцаа хөрөнгийн үнэлгээ болон санхүүгийн баталгаа

Санхүүгийн хөрөнгийн эрсдэлийг бууруулах үүднээс, Банк барьцаа хөрөнгө авдаг. Барьцаа хөрөнгө нь төрөл бүрийн хэлбэрээр байдаг, жишээ нь: мөнгөн хөрөнгө, үнэт цаас, аккредитив болон баталгаа, үл хөдлөх хөрөнгө, авлага, бараа материал, бусад санхүүгийн бус хөрөнгө болон үр дүнгийн тооцооны гэрээ байна. Барьцаа хөрөнгийг эзэмшээгүй тохиолдолд Банкны санхүүгийн байдлын тайланд бүртгэхгүй.

Зээлийн сайжруулалтаас хүлээгдэж буй мөнгөн гүйлгээг, СТОУС-ын дагуу тусад нь хүлээн зөвшөөрөх шаардлагагүй бөгөөд өр төлбөрийн хэргэслийн гэрээний нөхцлүүдийн салшгүй хэсэг гэж тооцогддог ба зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын хэмжилтэд оруулдаг. Үүний үндсэн дээр барьцаа хөрөнгийн бодит үнэ цэн нь үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын тооцоонд нөлөөлдөг. Барьцаа хөрөнгийг ерөнхийд нь хамгийн багадаа анх хүлээн зөвшөөрөхдөө болон хагас жилийн хугацаанд дахин үнэлдэг.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Зээлийн сайжруулалт: Барьцаа хөрөнгийн үнэлгээ болон санхүүгийн баталгаа (үргэлжлэл)

Боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор, Банк нь барьцаа хөрөнгийн зорилгоор эзэмшиж буй санхүүгийн хөрөнгийг үнэлэхдээ идэвхтэй зах зээлийн мэдээллийг ашигладаг. Идэвхтэй зах зээл дээр арилжаалагддаггүй бусад санхүүгийн хөрөнгийг үнэлгээний арга ашиглан үнэлдэг. Санхүүгийн бус барьцаа хөрөнгийг (жишээ нь: үл хөдлөх хөрөнгө) ипотекийн зуучлагч буюу гуравдагч этгээдээс ирсэн мэдээлэлд эсвэл орон сууцны үнийн индексүүдэд үндэслэн үнэлнэ.

Барьцаалагдсан зээл нь зээлийн гэрээний нөхцөлд тусгагдсан эсвэл зээлийн салшгүй хэсэг болох ба зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын тооцоонд хамрагдсан болно.

Зээлийн гэрээний нөхцөлтэй холбоогүй баталгааг балансын гадуурх зүйл ангид салангид үзүүлэх бөгөөд үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын тооцооллыг хийдэг.

Хандив

Хандивыг хүлээн авах, түүнд хавсаргасан бүх нөхцлийг дагаж мөрдөх үндэслэлтэй баталгаа байгаа тохиолдолд хандивыг хүлээн зөвшөөрдөг.

Хандив нь зардлын зүйлтэй холбоотой бол нөхөн олговор олгохоор төлөвлөж буй холбогдох зардал гарсан хугацаанд системчилсэн байдлаар орлого гэж хүлээн зөвшөөрнө. Хандив нь хөрөнгөтэй холбоотой бол холбогдох хөрөнгийн хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацаанд тэнцүү хэмжээгээр орлого гэж хүлээн зөвшөөрнө.

Банк мөнгөн бус хөрөнгийн буцалтгүй тусламж авах үед уг хөрөнгө болон буцалтгүй тусламжийг нэрлэсэн үнээр бүртгэж, тэнцүү дүнгээр үндсэн хөрөнгийн ашиг тусыг ашиглах хэв маягийг үндэслэн тухайн хөрөнгийн хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацаанд ашиг, алдагдалд шилжүүлнэ.

Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгө

Банк нь дотоод бодлогынхоо дагуу өмчлөх бусад хөрөнгийг дотоод үйл ажиллагаанд ашиглах эсвэл борлуулах зорилгоор эзэмшихээ тодорхойлдог. Дотоод үйл ажиллагаанд ашиглахаар тодорхойлогдсон хөрөнгүүдийг харгалзах хөрөнгийн ангилалд шилжүүлэхдээ хураан авсан хөрөнгийн үнэ цэн болон анхны барьцаат хөрөнгийн дансны үнийн аль багаар шилжүүлнэ. Хөрөнгийг борлуулах нь илүү ашигтай байхаар тодорхойлсон хөрөнгийг бодит үнэ цэнээр (хэрэв санхүүгийн хөрөнгө бол) эсвэл санхүүгийн бус хөрөнгө бол хураан авсан өдрөөрх борлуулах зардлыг бодит үнэ цэнээс хассан дүнгээр "Борлуулах зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө" рүү шилжүүлдэг. 12 сараас дээш хугацаанд борлуулагдах хөрөнгийг "Бусад хөрөнгө"-д бодит үнэ цэнээс борлуулах зардлыг хассан дүн болон хөрөнгийн өртгийн аль багаар хэмжиж тайлагнана.

Үнэт метал

Үнэт металд бодит үнэ цэнээр илэрхийлэгдэх алт болон мөнгө багтдаг.

Данснаас хасах

Банк нь хөрөнгийн эргэн төлөлтийг зогсоосон үед санхүүгийн хөрөнгийг бүхэлд нь эсвэл хэсэгчлэн данснаас хасна. Хэрвээ данснаас хасах үнэ хуримтлагдсан алдагдлаас их тохиолдолд, зөрүүгээр нь алдагдлыг нэмэгдүүлж дараа нь дансны нийт үнийн дүнг бууруулна. Дараах үеийн эргэн төлөлтүүд нь зээлийн алдагдлын зардлыг бууруулна.

Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт

Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалтыг нягтлан бодох бүртгэлийн өмчийн аргыг ашиглан бүртгэнэ. Хараат компани гэж Банкны мэдэгдэхүйц нөлөөлөлтэй компанийг хэлнэ. Мэдэгдэхүйц нөлөө гэдэг нь хараат компанийн санхүү болон үйл ажиллагааны бодлогын шийдвэрт шууд оролцох эрхийг хэлнэ.

Өмчийн аргыг ашиглах үед хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт нь санхүүгийн байдлын тайлан дахь өртөг дээр худалдан авалтын дараах хараат компанийн цэвэр хөрөнгийн Банкны хувь оролцооны өөрчлөлтийг нэмсэнтэй тэнцүү байна. Хараат компанитай холбоотой бүртгэгдсэн гүүдвилл нь хөрөнгө оруулалтын дүнд багтах бөгөөд дангаар нь үнэ цэнийн бууралт хэмжихгүй мөн хорогдуулахгүй.

Ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хараат компанийн үйл ажиллагааны үр дүнгийн Банкны эзэмшлийн хувь хэмжээгээрх хэсгийг тусгана. Хараат компанийн өмчид шууд өөрчлөлт орсон үед Банк энэхүү өөрчлөлтийг өөрийн хувь эзэмших хэмжээгээр хүлээн зөвшөөрөн, шаардлагатай тодруулгыг өмчийн өөрчлөлтийн тайландаа тусгана. Банк болон хараат компани хооронд хийгдсэн ажил гүйлгээнээс үүссэн аливаа бодит бус ашиг, алдагдлыг хараат компанийн эзэмшлийн хувь хэмжээ хүртэлх хэсгээр устгах бичилт хийнэ.

Хараат компанийн ашгийн хувийг ашиг, алдагдал ба дэлгэрэнгүй орлогын тайланд толилуулна. Энэ ашиг нь хараат компанийн хувьцаа эзэмшигчдэд хамааралтай бөгөөд татварын дараах ашиг болно. Мөн хараат компани охин компанитай бөгөөд түүнд цөөнхийн сонирхолын хэсэг бүртгэгддэг бол түүнийг ч мөн авч үзсэн ашиг байна.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт (үргэлжлэл)

Хараат компанийн санхүүгийн тайланг Банкны тайлангийн хугацаатай нэг хугацаанд бэлтгэнэ. Шаардлагатай бол, хараат компанийн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг өөрчилж Банкны нягтлан бодох бүртгэлийн бодлоготой нийцүүлнэ.

Өмчийн аргыг хэрэглэсний дараа, хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалтад нэмэлт үнэ цэнийн бууралтын сан байгуулах шаардлагатай эсэхийг Банк тодорхойлно. Банкны хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалтад үнэ цэнийн бууралт үүссэн гэх бодит нотолгоо байгаа эсэхийг санхүүгийн тайлан бэлтгэх бүрдээ тодорхойлно. Хэрэв тийм нотолгоо байгаа бол уг хөрөнгө оруулалтын эргэн төлөгдөх дүн, бүртгэлийн дүн хоёрын зөрүүгээр алдагдлын дүнг тооцож, уг дүнг ашиг, алдагдлын тайланд ‘хараат компанийн ашгийн хувь’ хэсэгт хүлээн зөвшөөрнө.

Хараат компани дахь мэдэгдэхүйц нөлөөллөө алдсаны дараа Банк үлдсэн хөрөнгө оруулалтаа бодит үнээр тооцож хүлээн зөвшөөрнө. Уг нөлөөллөө алдсаны дараах дансны үнэ, үлдсэн хөрөнгө оруулалтын бодит үнэ цэн хоёрын зөрүү болон хөрөнгө борлуулсны ашиг, алдагдлуудыг ашиг алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

Бэлэн мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө

Санхүүгийн байдлын тайланд тусгасан бэлэн мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгүүд нь 3 сар ба түүнээс бага хугацаатай бусад банк санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж болон касс дахь бэлэн мөнгө зэрэг үнэ цэнийн буралтын эрсдэл маш бага хөрөнгүүд хамаарна.

Мөнгөн гүйлгээний тайлан дахь бэлэн мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө нь Монголбанкин дахь хязгаарлалтгүй харилцах данс, 3 сар ба түүнээс богино хугацаатай засгын газрын үнэт цаас, бусад банкин дахь харилцах, хадгаламжуудаас бүрдэнэ.

Буцаан худалдан авах ба урвуу буцаан худалдан авах хэлцлүүд

Ирээдүйд тодорхой заасан хугацаанд буцаан худалдан авах нөхцөлтэй хэлцэл (“репо”)-ийн дор худалдсан үнэт цаасыг санхүүгийн байдлын тайлангаас үл хүлээн зөвшөөрөхгүй. Учир нь Банк эзэмшилтэй холбоотой ихэнхи эрсдэлийг хүлээж, өгөөжийг хүртэж байна. Санхүүгийн байдлын тайланд хүлээн авсан бэлэн мөнгийг хөрөнгөөр, репо хэлцлийн хуримтлагдсан хүүг өр төлбөрөөр тусгах ба энэ нь банканд олгосон зээл гэсэн эдийн засгийн утга агуулгыг илэрхийлнэ. Борлуулсан ба ирээдүйд буцаан худалдан авах үнийн зөрүүг хүүгийн зардал гэж үзэж үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан гэрээний хугацааны турш хуримтлуулна. Нөгөө тал нь үнэт цаасыг худалдах эсвэл дахин барьцаалах эрхтэй бол, Банк нь тухайн үнэт цаасуудыг санхүүгийн байдлын тайландаа борлуулахад бэлэн барьцаанд тавьсан санхүүгийн хөрөнгө эсвэл борлуулахад бэлэн барьцаанд тавьсан санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын аль тохиромжтой ангилалд үлдэнэ. Нөгөө тал нь үнэт цаасаа худалдах, дахин барьцаалах эрхтэй болсон тохиолдолд банк санхүүгийн байдлын тайландаа тэдгээр үнэт цаасыг барьцаанд тавьсан гэж дахин ангилдаг.

Эсрэгээрээ, буцаан худалдах хэлцэл (“урвуу репо”)-ийн дагуу худалдан авсан үнэт цааснуудыг санхүүгийн байдлын тайланд хүлээн зөвшөөрдөггүй. Банкны төлсөн мөнгө ба хуримтлагдсан хүүгийн дүнг санхүүгийн тайланд “Зээлсэн үнэт цаас ба урвуу буцаан худалдан авах хэлцлүүдийн бэлэн мөнгөөрх барьцаа” гэж тусгах ба энэ нь Банкнаас авсан зээл гэсэн эдийн засгийн утга агуулгыг илэрхийлнэ. Худалдан авсан ба буцаан худалдах үнийн зөрүүг “Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого” гэж бүртгэх ба ҮАХ-ийн аргыг ашиглан гэрээний хугацааны турш хуримтлуулна.

Түрээс

Банк нь гэрээ байгуулагдах үед түрээсийн шинж чанар агуулсан эсэхийг үнэлдэг. Өөрөөр хэлбэл гэрээнд тодорхойлогдож байгаа хөрөнгийг хэсэг хугацааны турш ашиглан хянах эрхийг шилжүүлсэн болно.

Банк - түрээслэгч

Банк нь богино хугацаатай түрээс эсвэл бага өртөгтэй хөрөнгийг түрээслэхээс бусад тохиолдолд бүх түрээсийг хүлээн зөвшөөрөх, хэмжих нэг аргыг ашигладаг. Банк нь түрээсийг төлөх түрээсийн өр төлбөрийг болон хөрөнгийг ашиглах эрхийг хүлээн зөвшөөрдөг.

Ашиглах эрхтэй хөрөнгө

Банк нь ашиглах эрхтэй хөрөнгийг түрээсийн өдрөөс эхлэн хүлээн зөвшөөрдөг (жишээлбэл, үндсэн хөрөнгийг ашиглах боломжтой болсон өдөр). Ашиглах эрхтэй хөрөнгийг хуримтлагдсан элэгдэл, үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хасч өртгөөр нь хэмжиж, түрээсийн өр төлбөрийг дахин үнэлэхэд тохируулна. Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн өртөгт түрээсийн өр төлбөр, хүлээн авсан түрээсийн эхний өртөг, түрээсийн урамшууллыг авалгүйгээр эхлэхээс өмнө хийсэн түрээсийн төлбөрүүд орно. Ашиглах эрхтэй хөрөнгийг түрээсийн хугацаанд шулуун шугамын аргаар элэгдүүлнэ. Ашиглах эрхтэй хөрөнгөд үнэ цэнийн бууралт тооцно.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Түрээс (үргэлжлэл)

Түрээсийн өглөг

Түрээсийн эхлэх өдөр Банк нь түрээсийн нийт хугацааны туршид хийгдэх түрээсийн төлбөрүүдийн өнөөгийн үнэ цэнээр хэмжсэн түрээсийн өглөгийн хүлээн зөвшөөрнө. Түрээсийн төлбөрт тогтмол төлбөр (түрээсийн урамшууллыг аваагүй), индекс эсвэл хувь хэмжээнээс хамааран хувьсах түрээсийн төлбөрүүд, үлдэгдэл үнийн баталгааны дагуу төлөх хүлээгдэж буй төлбөрүүд орно. Индекс эсвэл хувь хэмжээнээс хамааралгүй хувьсах түрээсийн төлбөрийн тайлант үеийн зардал гэж хүлээн зөвшөөрнө.

Түрээсийн хүүгийн хэмжээг тодорхойлох боломжгүй тохиолдолд Банк нь түрээс эхлэх үеийн зээлийн өсөн нэмэгдэх хүүг ашиглан түрээсийн өр төлбөрийн өнөөгийн үнэ цэнийг тооцоолно. Түрээс эхэлсэн өдрөөс хойш түрээсийн өр төлбөрийг хуримтлагдсан хүүгээр нэмэгдүүлж, төлсөн түрээсийн төлбөрөөр бууруулдаг. Мөн түүнчлэн түрээсийн хугацаанд өөрчлөлт оруулаг, тогтмол төлбөрийн шинж чанарт өөрчлөлт орруулах эсвэл уг хөрөнгийг худалдаж авах үнэлгээнд өөрчлөлт оруулах зэрэг өөрчлөлтүүд гарсан тохиолдолд түрээсийн өр төлбөрийн дүнг дахин тооцоолно.

Богино хугацаат түрээсүүд

Банк нь зарим богино хугацааны оффисын түрээсийн (12 сар болон түүнээс бага хугацаатай түрээс эсвэл эсвэл АТМ-ийн талбайн түрээсгэх мэт) хувьд хүлээн зөвшөөрөлтийн чөлөөлтийг ашигласан. Богино хугацаат түрээсийн төлбөрийг түрээсийн хугацааны туршид шулуун шугамын аргаар зардалд хүлээн зөвшөөрнө.

Түрээсийн гэрээг шинэчлэх, цуцлах сонгол бүхий түрээсийн гэрээний хугацааг тодорхойлох

Банк нь түрээсийн үл цуцлагдах хугацааг тодорхойлохдоо тухайн түрээсийг үргэлжлүүлэн түрээслэх нь тодорхой үндэслэлтэй гэж үзсэн тохиолдолд сунгагдах хугацаа эсвэл тухайн үргэлжлүүлэн түрээслэх нь үндэслэлгүй гэж үзсэн тохиолдолд цуцлах хугацааг оруулна тооцно.

Банк нь тухайн түрээсийн гэрээг дахин сунгагдах үндэслэлийг тодорхойлоход тодорхой үнэлэмжийг ашигласан. Өөрөөр хэлбэл тухайн түрээсийг сунгах эсвэл цуцлах сонголтыг хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх эдийн засгийн хөшүүргийг бий болгох бүхий л хүчин зүйлийг авч үзсэн. Түрээс эхэлсэн өдрөөс хойш Банкны өөрийн хянаж чадах үйл явдал, нөхцөл байдалд болон сунгах (эсвэл цуцлах) сонголтыг хэрэгжүүлэх чадварт өөрчлөлт орсон тохиолдолд түрээсийн хугацааг дахин үнэлнэ.

Банк нь салбарын үйл ажиллагаанд нь өндөр ач холбогдолтой түрээсийн талбайн сунгах хугацааг түрээслэх хугацааны нэг хэсэг болгон шинэчилсэн хугацааг оруулсан.

Үндсэн хөрөнгө

Барилга байгууламж ба газраас бусад үндсэн хөрөнгийг анхлан өртгөөр бүртгэнэ. Анхны өртөгт тухайн үндсэн хөрөнгийн зайлшгүй хэсгийг шинээр солих зэрэг шууд хамааралтай зардлууд орох ба хүлээн зөвшөөрөлтийн шаардлагыг хангаж байгаа тохиолдолд өртөгт шингээнэ. Хэрэв тухайн үндсэн хөрөнгө зарим зайлшгүй хэсгийг тогтмол хугацаагаар сольж байршуулах шаардлага үүсдэг бол Банк нь тухайн хэсгийг үндсэн хөрөнгөөс тусад нь болон харгалзах ашиглалтын хугацаа ба элэгдүүлэх аргыг тодорхойлж хүлээн зөвшөөрнө. Үндсэн хөрөнгийн анх бүртгэхэд шууд холбогдон гарсан хяналт шалгалтын зардал нь үндсэн хөрөнгөөр бүртгэх шаардлагыг хангаж байгаа тохиолдолд өртөгт шингээж бүртгэнэ. Бүх төрлийн засвар үйлчилгээний зардлыг ашиг алдагдлаар бүртгэнэ.

Анхны хэмжилтээс хойших тайлант үед барилга болон газраас бусад үндсэн хөрөнгийн ангиллууд нь хуримтлагдсан элэгдэл ба хуримтлагдсан үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хассан өртгөөр илэрхийлдэг.

Барилга байгууламж ба газар нь бодит үнэ цэнээр хэмжигдэнэ. Үнэлгээг 3-5 жилийн давтамжтайгаар хийнэ. Дахин үнэлэгдэх өдрүүдийн хооронд, барилгуудад үнийн бууралтийг илэрхийлэхүйц хэмжээнд элэгдэл тооцно. Дахин үнэлгээний нэмэгдлийг (өмнө нь ашиг, алдагдлын тайланд тусгасан дахин үнэлгээний алдагдлыг буцааж буй тохиолдолд, уг хэсгийг ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө) бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлангаар дамжуулан "Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц" нэртэйгээр өөрийн хөрөнгийн хэсэгт хуримтлуулна.

Хөрөнгийн дахин үнэлгээний дүн болон хөрөнгийн анхны өртөг дээр суурилсан элэгдлүүдээс үүссэн зөрүүг жил бүр хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөцөөс хуримтлагдсан ашиг руу шилжүүлнэ. Мөн дахин үнэлгээний өдрийн байдлаарх хуримтлагдсан элэгдлийг хөрөнгийн бүртгэлийн нийт дүнтэй цэвэршүүлж, бүртгэлийн дүнг дахин үнэлгээний дүнгээр дахин илэрхийлнэ. Борлуулах эсвэл данснаас хасах тохиолдолд тухайн хөрөнгөтэй холбоотой дахин үнэлгээний нөөцийг хуримтлагдсан ашиг руу шилжүүлнэ.

Дуусаагүй барилгыг барилгын тоног төхөөрөмжийн өртөг болон бусад зардлаас үнэ цэнийн бууралтыг хассан дүнгээр илэрхийлнэ. Дуусаагүй барилгыг тухайн хөрөнгө баригдаж дууссан эсвэл үйл ажиллагаанд ашиглаж эхэлтэл элэгдүүлдэггүй.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)**Үндсэн хөрөнгө (үргэлжлэл)**

Үндсэн хөрөнгийн элэгдлийг тухайн хөрөнгийн ашиглалтын хугацааны туршид шулуун шугамын аргаар тооцож үлдэх өртөг хүртэл дараах хугацаагаар элэгдүүлнэ:

<u>Хөрөнгийн төрөл</u>	<u>Ашиглалтын хугацаа (жилээр)</u>
Барилга байгууламж ба газар	25 – 60
Оффисын тавилга ба тоног төхөөрөмж	3 – 15
Компьютер ба бусад	2 – 13

Үндсэн хөрөнгө ба түүний томоохон хэсгүүдийг худалдан борлуулах үед эсвэл түүний ашиглалт, борлуулалтаас ирээдүйд эдийн засгийн үр ашиг хүлээгдэхгүй болсон үед данснаас хасна. Үүнтэй холбоотойгоор үүссэн аливаа нэг олз, гарзыг (хөрөнгө борлуулалтын цэвэр орлого ба бүртгэлийн дүн хоёрын зөрүүгээр тооцно) тухайн тайлант жилийн ашиг, алдагдлын тайланд тусгана.

Үндсэн хөрөнгийн үлдэх өртөг, ашиглалтын хугацаа, элэгдлийн арга нь өмнө хийгдсэн тооцоолол ба үндсэн хөрөнгөд агуулагдаж буй ирээдүйн эдийн засгийн үр ашгийн хүлээгдэж буй хэрэглээний хэв загварт нийцэж байгаа гэдгийг баталгаажуулах үүднээс үндсэн хөрөнгийн үлдэх өртөг, ашиглалтын хугацаа, элэгдлийн аргыг тайлант жилийн эцэс бүрт хянаж үздэг.

Биет бус хөрөнгө

Банкны биет бус хөрөнгөд компьютерийн програм хангамж, лиценз болон газар ашиглах эрх орно.

Зөвхөн биет бус хөрөнгийн өртгийг зохистойгоор хэмжиж болох ба хүлээгдэж буй эдийн засгийн ирээдүйн өгөөж нь банканд орж ирэх нь магадлалтай болсон үед л биет бус хөрөнгийг хүлээн зөвшөөрнө.

Тусад нь авсан биет бус хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрөхдөө өртгөөр нь бүртгэдэг. Анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойших тайлант үед, биет бус хөрөнгийг хуримтлагдсан хорогдуулалт болон үнэ цэн бууралтын алдагдлыг хассан бүртгэнэ.

Биет бус хөрөнгийн ашиглалтын хугацаа нь тодорхой эсвэл тодорхой бус эсэхийг үнэлнэ. Ашиглалтын тодорхой хугацаатай биет бус хөрөнгийг эдийн засгийн үр ашигтай хугацааны туршид нь хорогдуулна. Ашиглалтын тодорхой хугацаатай биет бус хөрөнгийн хорогдуулах хугацаа болон аргыг хамгийн багадаа тайлант жил бүрийн эцэст хянаж үздэг. Хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацаа эсвэл хүлээгдэж буй ирээдүйн үр өгөөжийн хэв загварт орсон өөрчлөлтийг хорогдуулалтын хугацаа эсвэл аргын аль тохиромжтойг нь өөрчлөх замаар бүртгэлд тусгах ба уг өөрчлөлтийг нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын өөрчлөлт гэж үзнэ.

Хязгаарлагдмал хугацаатай биет бус хөрөнгийн хорогдуулалтын зардлыг ашиг, алдагдлын тайланд биет бус хөрөнгийн үүрэгтэй нь нийцсэн зардлын бүлэгт хүлээн зөвшөөрнө. Биет бус хөрөнгийн өртгийг 3-10 жилийн ашиглалтын хугацааны туршид, шулуун шугамын аргыг ашиглан, үлдэх өртөг хүртэл нь хорогдуулна.

Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө

Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийг анх шууд холбогдон гарсан аливаа зардлыг шингээсэн өртгөөр хүлээн зөвшөөрнө. Анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн дараа бодит үнэ цэнийн аргаар тайлант өдрөөрх зах зээлийн үнэлгээгээр толилуула. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс үүссэн аливаа олз ба гарзыг холбогдох татварын нөлөөг тооцсон дүнгээр тайланд үед ашиг, алдагдлаар хүлээн зөвшөөрнө. Бодит үнэ цэнийг тодорхойлохдоо Олон улсын үнэлгээний стандартын хорооноос зөвлөсөн үнэлгээний загварыг мөрдсөн хараат бус мэргэшсэн үнэлгээчний жилийн үнэлгээний тайланг үндэслэнэ.

Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөхийг борлуулсан үед (жишээ нь худалдан авагч тал тухайн хөрөнгийг бүрэн ашиглах эрхийг авсан өдрөөр) эсвэл ашиглалтаас бүрэн гарсан болон тухайн хөрөнгийг борлуулснаар хүртэх эдийн засгийн өгөөж байхгүй болсон үед данснаас хасна. Тухайн хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийг данснаас хасахдаа бусад хувьсах хүчин зүйлүүд болох гол санхүүгийн бүрэлдэхүүн оршиж байгаа эсэх, мөнгөн бус шинжтэй давуу талууд болон худалдан авагч талд өгөх өглөг(зарим тохиолдолд) зэргийн нөлөөг авч үзнэ.

Хөрөнгийн зориулалтад өөрчлөлт орсон тохиолдолд зөвхөн хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгөөс/-д шилжүүлдэг. Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийг банкны ашиглалтад буй үндсэн хөрөнгө рүү шилжүүлэх тохиолдолд ашиглалтад өөрчлөлт орсон өдрөөрх бодит үнэ цэнээр хөрөнгийн өртгийг тооцож дараагийн хэмжилтүүдийг хийнэ. Үндсэн хөрөнгөөс хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгөд шилжвэл, Банк нь тухайн өдрөөр дагаж мөрдөж буй Үндсэн хөрөнгийн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын дагуу хүлээн зөвшөөрнө.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Борлуулах зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө

Банк нь эргэлийн бус хөрөнгийн дансны үнэ нь тухайн хөрөнгийг ашигласнаар бус борлуулснаар орж ирэх мөнгөн урсгалаас нөхөгдөхөөр байгаа тохиолдолд борлуулах зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө руу шилжүүлдэг. Борлуулах зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийг түүний дансны үнэ ба бодит үнэ цэнээс борлуулалтын зардлыг хассан дүнгийн аль багаар хэмжинэ. Борлуулалтын зардал нь тухайн хөрөнгийг борлуулахтай шууд холбогдон гарсан зардлаас холбогдох санхүүгийн болон орлогын албан татварын зардлыг хассан дүнтэй тэнцүү байна.

Хөрөнгийг зөвхөн тухайн нөхцөлд богино хугацаанд борлуулах боломжтой буюу өндөр магадлалтай байгаа тохиолдолд борлуулах зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгөөр ангилна. Шаардагдах борлуулалтын үйл ажиллагаа нь борлуулалтад мэдэгдэхүйц өөрчлөлт бий болгох эсвэл борлуулалтыг зогсоох нөлөөгүй байх шаардлагатай. Удирдлагаас тухайн хөрөнгийг борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө рүү ангилах шийдвэр гаргаснаас хойш нэг жилийн хугацаанд борлуулалтыг бүрэн хийж дуусгахаар төлөвлөнө.

Санхүүгийн бус хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт

Хөрөнгө нь үнэ цэнийн бууралтад орсон байж болох шинж тэмдэг байгаа эсэхийг Банк тайлант хугацаа тутамд шалгаж үздэг. Хэрэв тийм шинж тэмдэг илэрсэн эсвэл жилд нэг удаа хийдэг хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын төстийг хийх шаардлагатай үед Банк нь хөрөнгөөс цуглуулан авах боломжтой дүнг тооцоолно. Цуглуулан авах дүн нь хөрөнгийн эсвэл бэлэн мөнгө бий болгогч нэгжийн бодит үнэ цэн (борлуулалтын зардлыг хасаж тооцсон) ба ашиглалтын үнэ цэн хоёрын аль өндөр нь байна. Хөрөнгийн эсвэл бэлэн мөнгө бий болгогч нэгжийн дансны дүн нь цуглуулан авах дүнгээс илүү байгаа үед хөрөнгийг үнэ цэнийн бууралтад орсон гэж үзэн цуглуулан авах дүн хүртэл нь бууруулж бүртгэнэ. Ашиглалтын үнийг үнэлэхдээ, тооцоолсон ирээдүйн мөнгөн урсгалыг мөнгөний цаг хугацааны үнэ цэн ба хөрөнгөд харгалзах эрсдэлүүдийн талаарх өнөөгийн зах зээлийн үнэлгээнүүдийг тусгасан татварын өмнөх хөнгөлөлтийн хувь хэмжээгээр бууруулан өнөөгийн үнэ цэнийг олно. Борлуулалтын зардлыг хассаны дараах бодит үнэ цэнийг тодорхойлохдоо тохиромжтой үнэлгээний загварыг ашиглан тооцоолно. Үнэлгээний үржүүлэгч, нийтэд хувьцаагаа зардаг охин компанийн хөрөнгийн бирж дээрх хувьцааны үнэ эсвэл бодит үнэ цэнийн бусад үзүүлэлтүүдээр эдгээр тооцооллыг хэмжиж болно.

Гүүдвиллээс бусад хөрөнгүүд дээр, тайлагналын өдөр бүр өмнө хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтын алдагдал арилсан эсвэл буурсан эсэх талаар ямар нэгэн шинж тэмдэг байгаа эсэх талаар үнэлгээг хийдэг. Хэрэв тийм шинж тэмдэг илэрвэл Банк нь тухайн хөрөнгийн эсвэл бэлэн мөнгө бий болгогч нэгжийн нөхөн төлөгдөх дүнг ойролцоогоор тооцож үзнэ. Хамгийн сүүлд үнэ цэнийн бууралтыг хүлээн зөвшөөрснөөс хойш хөрөнгийн цуглуулан авах дүнг тодорхойлоход ашигласан тооцооллуудад өөрчлөлт гарсан тохиолдолд л өмнө хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтыг буцаана. Буцаалт нь хязгаартай байх ба ингэснээр хөрөнгийн бүртгэлийн дүн нь цуглуулан авах дүн ба өмнөх жилүүдэд хөрөнгийн үнэ цэнийн алдагдлыг хүлээн зөвшөөрөөгүй байсан бол байх ёстой байсан бүртгэлийн цэвэр дүнгээс (элэгдлийг хассан цэвэр дүнгээс) хэтрэхгүй байна. Ийм буцаалтуудыг ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

Ажилтнуудын тэтгэмж

Богино хугацаат тэтгэмж

Цалин ба түүнтэй холбогдох бусад зардлуудыг Банкны ажилтнуудаас холбогдох үйлчилгээг үзүүлсэн тухайн жилд нь зардалд тусгана.

Ажилтнуудад ээлжийн амралт зэрэг богино хугацааны чөлөөтэй үед нөхөн олговрыг ажилласан жилийг нь харгалзан олгодог бөгөөд өвчтэй байх хугацааны нөхөн олговрыг цаг тухайд нь олгодог.

Заавал төлөгдөх даатгалын шимтгэлүүд

Монгол улсын холбогдох хууль, тогтоомжид заасны дагуу Монгол улсад үйл ажиллагаа явуулж байгаа компаниуд нь Монгол улсын эрүүл мэнд, нийгмийн даатгалын санд шимтгэл төлнө. Эдгээр шимтгэлийг гарсан хугацаанд нь ашиг, алдагдлын тайланд зардлаар хүлээн зөвшөөрнө.

Нөөц

Банканд өнгөрсөн үйл явдлын үр дүнд үүссэн өнөөгийн үүрэг (хуулийн эсвэл ёс зүйн) байгаа энэхүү үүргээ биелүүлэхэд эдийн засгийн өгөөж агуулсан баялгийг зарцуулах нь тодорхой болсон ба үүргийн дүнг бодитойгоор ойролцоолон тооцоолох боломжтой үед нөөцийг хүлээн зөвшөөрнө. Аливаа нэг нөөцтэй холбоотой зардлыг ашиг, алдагдлаар аливаа нөхөн төлбөрийг хассан цэвэр дүнгээр нь толилуулна.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Сегментийн тайлан

Банкыг бүрэлдүүлэгч аль нэг үйл ажиллагааны сегмент нь бизнесийн үйл ажиллагааны хүрээнд бусад бүрэлдэхүүн хэсгүүдээс орлого олох, зардал хүлээх зэрэг орлого зарлагын гүйлгээг тогтмол хийдэг. Банкны үйл ажиллагаа хариуцсан шийдвэр гаргагч албан тушаалтан нь бүх үйл ажиллагааны сегментийн үр дүнг тогтмол хянаж, сегментүүдэд шаардлагатай нөөцүүдийг хуваарилах, боломжит санхүүгийн үзүүлэлтүүдийг ашиглан гүйцэтгэлийг нь үнэлэх үүрэгтэй ажилладаг.

Татвар

Тайлант хугацааны орлогын албан татвар

Одоогийн болон өмнөх тайлант хугацааны өнөөгийн албан татварын хөрөнгө ба өр төлбөрийг татварын байгууллагаас буцаан авахаар хүлээж байгаа эсвэл татварын байгууллагад төлөх дүнгээр хэмжинэ. Энэ дүнг тооцоолоход хэрэглэсэн татварын хувь хэмжээ, татварын хуулиуд нь санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн байдлаар хүчин төгөлдөр үйлчилж байсан.

Хойшлуулсан татвар

Хойшлуулсан орлогын албан татварыг тайлагналын өдрийн байдлаарх хөрөнгө, өр төлбөрийн татварын суурь, тэдгээрийн санхүүгийн бүртгэлийн дүн хоёрын хооронд түр зөрүүний дүнгээс тайлан тэнцлийн аргыг хэрэглэн тооцдог. Дараахаас бусад бүх түр зөрүүнүүд дээр хойшлуулсан орлогын албан татварын өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд:

- Хэрэв хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө нь бизнесийн нэгдлийн үеийн бус гүйлгээнээс үүссэн ба гүйлгээ хийгдэх үед нягтлан бодох бүртгэлийн ашиг ба татвар ногдох ашгийн аль алинд нөлөө үзүүлэхгүй хөрөнгө, өр төлбөрүүдийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүссэн бол;
- Охин компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт, хамтарсан компани дахь ашиг сонирхолтой холбоотой татвар ногдох түр зөрүүнүүдийн хувьд, үүссэн түр зөрүү нь ойрын ирээдүйд арилах ба түр зөрүүг ашиглаж болох татвар ногдох ашиг олох магадлал байгаа бол.

Хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгийн бүртгэлийн дүнг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдөр бүр хянаж үздэг ба энэхүү хөрөнгийг бүхэлд нь эсвэл хэсэгчлэн ашиглахад хангалттай хэмжээний татвар ногдох орлого орж ирэх магадлал буурах үед уг бүртгэлийн дүнг бууруулна. Үл хүлээн зөвшөөрсөн хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгийг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдөр бүр дахин үнэлж үздэг ба хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгийг ашиглахыг зөвшөөрсөн татвар ногдох орлого ирээдүйд орж ирэх магадлалтай болсон үед хүлээн зөвшөөрнө.

Хөрөнгийг олж авах эсвэл өр төлбөрийг барагдуулах тэр тайлант хугацаанд хэрэглэгдэнэ гэж хүлээж байгаа (тайлант жилийн эцсийн өдрийн байдлаар хүчин төгөлдөр үйлчилж байсан татварын хувь хэмжээ, татварын хуулиуд дээр үндэслэн) татварын хувь хэмжээгээр хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө, өр төлбөрийг хэмжинэ.

Өөрийн хөрөнгөнд шууд хүлээн зөвшөөрсөн зүйлүүдтэй холбоотой тайлант жилийн болон хойшлуулсан татваруудыг мөн өөрийн хөрөнгөнд хүлээн зөвшөөрөх ба ашиг, алдагдалын тайланд хүлээн зөвшөөрөхгүй.

Нэг татвар төлөгч, нэг татварын байгууллагад хамаарах хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө ба өр төлбөрийг хооронд нь цэвэршүүлэн тайлагнах хуулиар олгогдсон эрхтэй бол хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө ба өр төлбөрийг хооронд нь цэвэршүүлэн тайлагнаж болно.

Эздийн өмч

Энгийн хувьцаа

Энгийн хувьцааг өөрийн хөрөнгөөр ангилсан. Шинэ хувьцаа гаргахтай шууд холбоотой нэмэгдэл зардлыг хувьцаа гаргасан орлогоос татварыг хассаны дараах байдлаар өөрийн хөрөнгийг хорогдуулах байдлаар толилуулна.

Нэмж төлөгдсөн капитал

Нэмж төлөгдсөн капитал нь хувьцааны нэрлэсэн үнээс илүү гарсан дүнгээрх нийлүүлсэн хувь юм. Нэмж төлөгдсөн капитал нь мөн хувьцаа эзэмшигчдийн нэмэлтээр оруулсан хөрөнгөнөөс үүсч болно.

Хуримтлагдсан ашиг

Хуримтлагдсан ашиг нь зарласан ногдол ашгаар буурдаг хуримтлагдсан ашиг, алдагдлыг илэрхийлнэ. Үүнд мөн нягтлан бодох бүртгэлийн өөрчлөлтийн нөлөө, өмнөх тайлант үеийн залруулга багтана.

2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

Эздийн өмч (үргэлжлэл)

Дахин үнэлгээний нөөц

Банкны барилга болон газар дахин үнэлсэнээс үүссэн нэмэгдлийг хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц дансанд бүртгэдэг.

Тусгай зориулалттай нөөц

Тусгай зориулалттай нөөц нь зээлийн болон хураан авсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын санг Монголбанкны журам болон СТОУС-ын дагуу тооцоолоход үүссэн зөрүүг илэрхийлдэг. Энэхүү нөөц нь өмчийн бусад хэсэгт бүртгэгдсэн бөгөөд Монголбанкны зөвшөөрлөөр Банкны хувьцаа эзэмшигчид хуваарилагдана.

Бодит үнэ цэнийн нөөц

Бодит үнэ цэнийн нөөц нь БҮЦӨБДО-д ангилагдсан өрийн хэрэглүүрийн бодит үнийн хуримтлагдсан цэвэр өөрчлөлт, хүлээгдэж буй алдагдалыг хассан дүнгээр, өмчийн хэрэглүүрийн бодит үнийн хуримтлагдсан цэвэр өөрчлөлтөөс бүрдэнэ.

Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг

Нэгж хувьцаанд ногдох үндсэн ашгийг энгийн хувьцаа эзэмшигчдэд олгохоор тооцсон жилийн цэвэр ашгийг тайлант хугацааны туршид гаргасан энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоонд харьцуулж тооцоолно.

Хорогдуулсан нэгж хувьцаанд ногдох ашгийг энгийн хувьцаа эзэмшигчдэд олгохоор тооцсон жилийн цэвэр ашиг дээр аливаа татварын нөлөөллийг оруулсан хөрвөгч давуу эрхтэй хувьцаа болон хөрвөгч бонд (хорогдуулагч үнэт цаас)-ын хүүг нэмж, уг дүнгээ хэрвээ хорогдуулагч үнэт цааснуудыг бүгдийг нь хөрвүүлсэн тохиолдолд нэмж гаргах байсан энгийн хувьцааны тоог оруулсан энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоонд харьцуулж тооцоолно.

Холбоотой талын ажил гүйлгээ

Холбоотой талууд гэдэгт Банктай дараах байдлаар холбогдсон аж ахуй нэгж болон хувь хүн орно. Үүнд:

Банктай дараах байдлаар холбогдсон хувь хүн эсвэл тухайн хувь хүний ойрын төрөл садан:

- Банканд дангаараа эсвэл хамтран хяналт тогтоосон;
- Банканд томоохон нөлөөлөлтэй эсвэл
- Банкны эсвэл Банкны толгой компанийн гол удирдах албан тушаалтнуудын нэг.

Дараах нөхцлүүдийн аль нэг нь биелсэн тохиолдолд аж ахуй нэгж нь Банканд хамааралтай болно. Үүнд:

- Аж ахуйн нэгж болон Банк нь нэг ижил группийн гишүүд байх (толгой компани, охин компани болон нөгөө охин компани тус бүр нь бусадтайгаа холбоотой).
- Нэг аж ахуйн нэгж нь нөгөө аж ахуйн нэгжийн хараат компани эсвэл хамтын хэлэлцээрт компани (эсвэл нөгөө аж ахуйн нэгж нь гишүүн болох Банкны хараат компани эсвэл хамтарсан хэлэлцээрт компани).
- Аль аль аж ахуйн нэгж нь нэг ижил гуравдагч этгээдийн хамтарсан хэлэлцээрт компаниуд.
- Нэг аж ахуйн нэгж нь гуравдагч аж ахуйн нэгжийн хамтарсан хэлэлцээрт компани бөгөөд нөгөө этгээд нь гуравдагч аж ахуй нэгжийн хараат компани.
- Аж ахуйн нэгж нь Банкны эсвэл Банктай холбоотой аж ахуйн нэгжийн ажиллагсдыг урамшуулах зорилгоор ажил эрхлэлтийн дараах тэтгэмж олгодог. Хэрвээ Банк нь уг хөтөлбөрийг хэрэгжүүлдэг бол дэмжлэг хүртэж буй ажиллагсад нь мөн Банктай холбоотой тал болно.
- Аж ахуйн нэгжийг Банканд дангаараа эсвэл хамтран хяналт тогтоосон хувь хүн дангаараа эсвэл хамтран хяналт тогтоодог.
- Банканд дангаараа эсвэл хамтран хяналт тогтоосон хувь хүн нь аж ахуйн нэгжид томоохон нөлөөлөлтэй эсвэл уг аж ахуйн нэгжийн (эсвэл аж ахуйн нэгжийн толгой компанийн) гол удирдах албан тушаалтнуудын нэг.
- Аж ахуйн нэгж нь эсвэл Банкны аль нэг гишүүн нь Банк эсвэл Банкны толгой компанид гол удирдах албан тушаалтай.

Холбоотой талуудтай хийсэн материаллаг бүх гүйлгээ болон дансдын үлдэгдлийн мэдээллүүдийг санхүүгийн тайланд хавсаргасан бөгөөд Тодруулга 35-д задаргааг толилуулсан.

3. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол үнэлэмж, тооцоолол болон төсөөллүүд

Санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэх ажил нь санхүүгийн тайлангийн өдрийн байдлаар орлого, зардал, хөрөнгө ба өр төлбөр дээр үнэлэмж, ойролцоолсон тооцоолол, төсөөлөл хийх ба тэдгээрийн дагалдах тодруулгууд болон болзошгүй өр төлбөр тодруулга зэргийг хамардаг ба эдгээр нь зарим тохиолдолд удирдлагаас гаргасан үнэлэмж, тооцоолол болон төсөөлөл дээр үндэслэдэг.

3. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол үнэлэмж, тооцоолол болон төсөөллүүд (үргэлжлэл)

Эдгээр төсөөлөл болон тооцооллын үр дүн нь ирээдүйн тайлант жилүүдэд хөрөнгө ба өр төлбөрийн дансны үнэд материаллаг залруулгууд хийх шаардлага буюу тодорхойгүй байдал үүсгэж болдог. Банк нь нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг хэрэгжүүлэх явцдаа дараагийн тайлант жилүүд дэх хөрөнгө ба өр төлбөрийн дансны үнэд материаллаг залруулга үүсгэж болзошгүй тодорхой эрсдэл бүхий дараах гол тооцооллууд болон ирээдүйн төсөөлөл, үнэлэмжүүдийг ашигласан.

Банк хянах боломжгүй бусад хүчин зүйлүүд ирээдүйд үүссэнээс шалтгаалан банкны одоогийн тодорхойлсон байгаа ирээдүйн төсөөлөл болон нөхцөл байдлыг өөрчлөхөд хүргэж болзошгүй. Санхүүгийн байдлын тайланд орсон мэдэгдэхүйц нөлөөтэй зүйлсийг тэдгээрт ашигласан удирдлагын үнэлэмж ба/эсвэл тооцооллууд нь хоорондоо хэрхэн нийцэж байгааг доор тусгав.

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт

Бүх санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтыг тооцоход Банкны удирдлагын үнэлэмж шаардагддаг. Ялангуяа ирээдүйн мөнгөн урсгалын дүн болон хугацаа, барьцаа хөрөнгийн үнэлгээг тодорхойлох шаардлагатай байдаг. Эдгээр тооцоолол нь хэд хэдэн хүчин зүйлээс шалтгаалан өөрчлөгдөх бөгөөд эдгээрийн өөрчлөлт нь өөр өөр түвшний үнэ цэнийн бууралтын сан байгуулахад хүргэдэг.

Банкны зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын (ЗҮЦХА) тооцоолол нь хувьсах өгөгдөл болон тэдгээрийн харилцан хамаарлыг сонгоход ашигласан олон төсөөллүүдээс бүрдсэн цогц загварын үр дүн юм. ЗҮЦХА загварын элементүүд нь доорх нягтлан бодох бүртгэлийн үнэлэмж болон тооцооллыг шингээсэн байна:

- Тус тусын үнэлгээ бүрт ашиглах чанаргүйдлийн магадлалыг (ЧМ) тодорхойлдог Банкны зээлийн дотоод үнэлгээний загвар
- Банкны санхүүгийн хөрөнгийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц хэмжээгээр ихэссэн байна гэж үнэлэх шалгуур үзүүлэлтүүд болон санхүүгийн хөрөнгүүдийн нөөц санг нийт хугацааны ЗҮЦХА болон чанарын үнэлгээ ашиглан тооцно
- ЗҮЦХА нь бүлгийн үнэлгээгээр тооцоологддог бол санхүүгийн хөрөнгийн сегментчилэл
- Өгөгдлүүдийн сонголт болон томъёонуудыг ашиглан ЗҮЦХА загварын хөгжүүлэлт
- Макро эдийн засгийн өгөгдлүүдийн харилцан холбоо хамаарлыг тодорхойлох болон эдгээрийн чанаргүйдлийн магадлал (ЧМ), чанаргүйдэлд өртөх дүн (ЧӨД), алдагдалд хүргэх чанаргүйдэлд (АХЧ) үзүүлэх нөлөө зэрэг
- ЗҮЦХА загварт ирээдүйг чиглэсэн макро эдийн засгийн хувилбаруудаас сонгох, тэдгээрийн жигнэсэн дундаж магадлалыг тодорхойлох, эдийн засгийн өгөгдлүүдийг гаргах

Банк нь бодит алдагдал хүлээсэн дүн дээрээ үндэслэн өөрийн загварыг жил бүр үнэлэж, шаардлагатай бол залруулж байх журамтай.

Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнэ

Санхүүгийн байдлын тайланд бүртгэгдсэн санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийг хэмжилтийн өдрөөрх идэвхтэй зах зээл дээрх үнээр хэмжиж чадахгүй бол бодит үнэ цэнийг дискаунтлагдсан мөнгөн урсгалын өнөөгийн үнэ цэнийн үнэлгээний аргыг ашиглан хэмжиж болно. Энэхүү үнэлгээний загварт ашигласан орцуудыг ажиглаж болохуйц идэвхтэй зах зээлийн мэдээллээс олж авсан ба тэдгээр нь нийцтэй биш тохиолдолд бодит үнэ цэнийг тодорхойлохдоо тодорхой түвшний үнэлэмжийг авч ашигласан. Ашигласан төсөөллүүдийн өөрчлөлтүүд нь тайлагнасан санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнэд нөлөөлж болно. Дэлгэрэнгүй толилуулгыг Тодруулга 34-өөс харна уу.

Хөрөнгийн дахин үнэлгээ

Банк хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийг (ХОЗҮХХ) бодит үнэ цэнээр бүртгэж бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрдөг. Түүнээс гадна, Банк газар болон барилга байгууламжийг дахин үнэлэгдсэн дүнгээр хэмждэг бөгөөд бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрдөг. ХОЗҮХХ, газар болон барилга байгууламжийн бодит үнэ цэн нь итгэмжлэгдсэн хараат бус үнэлгээчний хийсэн үнэлгээнд үндэслэдэг. Хөрөнгүүдийг шаардлагатай тохируулга (хөрөнгийн шинж чанар, байршил, барилгын элэгдэл гэх зэрэг хүчин зүйлсийг харгалзан) хийсэн ижил төстэй барилгын үнэ болон орлогын хандлагын аргыг ашиглан зах зээлийн мэдээлэлд суурилан үнэлсэн. 2022 оны 12 сарын 31-ний байдлаарх ХОЗҮХХ, 2021 оны 12 сарын 31-ний байдлаарх газар, барилга байгууламжийн бодит үнэ цэн нь хараат бус мэргэшсэн үнэлгээчдийн үнэлгээн дээр үндэслэсэн байна.

Энэхүү үнэлгээ нь Тодруулга 34-д дурдсаны дагуу удирдлага болон үнэлгээчний хөрөнгийн үнэлэмжийг шаарддаг.

3. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол үнэлэмж, тооцоолол болон төсөөллүүд (үргэлжлэл)

20%-с доош саналын эрх эзэмшдэг аж ахуйн нэгжид Банкны мэдэгдэхүйц нөлөөллийг тодорхойлох нь

Банк нь хэдийгээр Монголын Ипотекийн Корпораци "МИК"-ийн саналын эрхийн 20%-с доош хувийг эзэмшдэг ч МИК-д мэдэгдэхүйц нөлөөтэй гэж үзэж байна. Учир нь Банк нь МИК-ийн 10%-г эзэмшдэг (бодитоор 13.58%) томоохон хувьцаа эзэмшигчдийн нэг бөгөөд бусад хувьцаа эзэмшигчид 10%-с доош хувийг эзэмшдэг. Үүнээс гадна, Банкны холбоотой этгэдүүд ойролцоогоор МИК-ийн 31.82% (бодитоор 43.21%)-ийг эзэмшиж байгаа нь Банкны саналын эрх нь холбоотой этгэдүүдийн хамтаар бусад хувьцаа эзэмшигчдийн саналын эрхээс их байгаа юм. Түүнчлэн, Банк нь жил бүр тогтмол МИК-тэй томоохон ажил гүйлгээнүүдийг хийдэг. Хэдийгээр эдгээр гүйлгээнүүд нь бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны хүрээнд хийгддэг боловч хэмжээ болон үнийн дүнгийн хувьд материаллаг юм.

4. Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого

	2022	2021
	мян.төг	мян.төг
<i>Үр ашигт хүүгийн аргаар тооцсон хүүгийн орлого</i>		
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	475,595,163	379,891,417
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр	79,036,606	76,877,070
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэглүүр	65,525,281	105,874,414
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	13,062,605	5,018,183
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	8,711,102	2,346,939
Урвуу репо хэлцэл	816,267	778,428
	642,747,024	570,786,451

Бусад хүү болон түүнтэй адилтгах орлого

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө	19,544,616	14,754,616
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	11,786,412	11,566,398
	31,331,028	26,321,014

2022 оны хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэглүүрийн хүүгийн орлогод 63,598,005 мян.төг, БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрээс хүүгийн орлогод 3,342,958 мян.төг (2021 онд: тус тус 105,874,414 мян.төг ба 1,097,905 мян.төг)-ийн татвараас чөлөөлөгдөх Засгийн газрын үнэт цаасны хүүгийн орлого багтсан.

5. Хүү болон түүнтэй адилтгах зардал

	2022	2021
	мян.төг	мян.төг
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	227,586,554	257,645,983
Зээлээр авсан санхүүжилт	93,256,863	116,374,067
Репо хэлцэл	19,796,976	15,057,398
Гаргасан өрийн бичиг	6,326,356	12,800,000
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	6,521,237	2,539,483
Түрээсийн өглөг (Тодруулга 22)	990,130	1,219,631
	354,478,116	405,636,562

6. Шимтгэл, хураамжийн цэвэр орлого

	2022	2021
	мян.төг	мян.төг
<i>Санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлсэн даруй хүлээн зөвшөөрсөн хураамж, шимтгэлийн орлого:</i>		
Картын үйлчилгээ	34,325,781	26,654,212
Гуйвуулгын үйлчилгээ	16,846,301	13,229,064
Зээлийн үйлчилгээ	4,831,542	7,455,936
Гар утас болон цахим банкны үйлчилгээ	6,356,065	4,596,024
Бусад	2,857,941	2,345,760
	65,217,630	54,280,996

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

6. Шимтгэл, хураамжийн цэвэр орлого (үргэлжлэл)

	2022	2021
	мян.төг	мян.төг
<i>Үйлчилгээ үзүүлсэн хугацааны туршид хүлээн зөвшөөрсөн хураамж, шимтгэлийн орлого</i>		
Санхүүгийн баталгаа	9,871,697	9,222,144
Картын үйлчилгээ	2,871,948	1,733,855
	12,743,645	10,955,999
<i>Шимтгэл, хураамжийн зардал</i>		
Картын үйлчилгээний шимтгэл	22,960,261	16,719,066
Бусад	4,552,412	4,081,789
	27,512,673	20,800,855
Шимтгэл, хураамжийн цэвэр орлого	50,448,602	44,436,140

7. Арилжааны болон үйл ажиллагааны бусад орлого/(зардал)

	2022	2021
	мян.төг	мян.төг
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн хэрэгжээгүй олз	97,805,076	21,067,389
Үнэт металлын арилжааны олз, цэвэр	6,053,482	1,253,189
Хойшлогдсон нөхцөлт хандивын хорогдуулга (Тодруулга 29)	232,737	–
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын бодит үнэ цэнийн олз/(гарз)	125,429	(509,109)
ХОЗҮХХ-ийн үнэлгээний олз (Тодруулга 19)	95,125	433,617
Ханшийн тэгшитгэлийн олз/(гарз), цэвэр	(65,052,424)	19,776,375
Бусад авлагын бүтцийн өөрчлөлтөөс үүссэн гарз (Тодруулга 18)	(13,861,532)	(17,805,897)
Своп хэлцлийн хүүгийн цэвэр зардал	(8,464,794)	(15,381,806)
Орон сууцны зээлийн бүтцийн өөрчлөлтөөс үүссэн цэвэр гарз (Тодруулга 17)	(7,781,905)	(6,754,302)
Өмчлөх бусад хөрөнгө борлуулсны олз/(гарз), цэвэр	(4,541,099)	204,152
Борлуулах зорилготой хөрөнгө борлуулсны олз/(гарз), цэвэр	(102,101)	3,391,791
Үндсэн хөрөнгө борлуулсны олз/(гарз), цэвэр	(133,393)	10,997,768
ХОЗҮХХ борлуулсны олз	–	6,063,066
Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт хэсэгчлэн борлуулсны олз, цэвэр (Тодруулга 15)	–	5,434,794
Өмчлөх бусад хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт	–	(27,650,688)
Өмчийн хөрөнгө оруулалтын анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн гарз	–	(14,508,803)
Өмчлөх бусад хөрөнгийн данснаас хасалт	–	(2,123,116)
Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний гарз (Тодруулга 21)	–	(1,745,195)
Бусад	9,550,324	4,451,177
	13,924,925	(13,405,598)

8. Хүлээгдэж буй үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын буцаалт

	2022	2021
	мян.төг	мян.төг
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (Тодруулга 17)	(40,484,584)	(65,509,851)
Бусад хөрөнгө (Тодруулга 18)	14,566,431	17,082,876
Тэнцлийн гадуурх зээлийн үүрэг (Тодруулга 32)	(2,380,577)	(9,248,189)
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэглүүр (Тодруулга 14)	(278,876)	(385,577)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр (Тодруулга 14)	226,875	331,301
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө (Тодруулга 13)	349	(1,805)
Монголбанкинд байршуулсан мөнгө (Тодруулга 12)	52,543	25,696
	(28,297,839)	(57,705,549)

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

9. Үйл ажиллагааны зардал

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Ажилтнуудын цалин, хөлс ба урамшуулал	77,025,204	56,426,251
Зар сурталчилгаа, олон нийтийн харилцаа	14,778,631	8,914,953
Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл (Тодруулга 21)	13,182,054	13,653,950
Даатгал	7,473,497	7,806,738
Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны гарз (Тодруулга 21)	7,225,692	154,371
Мэргэжлийн үйлчилгээний төлбөр	7,153,613	5,885,907
Мэдээллийн технологийн ашиглалт	5,686,303	5,498,594
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл (Тодруулга 22)	5,345,669	5,128,494
Техникийн туслалцаа ба гадаадын банкны гуйвуулгын хураамж	4,179,474	4,774,133
Бичиг хэрэг, хангамжийн хэрэгсэл	4,040,166	2,008,763
Харилцаа холбооны үйлчилгээ	3,184,130	2,637,928
Засвар, үйлчилгээ	2,292,005	2,845,457
Биет бус хөрөнгийн хорогдуулалт (Тодруулга 23)	1,644,302	2,373,456
Ашиглалтын зардал	1,324,706	1,041,039
Хүлээн авалт, үзвэр үйлчилгээ	1,196,952	258,830
Бэлэн мөнгөний зохицуулалт	967,593	567,943
Томилолт	907,891	124,539
Тээвэр	583,593	568,269
Түрээс	537,900	347,218
Сургалт	395,602	182,003
Харуул хамгаалалт	247,803	236,587
Биет бус хөрөнгө данснаас хассаны гарз (Тодруулга 23)	1,685	–
Бусад	13,416,426	9,503,140
	172,790,891	130,938,563

10. Орлогын албан татвар

10.1 Орлогын албан татварын зардал

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх орлогын албан татварын зардал:

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Орлогын албан татвар:		
Тайлант үеийн орлогын албан татварын зардал	52,883,282	14,601,281
Өмнөх тайлант үеийн орлогын албан татварын тохируулга	(8,775,015)	–
Хойшлуулсан татвар:	–	–
Татварын түр зөрүү (Тодруулга 10.3)	1,541,839	1,127,785
	45,650,106	15,729,066

Банк нь санхүүгийн тайланд орлогын дүнг орлогын албан татварын хуульд заасан чөлөөлөгдөх эсвэл үл чөлөөлөгдөх зүйлүүдээр залруулсан дүнг үндэслэн орлогын албан татварын зардлыг тооцдог. Банк нь Монгол Улсын татварын хууль тогтоомжын дагуу 6 тэрбум (2021 онд: 6 тэрбум) төгрөг хүртэлх татвар ногдох орлогоос 10% (2021 онд: 10%), 6 тэрбум (2021 онд: 6 тэрбум)-аас илүү гарсан дүнгээс 25% (2021 онд: 25%) орлогын албан татвар төлдөг. Засгийн Газрын бондын хүүгийн орлого нь хуулийн дагуу татвар ногдохгүй орлого болно.

Банк нь татварын өмнөх ашгаас хуулиар тогтоосон хувь хэмжээгээр тооцож гаргасан орлогын татварын зардлыг Банкинд хүчин төгөлдөр үйлчлэх орлогын татварын хувь хэмжээгээр тооцож гаргасан орлогын татварын зардалд 2022 оны 12 дугаар сарын 31-нээр хэрхэн тохируулсныг дараах байдлаар үзүүлэв. Үүнд:

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

10. Орлогын албан татвар (үргэлжлэл)

10.1 Орлогын албан татварын зардал (үргэлжлэл)

	2022	2021
	мян.төг	мян.төг
Татварын өмнөх ашиг	239,898,799	120,539,499
Татварын хувь хэмжээ болох 25%-иар тооцсон орлогын татварын зардал (2021 онд: 25%)	59,974,700	30,134,875
Татвар ногдох орлогоос хасагдахгүй зардлын нөлөө	15,244,967	19,567,730
Тусгай хувь хэмжээгээр татвар ногдох орлогын нөлөө	1,047,492	2,166,083
Татварын хувь хэмжээний зөрүү	(1,703,595)	(1,578,177)
Татвар ногдохгүй орлогын нөлөө	(957,973)	(7,728,804)
Татвараас чөлөөлөгдөх орлогын нөлөө	(16,735,241)	(26,743,079)
Татварын хөнгөлөлтийн нөлөө	(37,852)	(89,562)
Өмнөх тайлант үеийн орлогын албан татварын тохируулга	(8,775,015)	–
Өмнөх тайлант үеийн хүлээн зөвшөөрөөгүй татварын алдагдлын ашиглалт	(2,407,377)	
Тайлант жилийн татварын зардал	(45,650,106)	15,729,066

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр Банк нь ирэх 4 жилийн хугацаанд татвар ногдох орлогоос хасч тооцох татварын алдагдал байхгүй (2021 онд: 9,629,506 мян.төг) байна. Албан татвар ногдуулах орлогоос жил бүр хасагдах алдагдлын хэмжээ нь 50%-аас хэтрэхгүй байна.

2022 оны орлогын албан татварын хувь хэмжээ нь 19.03% (2021 онд: 13.05%).

10.2 Орлогын албан татварын өглөг

	2022	2021
	мян.төг	мян.төг
1 сарын 1-ээр	12,499,999	111,957
Тайлант жилийн орлогын албан татварын зардал	52,883,282	14,601,281
Өмнөх тайлант үеийн орлогын албан татварын тохируулга	(8,775,015)	(2,213,239)
Бусад суутгуулсан	(866,148)	–
12 сарын 31-ээр	55,742,118	12,499,999

10.3 Хойшлуулсан татварын өр төлбөр

2022 оны 12 сарын 31-нээр	Бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн		Ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн	2022 оны 12 сарын 31-нээр
	2022 оны 1 сарын 1-нээр	мян.төг		
Хойшлуулсан татварын (хөрөнгө)/өр төлбөр				
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын дахин үнэлгээ	429,612	(175,393)	–	254,219
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүрийн дахин үнэлгээ	1,558,458		1,500,000	3,058,458
Хараат компанийн ашгийн хувь	(999,598)	–	41,839	(957,759)
Түрээсийн өглөг ба Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	46,872	–	–	46,872
	1,035,344	(175,393)	1,541,839	2,401,790

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

10. Орлогын албан татвар (үргэлжлэл)

10.3 Хойшлуулсан татварын өр төлбөр (үргэлжлэл)

2021 оны 12 сарын 31-нээр	2021 оны 1 сарын 1-нээр мян.төг	Бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн мян.төг	Ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн мян.төг	2021 оны 12 сарын 31-нээр мян.төг
Хойшлуулсан татварын (хөрөнгө)/өр төлбөр				
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын дахин үнэлгээ	2,677,562	(2,247,950)	–	429,612
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүрийн дахин үнэлгээ	(548,280)	–	2,106,738	1,558,458
Хараат компанийн ашгийн хувь	(20,645)	–	(978,953)	(999,598)
Түрээсийн өглөг ба Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	46,872	–	–	46,872
	2,155,509	(2,247,950)	1,127,785	1,035,344

11. Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг

Доорх хүснэгтээр нэгж хувьцааны үндсэн болон хорогдуулсан ашгийн тооцоололд ашигласан орлого болон хувьцааны мэдээллийг үзүүлэв:

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Энгийн хувьцаа эзэмшигчдэд ногдох ашиг – үндсэн болон хорогдуулсан	194,248,693	104,810,433
Нэгж хувьцааны үндсэн болон хорогдуулсан ашгийн тооцоололд хэрэглэгдэх энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоо	48,070,860	48,070,860

Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг

Тухайн тайлангийн хугацаанд Банкны хувьцаа эзэмшигчдийн:

	мян.төг	мян.төг
Нэгж хувьцаанд ногдох үндсэн ашиг	4,041	2,180
Нэгж хувьцаанд ногдох хорогдуулсан ашиг	4,041	2,180

Нэгж хувьцаанд ногдох ашгийг тухайн жилийн цэвэр ашгийг тухайн жилд эргэлтэнд байгаа энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоонд хуваан тооцоолсон (Тодруулга 30-ийг харна уу) ба тайлангийн дараах үеийн хувьцааны өөрчлөлтийн нөлөөгөөр тохируулсан (Тодруулга 38-ийг харна уу).

12. Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Бэлэн мөнгө	69,650,934	86,908,373
Монголбанк дахь харилцах	824,923,439	889,640,138
Монголбанк дахь хадгаламж	861,881,738	–
Дансны үнэ	1,756,456,111	976,548,511
Хасах нь: Монголбанкинд байршуулсан мөнгөний үнэ цэнийн бууралтын сан	(248,817)	(196,274)
Цэвэр дансны үнэ	1,756,207,294	976,352,237

Монголбанкнаас тавигддаг шаардлагын дагуу Монголбанкинд харилцан данс байршуулдаг. Монголбанкинд байршуулах бэлэн мөнгөний заавал байлгах нөөцийн үлдэгдэл нь хоёр долоо хоногийн туршид харилцагчдын харилцах, хадгаламжын дундаж үлдэгдлийн төгрөгийн 8.0% ба гадаад валютын 18.0% (2021 онд: 6.0% ба 18.0%)-иас тус тус багагүй байдаг.

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банкны заавал байлгах шаардлагатай 14 хоногийн дундаж нөөцийн хэмжээ төгрөгөөр 214,059,644 мян.төг (2021 онд: 204,051,735 мян.төг) ба гадаад валютаар 646,037,152 мян.төг (2021 онд: 513,533,692 мян.төг) байсан.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

12. Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө (үргэлжлэл)

Монголбанкинд байршуулсан мөнгөний үнэ цэнийн бууралтын сан

Доорх хүснэгтэд жилийн эцсийн ангилал болон Банкны дотоод зээлийн үнэлгээний систем дээр үндэслэсэн бэлэн мөнгө ороогүйгээр зээлийн чанар, зээлийн эрсдэлийн хамгийн их хэмжээг харуулав. Доор харуулсан дүнгүүд үнэ цэнийн бууралтын дүнг оруулаагүй дүнгээр илэрхийлэгдсэн. 2022 болон 2021 оны 12 сарын 31-ны байдлаар хөрөнгүүд нь В-үнэлгээтэй ба Шатлал 1-д ангилагдсан. Банкны дотоод үнэлгээний систем болон ЗҮЦХА-ын тооцооллыг тусгай эсвэл бүлгийн үнэлгээгээр тооцох зэрэг бодлого журмыг тодруулга 33-д дэлгэрэнгүй тусгасан болно:

	12 сар ЧМ шатлал	Чанаргүйдэлд өртөх дүн Шатлал 1 мян.төг	ЗҮЦХА Шатлал 1 мян.төг
2022 оны 12 сарын 31	2.373%	1,686,805,177	(248,817)
2021 оны 12 сарын 31	2.409%	889,640,138	(196,274)

2022 болон 2021 оны 12 сарын 31-ний ЗҮЦХА-ын сангийн өөрчлөлтийн дүнг дараах байдлаар харуулав:

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
1 сарын 1-нээр	196,274	170,578
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 8)	52,543	25,696
12 сарын 31-нээр	248,817	196,274

Нэмэлт мөнгөн урсгалын мэдээлэл

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө (Тодруулга 12)	1,756,456,111	976,548,511
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө (Тодруулга 13)	767,073,137	504,422,698
Монголбанкны үнэт цаас - 3 сараас доош хугацаатай (Тодруулга 14)	949,566,385	1,661,230,725
Нийт мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө	3,473,095,633	3,142,201,934
Хасах нь: Банкны өдөр тутмын үйл ажиллагаанд ашигладаггүй Монголбанкинд байршуулсан заавал байлгах нөөц	(860,096,796)	(717,585,428)
Хасах нь: Гадаадын банканд байршуулсан барьцаа	(188,969,117)	(159,292,237)
Хасах нь: Барьцаанд байршуулсан Монголбанкны үнэт цаас - 3 сараас доош хугацаатай	(308,646,228)	(538,216,577)
Цэвэр мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө	2,115,383,492	1,727,107,692

13. Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Гадаадын банк, санхүүгийн байгууллага дахь харилцах	411,613,586	244,856,076
Гадаадын банканд байршуулсан барьцааны данс	188,969,117	159,292,237
Дотоодын банк, санхүүгийн байгууллага дахь харилцах	3,921,113	889,908
Дотоодын банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хадгаламж	162,569,321	99,384,477
Дансны дүн	767,073,137	504,422,698
Хасах нь: үнэ цэнийн бууралтын сан	(5,497)	(5,148)
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгийн цэвэр үлдэгдэл	767,067,640	504,417,550

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

13. Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө (үргэлжлэл)

Бусад банк санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын сан

Доорх хүснэгтэд Банкны дотоод зээлийн үнэлгээний систем болон жилийн эцсийн үеийн шатлалын ангилал дээр үндэслэн зээлийн чанарын болон зээлийн эрсдэлийн дээд хэмжээг харуулав. Доор харуулсан дүнгүүд үнэ цэнийн бууралтын дүнг оруулаагүй дүнгээр илэрхийлэгдсэн. Банкны дотоод үнэлгээний систем болон ЗҮЦХА-ын тооцооллыг тусгай эсвэл бүлгийн үнэлгээгээр тооцох зэрэг бодлого журмыг тодруулга 33-д дэлгэрэнгүй тусгасан болно:

	12 сар ЧМ шатлал	Нийт	
		Чанаргүйдэлд өртөх дүн Шатлал 1 мян.төг	ЗҮЦХА Шатлал 1 мян.төг
2022 оны 12 сарын 31-нээр			
Дотоодын үнэлгээ			
A- to AA+ үнэлгээ	0.008% - 0.033%	737,773,958	1,940
BBB- to BBB+	0.140%	2,244,155	6
B- to BB+	0.604% - 2.6%	8,902,522	243
Үнэлэгдээгүй	11.18%	18,152,502	3,308
2022 оны 12 сарын 31-нээр		767,073,137	5,497

	12 сар ЧМ шатлал	Нийт	
		Чанаргүйдэлд өртөх дүн Шатлал 1 мян.төг	ЗҮЦХА Шатлал 1 мян.төг
2021 оны 12 сарын 31-нээр			
Дотоодын үнэлгээ			
A- to AA+ үнэлгээ	0.022% - 0.076%	447,407,252	2,440
BBB- to BBB+	0.257%	27,913,686	111
B- to BB+	0.875% - 2.974%	16,513,689	542
Үнэлэгдээгүй	10.11%	12,588,071	2,055
		504,422,698	5,148

Дараах байдлаар 2021 болон 2022 оны 12 сарын 31-ний ЗҮЦХА-н сангийн өөрчлөлтийн шинжилгээ болон холбогдох дүнг харуулав:

	2022 Шатлал 1 мян.төг	2021 Шатлал 1 мян.төг
1 сарын 1-ний байдлаар дансны дүн	504,422,698	570,008,607
Шинээр худалдаж авсан хөрөнгө	393,377,371	106,773,411
Төлөгдсөн	(160,522,920)	(174,317,103)
Гадаад валютын тохируулга	29,795,988	1,957,783
12 сарын 31-ний байдлаар дансны дүн	767,073,137	504,422,698
1 сарын 1-ний байдлаар ЗҮЦХА	5,148	6,953
Шинээр худалдаж авсан хөрөнгө	3,558	2,664
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн хөрөнгө (данснаас хассаныг оруулахгүй)	(168)	(4,324)
ЗҮЦХА-ын тооцоонд ашигласан дүнд оруулсан өөрчлөлтүүд	(3,041)	(145)
Тайлант жилд цэвэр байгуулсан/(буцаалт) (Тодруулга 8)	349	(1,805)
12 сарын 31-ний байдлаар ЗҮЦХА	5,497	5,148

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

14. Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр		
Биржид бүртгэлтэй Засгийн газрын ам.долларын бонд (а)	102,883,542	58,774,436
Биржид бүртгэлгүй Монголбанкны үнэт цаас (б)	949,566,385	1,661,230,725
Биржид бүртгэлтэй бонд-МИК (в)	27,362,835	34,429,486
	1,079,812,762	1,754,434,647
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр		
Биржид бүртгэлгүй өмчийн хэрэглүүр (г)	3,168,532	3,395,537
Биржид бүртгэлтэй өмчийн хэрэглүүр (д)	70,359,946	54,267,410
	73,528,478	57,662,947
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр		
Биржид бүртгэлгүй бонд - Засгийн газар (е)	242,599,801	544,984,309
Биржид бүртгэлгүй бонд - Хөгжлийн банк (ё)	-	45,694,979
Зээлээр баталгаажсан үнэт цаас - Давуу эрхтэй транч (з)	7,953,415	-
	250,553,216	590,679,288
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө		
Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас (ж)	260,184,968	199,870,221
Зээлээр баталгаажсан үнэт цаас - Энгийн эрхтэй транч (з)	5,832,160	-
	266,017,128	199,870,221
	1,669,911,584	2,602,647,103

- (а) Бирж дээр бүртгэлтэй Засгийн газрын бондод гадаадын хөрөнгийн бирж дээр нээлттэй арилжаалагддаг Засгийн газрын бондууд багтана.
- (б) Биржид бүртгэлгүй Монголбанкны үнэт цаасыг нэрлэсэн үнээр эсвэл урамшуулал, хорогдуулалттай үнээр худалдаж авч болно.
- (в) Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй бонд нь гадаадын хөрөнгийн бирж дээр нээлттэй арилжаалагддаг МИК-ийн бонд юм.
- (г) Бирж дээр бүртгэлгүй өмчийн үнэт цаасны ангилалд хаалттай хувьцаат компанид оруулсан өмчийн хөрөнгө оруулалтууд багтана. Банк нь эдгээр компаниудад хяналтын бус ашиг сонирхолтой байдаг. Эдгээр хөрөнгө оруулалтуудыг Банк стратегийн шинж чанартай гэж үзэн эргэлт буцалтгүйгээр бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэхээр ангилсан
- (д) Бирж дээр бүртгэлтэй өмчийн үнэт цааснуудад Виза болон Монголиан Майнинг Корпорэйшн ХХК-д оруулсан хөрөнгө оруулалтууд багтана. 2021 онд Банк нь Монголиан Майнинг Корпорэйшн ХХК-н 4.215%-н хувьцааг зээлийн эргэн төлөлтөд тооцон авсан.
- (е) Засгийн газрын бонд нь хөрөнгийн биржид бүртгэлгүй, хүүтэй Монгол улсын Засгийн газрын бонд юм.
- (ё) Монгол улсын хөгжлийн банк ("ХБ")-ны бонд нь АСЕМ төслийн хүрээнд ХБ-аас гаргасан хүүтэй, урт хугацаатай хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй бонд ба 2022 онд бүрэн төлөгдсөн.
- (ж) Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас ("ИЗББ") нь Монголын Ипотекийн Корпораци ("МИК")-аас гаргасан хүүтэй, урт хугацаат энгийн болон давуу эрхтэй бондноос бүрдэнэ (Тодруулга 17-г харна уу).
- (з) Зээлээр баталгаажсан үнэт цаас ("ЗБҮЦ") нь Үнэт Цаасны Санхүүжилтийн Корпораци ("ҮЦСК")-ийн 100% эзэмшлийн Тусгай Зориулалттай компаниудаас гаргасан хүүтэй, урт хугацаат энгийн болон давуу эрхтэй транчаас бүрдэнэ. Банк нь тогтмол хүүтэй буцаан худалдан авах гэрээгээр санхүүжүүлсэн бизнесийн зээлүүдийг ТЗК-д шилжүүлж, оронд нь ЗБҮЦ-ыг хүлээн авсан (Тодруулга 17-г харна уу).

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

14. Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын үнэ цэнийн бууралтын сан

Доорх хүснэгтэд Банкны дотоод зээлийн үнэлгээний систем болон жилийн эцсийн шатлалын ангилал дээр үндэслэсэн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх болон хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийг зээлийн эрсдэл ба ЗҮЦХА-ын хамт харуулав. 2021 болон 2022 оны 12 сарын 31-нээр өрийн хэрэглүүрүүдийн дотоод зээлийн үнэлгээ нь В- эс В+ ба шатлал 1-д ангилагдсан. Банкны дотоод үнэлгээний систем, үнэ цэнийн бууралтын хэмжилтийн талаархи мэдээллийг Тодруулга 33-д тайлбарласан.

	2022	ЗҮЦХА	2021	ЗҮЦХА
	Бодит үнэ цэнэ/Нийт дансны үнэ мян.төг		Бодит үнэ цэнэ/Нийт дансны үнэ мян.төг	
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр				
1 сарын 1-нээр	1,754,434,647	490,561	714,034,384	159,260
Шинээр худалдаж авсан хөрөнгө	10,855,406,821	485,116	17,439,418,686	5,543,849
Төлөгдсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(11,531,546,548)	(258,241)	(16,397,237,146)	(5,212,548)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт	(18,175,222)	–	(1,775,408)	–
Валютын ханшийн тохируулга	19,693,064	–	(5,869)	–
Тайлант жилд байгуулсан/(буцаалт) (Тодруулга 8)	–	226,875	–	331,301
12 сарын 31-нээр	1,079,812,762	717,436	1,754,434,647	490,561
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр				
1 сарын 1-нээр	591,136,516	457,228	835,875,835	842,805
Шинээр худалдаж авсан хөрөнгө	25,860,700	49,096	–	–
Төлөгдсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(366,265,648)	(327,972)	(244,739,319)	(385,577)
Тайлант жилд байгуулсан/(буцаалт) (Тодруулга 8)	–	(278,876)	–	(385,577)
12 сарын 31-нээр	250,731,568	178,352	591,136,516	457,228

15. Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Банк нь МИК-ийн 10.00% (2021 онд: 10.00%) (МИК-ийн халаасны хувьцааг авч үзвэл 13.58% (2021 онд: 13.58%))-г эзэмшиж байв.

2021 онд Банк нь Банкны тухай хуульд заасан шаардлагад нийцүүлэх зорилгоор МИК-д оруулсан хөрөнгө оруулалтаас холбоотой талд нийт 17,013,040 мянган төгрөгөөр хэсэгчлэн борлуулсан. Гэсэн хэдий ч, Банк нь санал өгөх эрхийн 20%-с багыг эзэмшиж байгаа ч МИК-д мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлсэн хэвээр байна (Тодруулга 3-ыг харна уу).

МИК-ийн үндсэн үйл ажиллагаа нь Монгол улсад ИЗББ гарган, түүгээр барьцаалан эсвэл олон улсын зах зээл дээр гаргасан бондын санхүүжилтээр орон сууцны зээлийн багц худалдан авах юм. МИК нь Монгол улсын хөрөнгийн биржид (“МХБ”) бүртгэлтэй хувьцаат компани юм. Банк нь 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар МИК-ийн 2,070,932 ширхэг (2021 онд: 2,070,932 ширхэг) хувьцааг эзэмшиж байгаа ба МХБ дээрхи МИК-ийн нэгж хувьцааны хаалтын ханш 20,260 төг (2021 онд: 14,990 төг) байв.

Энэхүү Банкны санхүүгийн тайлан гарах өдрийн байдлаар, МИК-ийн 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн аудитлагдсан санхүүгийн тайлан гараагүй байсан. Банк нь МИК-д оруулсан хөрөнгө оруулалтаа өмчийн аргаар бүртгэдэг ба ингэхдээ МИК-ийн 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх гол үйл явдлуудыг зохистойгоор тохируулсан хамгийн боломжит сүүлийн санхүүгийн мэдээллийг ашигласан. МИК-ийн аудитлагдсан санхүүгийн тайлан нь Банкны ашигласан санхүүгийн мэдээллээс өөр байж болох ба аливаа зөрүү нь 2023 онд залруулагдана. Дараах хүснэгтэд Банкны МИК-д оруулсан хөрөнгө оруулалтын мэдээллийг хураангуйлан үзүүлэв:

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

15. Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт (үргэлжлэл)

мян.төг

2021 оны 1 сарын 1-нээр	40,813,475
Хараат компани дахь хөрөнгө оруулалт хэсэгчлэн борлуулах хүртэлх хараат компаний алдагдлын Банканд ногдох хувь	(17,646,059)
Хэсэгчлэн борлуулах өдрөөрх хараат компанийн цэвэр хөрөнгийн бодит үнэ цэнэ	23,167,416
Хувьцаа хэсэгчлэн борлуулалтаас орж ирсэн төлбөр	(17,013,040)
Хувьцаа хэсэгчлэн борлуулснаас үүссэн олз (Тодруулга 7)	5,434,794
Хараат компани дахь хөрөнгө оруулалт хэсэгчлэн борлуулсны дараах хараат компаний алдагдлын Банканд ногдох хувь	(11,082,873)
2021 оны 12 сарын 31-нээр болон 2022 оны 1 сарын 1-нээр	506,297
Хараат компанийн тайлант жилийн ашгийн Банканд ногдох хувь	418,388
2022 оны 12 сарын 31-нээр	924,685

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Хараат компани: МИК		
Нийт хөрөнгө	4,551,197,297	4,225,506,608
Нийт өр төлбөр	(4,544,388,129)	(4,221,778,353)
Эздийн өмч	6,809,168	3,728,255
Эздийн өмч дэхь Банкны эзэмшлийн хувь 13.58% (2021: 13.58%)	924,685	506,297

Тухалн жилийн цэвэр хүүгийн орлого	80,832,933	88,685,106
Тухайн жилийн нийт бусад дэлгэрэнгүй алдагдал	3,080,311	(146,584,510)

16. Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр

Доорх хүснэгтэд хөрөнгө болон өр төлбөрт бүртгэгдсэн санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийг нэрлэсэн үнийн хамтаар харууллаа. Нэрлэсэн үнэ нь санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүрийн суурь болж буй хөрөнгө, жишиг ханш эсхүл индекс байх бөгөөд санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүрийн үнэ цэнийн өөрчлөлтийг хэмжих суурь болно. Нэрлэсэн үнэ нь тайлант жилийн эцсийн байдлаарх гүйлгээний дүнг харуулах бөгөөд энэ нь зах зээлийн эрсдэл эсхүл зээлийн эрсдэлийг тодорхойлох үзүүлэлт болж чадахгүй юм.

	Нэрлэсэн үнэ мян.төг	Бодит үнэ цэнэ	
		Хөрөнгө мян.төг	Өр төлбөр мян.төг
2022 оны 12 сарын 31-нээр			
<i>Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж буй санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр</i>			
МИК, Монголбанктай хийсэн валют, хүүгийн своп хэлцэл (а)	515,730,880	164,487,198	163,873,260
Монголбанктай хийсэн валют, хүүгийн своп хэлцэл (б)	514,981,550	98,664,180	17,439
Форвард хэлцэл	91,916,250	2,223,053	2,312,838
	1,122,628,680	265,374,431	166,203,537
2021 оны 12 сарын 31-нээр			
<i>Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж буй санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр</i>			
МИК, Монголбанктай хийсэн валют, хүүгийн своп хэлцэл (а)	777,151,290	69,916,420	75,951,189
Монголбанктай хийсэн валют, хүүгийн своп хэлцэл (б)	422,800,045	1,969,251	2,084,772
Үнэт металлын своп хэлцэл (в)	14,244,000	28,522,286	–
Форвард хэлцэл	98,077,347	1,239,541	–
	1,312,272,682	101,647,498	78,035,961

Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүрийн хувьд анхны хөрөнгө оруулалт бага байх буюу эсхүл огт шаардахгүй. Хэдий тийм боловч эдгээр санхүүгийн хэрэглүүр нь ихэвчлэн хөшүүргийн зэргийг өндөрсгөх бөгөөд нилээн тогтворгүй байна. санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүрийн хэлцлийн хөрөнгө, түвшин, индексийн үнэлгээний жижиг хэмжээний өөрчлөлт нь банкны ашиг, алдагдалд томоохон нөлөө үзүүлж болзошгүй.

16. Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр (үргэлжлэл)

Банк нь санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүрийн гэрээний эрсдэлд өртөх дүнг банкны зах зээлийн эрсдэлийн удирдлагын хүрээнд тодорхойлдог. Банкны эрсдэлийн удирдлагын стратеги ба түүний хэрэгжүүлэлтийн талаар Тодруулга 33-д толилуулав.

(а) Банк нь 2019 оны 3 дугаар сарын 28-нд МИК-тэй валют, хүүгийн своп хэлцэл (санхүүгийн үүсмэл өр төлбөр) хийсэн ба мөн өдөр Монголбанктай эсрэг позицийн хэлцэл (санхүүгийн үүсмэл хөрөнгө) хийсэн буюу Банк нь зуучлагчын байр суурьнаас хэлцэлд орсон. Банк нь анх МИК-ээс америк долларын санхүүжилт хүлээн авч спот ханшаар тооцон төгрөг төлсөн ба мөн Монголбанкинд америк долларын санхүүжилт шилжүүлж, спот ханшаар тооцон төгрөгийн санхүүжилт хүлээн авсан. Монголбанктай байгуулсан гэрээний хугацаанд, Банк нь америк долларын санхүүжилтэд LIBOR/SOFR дээр тодорхой хэмжээний ашиг нэмсэн хүүг хүлээн авч төгрөгийн санхүүжилтэд төв банкны бодлогын хүүгээр хүү төлсөн. Нөгөөтэйгүүр МИК-тэй байгуулсан гэрээний хугацаанд, Банк нь америк долларын санхүүжилтэд Монголбанкнаас авсан хүүтэй ижил хувиар хүү төлж, төв банкны бодлогын хүү дээр 0.1%-ийг нэмсэнтэй тэнцэх хүү хүлээн авна. Банк нь энэхүү хоёр гэрээ дуусах өдрөөрх ханшийн зөрүүгээр санхүүжилтийг барагдуулж мөн төлбөрийг хүлээн авна.

(б) Банк нь Монголбанктай валют, хүүгийн своп хэлцэл хийсэн. Банк нь анх Монголбанкинд америк долларын санхүүжилт төлж, спот ханшаар тооцон төгрөгийн санхүүжилт хүлээн авсан. Монголбанктай байгуулсан гэрээний хугацаанд, Банк нь америк долларын санхүүжилтэд SOFR (2021 онд: LIBOR) дээр тодорхой хэмжээний ашиг нэмсэн хүүг хүлээн авах ба төгрөгийн санхүүжилтэд төв банкны бодлогын хүүтэй тэнцүү хувиар тооцсон хүү төлнө. Гэрээний хугацаа дуусгавар болоход талууд анхны гүйлгээний валютын ханшаар үндсэн төлбөрийг солилцоно.

(в) Банк нь 2021 оны 11 дүгээр сарын 11-нд уул уурхайн компанитай алт худалдах, худалдан авах санхүүжилтийн гэрээ хийсэн. Гэрээний дагуу, Банк урьдчилгаа төлбөр хийсэн бөгөөд 2022 онд урьдчилан тохиролцсон хэмжээний унц алттай тэнцэх бэлэн мөнгөний төлбөрийг хүлээн авна. Гэрээний хугацаа нь урьдчилгаа төлбөр төлсөн өдрөөс хойш 12 сар байсан ба 2022 оны 11 дүгээр сарын 30-нд дуусгавар болсон.

17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа

	2022	2021
	мян.төг	мян.төг
Байгууллагын зээл	3,238,302,119	3,672,863,022
Иргэдийн зээл	609,782,895	548,255,161
Жижиг, дунд байгууллага (“ЖДБ”)-ын зээл	419,507,830	535,436,302
Гүйцэтгэх удирдлага, захирал, ажилтнуудад олгосон зээл	19,397,814	23,922,698
Харилцагчдад олгосон нийт зээл ба урьдчилгаа	4,286,990,658	4,780,477,183
Үнэ цэнийн бууралтын сан	(480,684,826)	(530,333,951)
Харилцагчдад олгосон цэвэр зээл ба урьдчилгаа	3,806,305,832	4,250,143,232
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	330,876,566	338,322,173
Нийт харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	4,137,182,398	4,588,465,405

Нийт дүнгээр нь үл хүлээн зөвшөөрч шилжүүлсэн санхүүгийн хөрөнгүүд

Орон сууцны зээлийн багцын борлуулалт

Банк нь тайлант жилд (2022 оны 8 дугаар сарын 4 ба 11 дүгээр сарын 30, 12 дугаар сарын 16-нд) тогтмол хүүтэй орон сууцны барьцаат зээлийн багцаас орж ирэх мөнгөн урсгалыг хүлээн авах эрхийг МИК-ийн тусгай зориулалтын компаниудад худалдаж, оронд нь ИЗББ-ыг худалдан авсан. Банк нь зээлийн багцыг үл хүлээн зөвшөөрч давуу эрхтэй болон энгийн ИЗББ-ыг санхүүгийн хөрөнгөөр хүлээн зөвшөөрсөн (Тодруулга 14-ийг харна уу). Банк нь шилжүүлсэн хөрөнгүүдийн хувьд үйлчилгээ үзүүлэгчийн үүргийг гүйцэтгэх байдлаар үргэлжлүүлэн оролцож байгаа бөгөөд улирал тутам үйлчилгээний үнийн дүнгийн 2.5%-ийг үйлчилгээний хөлс болгон авдаг. 2022 онд хүлээн зөвшөөрсөн үйлчилгээний нийт төлбөр хураамж 2,003 сая төгрөг (2021 онд: 2,791 сая төгрөг) байсан ба энэ нь шимтгэлийн орлогод багтсан. Тусгай зориулалтын компаниуд татан буугдах магадлал багатай ч татан буугдсан тохиолдолд Банк нь үл хүлээн зөвшөөрсөн санхүүгийн хөрөнгүүдийг эргүүлэн худалдах үүрэг хүлээх магадлалтай. 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар буцаан худалдаж авч болзошгүй үл хүлээн зөвшөөрсөн санхүүгийн хөрөнгийн дискаунтлаагүй мөнгөн урсгал нь 1,023,403 сая төгрөг (2021: 900,824 сая төгрөг) байна.

17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)**Нийт дүнгээр нь үл хүлээн зөвшөөрч шилжүүлсэн санхүүгийн хөрөнгүүд (үргэлжлэл)***Бизнесийн зээлийн багцын борлуулалт*

2021 оны 2 дугаар сарын 20-д Монгол улсын Засгийн Газраас “Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх” 10 их наядын цогц төлөвлөгөөг баталсан. Хөтөлбөр нь жижиг дунд үйлдвэрүүд (ЖДҮ), орон сууцжуулалт, стратегийн ач холбогдол бүхий төсөл хөтөлбөрүүд, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл, боловсролын хүртээмжийг дэмжих 5 хэсгээс бүрдсэн бөгөөд 2023 он хүртэл үргэлжлэх төлөвтэй байна. Эдгээрээс ЖДҮ болон хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжих дэд хөтөлбөрүүд 2021 оны 5 дугаар сараас эхэлсэн.

Банк нь ЖДҮ-ийг дэмжих дэд хөтөлбөрийн хүрээнд ҮЦСК-ийн 100%-ийн өмчит тусгай зориулалтын компанитай үнэт цаасжуулалтын хөтөлбөрт оролцож, ЖДҮ-ийн зээлийн багцыг худалдсан. Хөтөлбөрийн хүрээнд Банк нийт 28,561 сая төгрөгийн, жилийн 10.5%-ийн хүүтэй, 2-3 жилийн хугацаатай ЖДҮ-ийн зээлийг харилцагчиддаа олгож, хариу төлбөрт ЗБҮЦ хүлээн авсан. Эдгээр гүйлгээний хүрээнд ҮЦСК-д худалдсан зээлтэй холбоотой бүх эрсдэл, өгөөжийг Банк өөртөө үлдээгээгүй. Банк хөрөнгийн хяналтыг ҮЦСК-д бүрэн шилжүүлсэн. Иймд Банк зээлийн багцыг үл хүлээн зөвшөөрч, жилийн 9.5%-ийн хүүтэй, 3 хүртэлх жилийн хугацаатай давуу болон энгийн эрхтэй ЗБҮЦ-ыг санхүүгийн хөрөнгөөр хүлээн зөвшөөрсөн (Тодруулга 14-ийг харна үү).

Банк нь шилжүүлсэн хөрөнгүүдийн хувьд үйлчилгээ үзүүлэгчийн үүргийг гүйцэтгэх байдлаар үргэлжлүүлэн оролцож байгаа бөгөөд улирал тутам үйлчилгээний үнийн дүнгийн 0.5%-ийг үйлчилгээний хөлс болгон авдаг. 2022 онд хүлээн зөвшөөрөгдсөн үйлчилгээний нийт төлбөр хураамж 96,047 мянган төгрөг (2021 онд: 0 төгрөг) ба энэ нь шимтгэлийн орлогод багтсан. Тусгай зориулалтын компаниуд татан буугдах магадлал багатай ч татан буугдсан тохиолдолд Банк нь үл хүлээн зөвшөөрсөн санхүүгийн хөрөнгүүдийг эргүүлэн худалдах үүрэг хүлээх магадлалтай. 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар буцаан худалдаж авч болзошгүй үл хүлээн зөвшөөрсөн санхүүгийн хөрөнгийн дискаунтлагүй мөнгөн урсгал нь 11,258,455 мянган төгрөг (2021: 0 төгрөг) байна.

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг алдагдлын тайланд бүртгэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа

Банк нь 319,335 сая төгрөгийн (2021 онд: 338,322 сая төгрөг) МИК-д худалдах ипотекийн зээлийн багц, 11,541 сая төгрөгийн ҮЦСК-д худалдах зээлийн багцыг эзэмшдэг. Эдгээр харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг алдагдлын тайланд бүртгэгдэх хөрөнгөд ангилсан.

Нийт дүнгээр нь үл хүлээн зөвшөөрөөгүй шилжүүлсэн санхүүгийн хөрөнгүүд

Түүнчлэн, Банк нь МИК-д үл хөдлөх хөрөнгөөр барьцаалсан зээлийн багцаас орж ирэх ирээдүйн мөнгөн урсгалыг худалдсан ба зээлүүдийн гүйцэтгэлд үүрэг хүлээх нөхцөлтэй. Банк нь 2021 онд нийт 119,683 сая төгрөгийн (2022 онд: байхгүй) дүнтэй орон сууцны зээлийг МИК руу худалдсан ба оронд нь 13.8%-ийн хүүтэй санхүүжилт хүлээн авсан. Эдгээр гүйлгээний дагуу зарагдсан зээлийн бүх эрсдэл ба өгөөжийг банк бүрэн хариуцна. Тиймээс уг хөрөнгө нь данснаас үл хүлээн зөвшөөрөх шаардлагыг хангаагүй. 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар үл хүлээн зөвшөөрөлтийг хангаагүй хөрөнгийн нийт дүн 143,281 сая.төг (2021 онд: 215,070 сая.төг) байсан (Тодруулга 29-ийг харна уу).

Засгийн газраас авч хэрэгжүүлж буй Ковид-19 цар тахлын сөрөг нөлөөг бууруулах хөтөлбөр

2021 болон 2022 оны турш Монгол улсын Засгийн газар Монголбанктай хамтран Ковид-19 цар тахлын сөрөг нөлөөг бууруулах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлсэн ба хөтөлбөрийн хүрээнд иргэдийн орон сууцны ипотекийн хөнгөлөлттэй зээлийн төлбөр болон хүүгийн төлөлтийг хойшлуулсан. Уг хөтөлбөрөөр зээлдэгчид 6-аас 8 сар хүртэлх хугацаанд зээлийн хүүгээс чөлөөлсөн ба зээлийн гэрээний төлбөр төлөх хугацааг мөн хугацаагаар хойшлуулсан. Уг хойшлуулагдсан төлбөрүүдийг зээлийн гэрээний сунгагдсан хугацаанд зээлдэгчид нөхөж төлнө. Энэхүү хөтөлбөр нь 2022 оны 12 дугаар сарын 31-нд дуусгавар болсон ба орон сууцны зээлийн бүтцийн өөрчлөлтөөс 7,782 сая.төг (2021 онд: 6,754 сая.төг) (Тодруулга 7-г харна уу)-ийн алдагдлыг хүлээн зөвшөөрсөн.

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан

Доорх хүснэгтэд Банкны дотоодын зээлийн үнэлгээний систем, жилийн эцсийн ангилал дээр тулгуурлаж зээлийн чанарыг багц болон сангийн хөдөлгөөнөөр илэрхийлж харуулсан болно. Үүнд үнэ цэнийн бууралтын санг оруулаагүй бодит хэмжээг тусгасан. Банкны дотоод үнэлгээний системийн талаар болон ЗҮЦХА-ыг тусгай болон бүлгийн үнэлгээгээр хэрхэн үнэлэхийг тодруулга 33-д дэлгэрэнгүй тайлбарласан.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

2022 оны 12 сарын 31-нээр	Байгууллагын зээл мян.төг	ЖДБ-ын зээл мян.төг	Иргэдийн зээл мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	3,672,863,022	535,436,302	572,177,859	4,780,477,183
Шинээр олгосон	878,273,917	91,766,582	394,879,755	1,364,920,254
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(1,382,812,916)	(198,453,620)	(337,847,573)	(1,919,114,109)
Хуримтлагдсан хүүгийн цэвэр хөдөлгөөн	(63,199,291)	(2,602,198)	(804,538)	(66,606,027)
Сегментийн өөрчлөлтийн нөлөө	4,787,430	(4,787,430)	–	–
Данснаас хассан	(10,417,350)	(1,407,856)	(305,713)	(12,130,919)
Валютын ханшийн тохируулга	138,807,307	215,598	421,371	139,444,276
2022 оны 12 сарын 31-нээр	3,238,302,119	420,167,378	628,521,161	4,286,990,658

2022 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	460,582,583	51,525,615	18,225,753	530,333,951
Шинээр олгосон	15,671,639	2,256,615	1,992,656	19,920,910
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(114,561,275)	(20,154,936)	(6,891,084)	(141,607,295)
Хуримтлагдсан хүүгийн цэвэр хөдөлгөөн	(12,911,072)	(142,381)	(3,271)	(13,056,724)
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилт болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	85,290,145	4,477,993	4,490,387	94,258,525
Сегментийн өөрчлөлтийн ЗҮЦХА-д үзүүлэх нөлөө	2,568,811	(2,568,811)	–	–
Тайлант хугацааны цэвэр зардал (Тодруулга 8)	(23,941,752)	(16,131,520)	(411,312)	(40,484,584)
Данснаас хассан	(10,417,350)	(1,407,856)	(305,713)	(12,130,919)
Валютын ханшийн тохируулга	2,952,828	4,586	8,964	2,966,378
2022 оны 12 сарын 31-нээр	429,176,309	33,990,825	17,517,692	480,684,826

2021 оны 12 сарын 31-нээр	Байгууллагын зээл мян.төг	ЖДБ-ын зээл мян.төг	Иргэдийн зээл мян.төг	Нийт мян.төг
2021 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	3,531,609,201	410,377,769	530,905,759	4,472,892,729
Шинээр олгосон	1,251,410,506	306,211,403	337,049,995	1,894,671,904
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(1,074,123,381)	(168,159,872)	(304,018,829)	(1,546,302,082)
Хуримтлагдсан хүүгийн цэвэр хөдөлгөөн	(51,840,234)	4,263,263	8,940,559	(38,636,412)
Сегментийн өөрчлөлтийн нөлөө	17,214,861	(17,214,861)	–	–
Валютын ханшийн тохируулга	(1,407,931)	(41,400)	(699,625)	(2,148,956)
2021 оны 12 сарын 31-нээр	3,672,863,022	535,436,302	572,177,859	4,780,477,183

2021 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	488,614,295	64,257,285	42,977,643	595,849,223
Шинээр олгосон	22,097,256	5,667,582	1,667,634	29,432,472
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(64,771,351)	(17,607,646)	(17,254,975)	(99,633,972)
Хуримтлагдсан хүүгийн цэвэр хөдөлгөөн	(6,391,581)	(56,112)	(451,348)	(6,899,041)
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилт болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	18,153,833	2,150,058	(8,713,201)	11,590,690
Сегментийн өөрчлөлтийн ЗҮЦХА-д үзүүлэх нөлөө	2,885,552	(2,885,552)	–	–
Тайлант хугацааны цэвэр зардал (Тодруулга 8)	(28,026,291)	(12,731,670)	(24,751,890)	(65,509,851)
Данснаас хассан	(5,421)	–	–	(5,421)
2021 оны 12 сарын 31-нээр	460,582,583	51,525,615	18,225,753	530,333,951

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

	Байгууллагын зээл мян.төг	ЖДБ-ын зээл мян.төг	Иргэдийн зээл мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	2,032,577,414	371,098,063	603,925,636	3,007,601,113
Анхаарал хандуулах	420,687,760	3,437,427	2,965,130	427,090,317
Хэвийн бус	267,708,014	18,176,509	6,639,945	292,524,468
Эргэлзээтэй	118,910,776	4,807,424	3,111,008	126,829,208
Муу	398,418,155	22,647,955	11,879,442	432,945,552
Нийт	3,238,302,119	420,167,378	628,521,161	4,286,990,658
2021 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	1,950,286,113	453,712,950	532,227,178	2,936,226,241
Анхаарал хандуулах	914,493,950	894,910	492,238	915,881,098
Хэвийн бус	537,494,386	43,392,192	26,386,059	607,272,637
Эргэлзээтэй	22,409,676	7,487,855	3,165,775	33,063,306
Муу	248,178,897	29,948,395	9,906,609	288,033,901
Нийт	3,672,863,022	535,436,302	572,177,859	4,780,477,183

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны дансны үнэ болон СТОУС 9-н дагуу санхүүгийн хөрөнгийн зээлийн чанарын дагуу харгалзах ЗҮЦХА сангийн өөрчлөлтүүдийг харуулвал:

Бизнесийн зээл

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	1,574,487,903	1,290,292,160	808,082,959	3,672,863,022
Шинээр олгосон	878,273,917	–	–	878,273,917
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(581,366,888)	(684,527,844)	(116,918,184)	(1,382,812,916)
Хуримтлагдсан хүүгийн цэвэр хөдөлгөөн	3,901,533	(80,913,548)	13,812,724	(63,199,291)
Сегментийн өөрчлөлтийн нөлөө	(727,841)	2,123,893	3,391,378	4,787,430
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	75,927,046	(47,500,848)	(28,426,198)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(555,898,005)	617,145,416	(61,247,411)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(72,626,767)	(75,823,366)	148,450,133	–
Данснаас хассан	–	(10,417,350)	–	(10,417,350)
Валютын ханшийн тохируулга	66,234,388	54,681,375	17,891,544	138,807,307
2022 оны 12 сарын 31-нээр	1,388,205,286	1,065,059,888	785,036,945	3,238,302,119
2022 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	30,901,015	166,019,042	263,662,526	460,582,583
Шинээр олгосон	15,671,639	–	–	15,671,639
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(15,028,306)	(78,294,000)	(21,238,969)	(114,561,275)
Хуримтлагдсан хүүгийн цэвэр хөдөлгөөн	(222,445)	(9,777,029)	(2,911,598)	(12,911,072)
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	11,352,133	(6,373,551)	(4,978,582)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(9,624,292)	9,837,771	(213,479)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(1,585,671)	(18,095,540)	19,681,211	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(1,235,577)	50,473,223	36,052,499	85,290,145
Сегментийн өөрчлөлтийн ЗҮЦХА-д үзүүлэх нөлөө	(120,900)	175,762	2,513,949	2,568,811
Данснаас хассан	–	(10,417,350)	–	(10,417,350)
Валютын ханшийн тохируулга	1,408,995	1,163,229	380,604	2,952,828
2022 оны 12 сарын 31-нээр	31,516,591	104,711,557	292,948,161	429,176,309

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

Бизнесийн зээл (үргэлжлэл)

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2021 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	1,090,151,437	1,726,741,323	714,716,441	3,531,609,201
Шинээр олгосон	1,251,410,506	–	–	1,251,410,506
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(468,657,181)	(376,145,101)	(229,321,099)	(1,074,123,381)
Хуримтлагдсан хүүгийн цэвэр хөдөлгөөн	(49,759,636)	(4,922,580)	2,841,982	(51,840,234)
Сегментийн өөрчлөлтийн нөлөө (Байгууллагын зээл-ЖДБ-н зээл)	9,183,417	–	8,031,444	17,214,861
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	213,588,863	(129,529,654)	(84,059,209)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(292,703,309)	311,827,127	(19,123,818)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(177,394,697)	(237,633,326)	415,028,023	–
Валютын ханшийн тохируулга	(1,331,497)	(45,629)	(30,805)	(1,407,931)
2021 оны 12 сарын 31-нээр	1,574,487,903	1,290,292,160	808,082,959	3,672,863,022

2021 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	7,475,613	221,333,691	259,804,991	488,614,295
Шинээр олгосон	22,097,256	–	–	22,097,256
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(5,259,995)	(25,845,499)	(33,665,857)	(64,771,351)
Хуримтлагдсан хүүгийн цэвэр хөдөлгөөн	(438,032)	(2,498,385)	(3,455,164)	(6,391,581)
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	6,073,399	(2,792,186)	(3,281,213)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(389,103)	5,841,411	(5,452,308)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(216,241)	(17,536,648)	17,752,889	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	1,499,586	(12,483,342)	29,137,589	18,153,833
Сегментийн өөрчлөлтийн ЗҮЦХА-д үзүүлэх нөлөө	63,953	–	2,821,599	2,885,552
Данснаас хассан	(5,421)	–	–	(5,421)
2021 оны 12 сарын 31-нээр	30,901,015	166,019,042	263,662,526	460,582,583

2021 болон 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх дансны үнийг зээлийн чанараар харуулвал:

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	1,388,205,286	644,372,128	–	2,032,577,414
Анхаарал хандуулах	–	420,687,760	–	420,687,760
Хэвийн бус	–	–	267,708,014	267,708,014
Эргэлзээтэй	–	–	118,910,776	118,910,776
Муу	–	–	398,418,155	398,418,155
Нийт	1,388,205,286	1,065,059,888	785,036,945	3,238,302,119

2021 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	1,574,487,903	375,798,210	–	1,950,286,113
Анхаарал хандуулах	–	914,493,950	–	914,493,950
Хэвийн бус	–	–	537,494,386	537,494,386
Эргэлзээтэй	–	–	22,409,676	22,409,676
Муу	–	–	248,178,897	248,178,897
Нийт	1,574,487,903	1,290,292,160	808,082,959	3,672,863,022

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

Жижиг, дунд байгууллагын зээл

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	427,617,381	26,990,479	80,828,442	535,436,302
Шинээр олгосон	91,766,582	–	–	91,766,582
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(160,580,996)	(10,574,657)	(27,297,967)	(198,453,620)
Хуримтлагдсан хүүгийн цэвэр хөдөлгөөн	(1,126,042)	1,159,388	(2,635,544)	(2,602,198)
Сегментийн өөрчлөлтийн нөлөө	727,841	(2,123,893)	(3,391,378)	(4,787,430)
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	15,520,843	(8,156,258)	(7,364,585)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(15,252,372)	17,184,379	(1,932,007)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(4,424,514)	(4,408,269)	8,832,783	–
Данснаас хассан	–	–	(1,407,856)	(1,407,856)
Валютын ханшийн тохируулга	214,983	615	–	215,598
2022 оны 12 сарын 31-нээр	354,463,706	20,071,784	45,631,888	420,167,378

2022 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	8,395,206	2,705,110	40,425,299	51,525,615
Шинээр олгосон	2,256,615	–	–	2,256,615
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(5,056,420)	(649,334)	(14,449,182)	(20,154,936)
Хуримтлагдсан хүүгийн цэвэр хөдөлгөөн	(308,867)	(53,362)	219,848	(142,381)
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	4,683,675	(1,025,237)	(3,658,438)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(372,052)	1,297,115	(925,063)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(74,492)	(672,348)	746,840	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(3,408,869)	(264,265)	8,151,127	4,477,993
Сегментийн өөрчлөлтийн ЗҮЦХА-д үзүүлэх нөлөө	120,900	(175,762)	(2,513,949)	(2,568,811)
Данснаас хассан	–	–	(1,407,856)	(1,407,856)
Валютын ханшийн тохируулга	4,573	13	–	4,586
2022 оны 12 сарын 31-нээр	6,240,269	1,161,930	26,588,626	33,990,825

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2021 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	205,574,549	96,263,487	108,539,733	410,377,769
Шинээр олгосон	306,211,403	–	–	306,211,403
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(99,641,475)	(37,887,057)	(30,631,340)	(168,159,872)
Хуримтлагдсан хүүгийн цэвэр хөдөлгөөн	1,171,302	1,537,982	1,553,979	4,263,263
Сегментийн өөрчлөлтийн нөлөө (Байгууллагын зээл-ЖДБ-н зээл)	(9,183,417)	–	(8,031,444)	(17,214,861)
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	41,402,935	(33,456,070)	(7,946,865)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(11,678,388)	16,830,986	(5,152,598)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(6,198,807)	(16,298,454)	22,497,261	–
Валютын ханшийн тохируулга	(40,721)	(395)	(284)	(41,400)
2021 оны 12 сарын 31-нээр	427,617,381	26,990,479	80,828,442	535,436,302

2021 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	3,627,090	14,686,840	45,943,355	64,257,285
Шинээр олгосон	5,667,582	–	–	5,667,582
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(3,074,753)	(3,563,188)	(10,969,705)	(17,607,646)
Хуримтлагдсан хүүгийн цэвэр хөдөлгөөн	(289,866)	33,194	200,560	(56,112)
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	9,914,310	(6,544,743)	(3,369,567)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(302,911)	2,044,203	(1,741,292)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(117,146)	(2,909,786)	3,026,932	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(6,965,147)	(1,041,410)	10,156,615	2,150,058
Сегментийн өөрчлөлтийн ЗҮЦХА-д үзүүлэх нөлөө	(63,953)	–	(2,821,599)	(2,885,552)
2021 оны 12 сарын 31-нээр	8,395,206	2,705,110	40,425,299	51,525,615

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

Жижиг, дунд байгууллагын зээл (үргэлжлэл)

2021 болон 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх дансны үнийг зээлийн чанараар харуулвал:

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	354,463,706	16,634,357	–	371,098,063
Анхаарал хандуулах	–	3,437,427	–	3,437,427
Хэвийн бус	–	–	18,176,509	18,176,509
Эргэлзээтэй	–	–	4,807,424	4,807,424
Муу	–	–	22,647,955	22,647,955
Нийт	354,463,706	20,071,784	45,631,888	420,167,378
2021 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	427,617,381	26,095,569	–	453,712,950
Анхаарал хандуулах	–	894,910	–	894,910
Хэвийн бус	–	–	43,392,192	43,392,192
Эргэлзээтэй	–	–	7,487,855	7,487,855
Муу	–	–	29,948,395	29,948,395
Нийт	427,617,381	26,990,479	80,828,442	535,436,302

Иргэдийн зээл

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	505,837,818	26,881,598	39,458,443	572,177,859
Шинээр олгосон	394,879,755	–	–	394,879,755
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(312,635,484)	(10,832,718)	(14,379,371)	(337,847,573)
Хуримтлагдсан хүүгийн цэвэр хөдөлгөөн	(554,620)	101,807	(351,725)	(804,538)
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	17,146,921	(10,245,380)	(6,901,541)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(10,210,860)	12,628,260	(2,417,400)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(3,326,133)	(3,149,064)	6,475,197	–
Данснаас хассан	–	–	(305,713)	(305,713)
Валютын ханшийн тохируулга	351,601	17,265	52,505	421,371
2022 оны 12 сарын 31-нээр	591,488,998	15,401,768	21,630,395	628,521,161
2022 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	2,317,412	1,527,671	14,380,670	18,225,753
Шинээр олгосон	1,992,656	–	–	1,992,656
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(1,823,368)	(478,403)	(4,589,313)	(6,891,084)
Хуримтлагдсан хүүгийн цэвэр хөдөлгөөн	(223,187)	(22,168)	242,084	(3,271)
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	2,324,860	(525,050)	(1,799,810)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(104,344)	724,417	(620,073)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(26,666)	(343,740)	370,406	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(1,816,815)	(121,558)	6,428,760	4,490,387
Данснаас хассан	–	–	(305,713)	(305,713)
Валютын ханшийн тохируулга	7,480	367	1,117	8,964
2022 оны 12 сарын 31-нээр	2,648,028	761,536	14,108,128	17,517,692
2021 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	374,377,456	116,782,795	39,745,508	530,905,759
Шинээр олгосон	337,049,995	–	–	337,049,995
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(244,142,434)	(48,310,008)	(11,566,387)	(304,018,829)
Хуримтлагдсан хүүгийн цэвэр хөдөлгөөн	2,886,495	5,282,663	771,401	8,940,559
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	55,638,674	(50,741,061)	(4,897,613)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(10,459,698)	15,691,000	(5,231,302)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(8,813,463)	(11,823,665)	20,637,128	–
Валютын ханшийн тохируулга	(699,207)	(126)	(292)	(699,625)
2021 оны 12 сарын 31-нээр	505,837,818	26,881,598	39,458,443	572,177,859

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

Иргэдийн зээл (үргэлжлэл)	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2021 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	3,265,442	21,513,367	18,198,834	42,977,643
Шинээр олгосон	1,667,634	–	–	1,667,634
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(5,958,781)	(6,657,591)	(4,638,603)	(17,254,975)
Хуримтлагдсан хүүгийн цэвэр хөдөлгөөн	(480,122)	(30,521)	59,295	(451,348)
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	12,721,291	(10,561,297)	(2,159,994)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(315,271)	2,099,155	(1,783,884)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(319,083)	(2,178,112)	2,497,195	–
ЗҮЦХА-н шагдал шилжилтийн болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(8,263,698)	(2,657,330)	2,207,827	(8,713,201)
2021 оны 12 сарын 31-нээр	2,317,412	1,527,671	14,380,670	18,225,753

2021 болон 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх дансны үнийг зээлийн чанараар харуулвал:

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	591,488,998	12,436,638	–	603,925,636
Анхаарал хандуулах	–	2,965,130	–	2,965,130
Хэвийн бус	–	–	6,639,945	6,639,945
Эргэлзээтэй	–	–	3,111,008	3,111,008
Муу	–	–	11,879,442	11,879,442
Нийт	591,488,998	15,401,768	21,630,395	628,521,161
2021 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	505,837,818	26,389,360	–	532,227,178
Анхаарал хандуулах	–	492,238	–	492,238
Хэвийн бус	–	–	26,386,059	26,386,059
Эргэлзээтэй	–	–	3,165,775	3,165,775
Муу	–	–	9,906,609	9,906,609
Нийт	505,837,818	26,881,598	39,458,443	572,177,859

Монголиан Коппер Корпорейшн ХХК ба Канетик Пте Лтд-д олгосон зээлийн үнэ цэнийн бууралт

Тайлант өдрийн байдлаар, Банкны Монголиан Коппер Корпорейшн ХХК (“МКК”)–д олгосон зээлийн үлдэгдэл 183.7 тэрбум төгрөг (2021 онд: 205.5 тэрбум төгрөг) байсан ба Канетик Пте Лтд (“Канетик”)–д олгосон зээл 2022 онд бүрэн төлөгдөж хаагдсан (2021 онд: 228.1 тэрбум төгрөг). Зээлийн эргэн төлөгдөх байдал нь МКК ба Монгол улсын Засгийн газрын хооронд хэлэлцэгдэж буй Эрдэнэт Үйлдвэр ХХК-ийн 49%-ийн өмчлөлийн асуудал хир нааштай шийдэгдэхээс ихээхэн хамаарна. 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар, Банк нь МКК-д олгосон зээлд 25.8 тэрбум төгрөг (2021 онд: 40.5 тэрбум төгрөг)-ийн үнэ цэнийн бууралтын санг байгуулсан.

18. Бусад хөрөнгө

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Урьдчилж төлсөн зардал ба урьдчилгаа	24,500,292	14,064,547
Төлбөр тооцооны үйлчилгээний авлага	17,526,442	7,701,212
Хойшлуулсан ажилтнуудын зээл	1,863,786	2,332,243
Хэрэглээний болон бусад хангамжын материал	4,169,503	3,954,658
Үнэт металл	84,657	10,133,400
Дуусаагүй барилгын урьдчилгаа төлбөр	63,652,848	41,793,722
Бусад авлага	115,878,710	115,815,812
Хасах нь: Бусад авлагын үнэ цэнийн бууралтын сан	(38,884,014)	(45,846,848)
	188,792,224	149,948,746
Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгө, үнэ цэнийн бууралт хассан цэвэр дүн	277,158,336	50,102,847
	277,158,336	50,102,847
Нийт бусад хөрөнгө	465,950,560	200,051,593

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

18. Бусад хөрөнгө (үргэлжлэл)

Урьдчилж төлсөн зардал ба урьдчилгаанд олон улсын төлбөрийн картын байгууллагад байршуулсан барьцаа төлбөр болох 12,900 сая.төг (2021 онд: 10,667 сая.төг) багтсан.

Төлбөр тооцооны авлага нь ихэвчлэн бэлэн мөнгө, төлбөр тооцооны үйлчилгээтэй хамааралтай. Холбогдох төлбөр нь дараа ажлын өдөрт бүрэн төлөгддөг.

Хойшлуулсан ажилтнуудын зээлд Банкны ажилтнууддаа хөнгөлөлттэй хүүгээр олгосон зээлийн бодит үнэ цэнийн тохируулгын дүн багтсан. СТОУС-ын дагуу ажилтнуудад олгосон хөнгөлөлттэй зээлийг анх олгоход тохируулах бодит үнэ цэн нь цалингийн урьдчилсан төлбөрт хамаарах ба зээлийн хугацаанд хорогдуулдаг.

Дуусаагүй барилгын урьдчилгаа төлбөр нь Банкны шинэ оффисын барилгын ажлыг гүйцэтгүүлэхээр Риверстөун Пропертиз ХХК (“Риверстөун”)–д төлсөн урьдчилгаа төлбөрийн дүнг илэрхийлнэ. Нийт гэрээний дүнгийн 56% (2021 онд: 52%)–ийг барилгын ажил гүйцэтгэх гэрээний дагуу Банк төлсөн ба үүнээс дуусаагүй барилгын гүйцэтгэлийн хувийн дагуу урьдчилгаа төлбөрийн 76% (2021 онд: 83%)–ийг дуусаагүй барилгаар (Тодруулга 21–ийг харна уу) хүлээн зөвшөөрч бүртгэсэн. Дуусаагүй барилгын ажил нь 2025 онд дуусна гэсэн төлөвтэй байна.

Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгөд Банкны хугацаа хэтэрсэн зээлийн төлбөрт хүлээн авсан үл хөдлөх хөрөнгүүд багтана. Банк нь эдгээр хөрөнгүүдийг ирээдүйд зарж борлуулах төлөвлөгөөтэй.

Бусад авлагад Банкны бусад этгээдэд олгосон хүүгүй эсвэл бага хүүтэй авлага багтах бөгөөд Банк эдгээрээс анхны өдрийн алдагдал, авлагын хугацааг сунгахад бүтцийн өөрчлөлтийн алдагдлыг тус тус хүлээн зөвшөөрсөн ба 2-р шатлалд ангилсан байна. 2022 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар авлагатай холбоотой хүлээн зөвшөөрсөн нийт алдагдал 13,861,532 мянган төгрөг (2021: 17,805,897 мянган төгрөг) (Тодруулга 7-г харна уу).

Доорх хүснэгтээр бусад хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын сангийн хөдөлгөөнийг үзүүлэв:

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Бусад авлагын үнэ цэнийн бууралтын сан		
1 сарын 1-нээр	45,846,848	31,291,054
Тайлант жилийн нэмэгдэл	19,479,072	17,268,611
Буцаалт	(4,912,641)	(185,735)
Тайлант жилийн цэвэр зардал (Тодруулга 8)	14,566,431	17,082,876
Данснаас хассан	(21,529,265)	(2,527,082)
12 сарын 31-нээр	38,884,014	45,846,848

Доорх хүснэгтэд банкны дотоод зээлийн үнэлгээний систем болон жилийн эцсийн шатлалын ангилалд үндэслэн кредитийн чанар болон бусад авлагын эрсдэлд өртөх дээд хэмжээг харуулав. Харуулсан дүн нь үнэ цэнийн бууралтын нийт дүн юм. Банкны дотоод үнэлгээний системийн дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тайлбар 33-т оруулсан.

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	13,810,066	14	–	13,810,080
Анхаарал хандуулах	–	80,801,229	–	80,801,229
Хэвийн бус	–	–	539,917	539,917
Эргэлзээтэй	–	–	31,033	31,033
Муу	–	–	20,696,451	20,696,451
Нийт	13,810,066	80,801,243	21,267,401	115,878,710
2021 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	16,164,144	25,324,490	–	41,488,634
Анхаарал хандуулах	–	28,775,240	–	28,775,240
Хэвийн бус	–	–	795,115	795,115
Эргэлзээтэй	–	–	1,103	1,103
Муу	–	–	44,755,720	44,755,720
Нийт	16,164,144	54,099,730	45,551,938	115,815,812

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

19. Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
1 сарын 1-нээр	79,902,629	148,990,218
Борлуулсан	–	(20,898,204)
Шилжүүлэг	–	(48,623,002)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт (Тодруулга 7)	95,125	433,617
12 сарын 31-нээр	79,997,754	79,902,629

20. Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Барилга байгууламж ба үл хөдлөх хөрөнгө	24,581,450	3,216,435
Тээврийн хэрэгсэл	84,267	389,529
	24,665,717	3,605,964

Удирдлагын зүгээс эдгээр барилга байгууламж, үл хөдлөх хөрөнгө болон тээврийн хэрэгслийг одоогийн нөхцөл байдалд нь богино хугацаанд борлуулах боломжтой гэж үнэлсэн. Борлуулалтын ажил эхэлсэн байгаа ба эдгээр хөрөнгийг борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгийн ангилалд бүртгэснээс хойш 1 жилийн хугацаанд борлуулна гэж төлөвлөж байна. Тайлангийн өдрийн байдлаар тухайн хөрөнгүүдийг худалдан авах боломжит худалдан авагчдыг тодорхойлон, борлуулалтын хэлцэлийн үйл явц дуусах шатанд байна.

21. Үндсэн хөрөнгө

	Барилга байгууламж ба газар мян.төг	Оффисын тоног төхөөрөмж ба тээврийн хэрэгсэл мян.төг	Компьютер ба бусад мян.төг	Дуусаагүй барилга мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 12 сарын 31-нээр					
Өртөг/дахин үнэлгээгээр					
2022 оны 1 сарын 1-нээр	246,797,379	16,168,462	62,124,835	198,634,383	523,725,059
Нэмэгдсэн	–	6,788	16,172,877	4,052,030	20,231,695
Борлуулсан	(8,986,075)	(533,322)	(4,290)	–	(9,523,687)
Данснаас хассан (Тодруулга 9)	(7,035,000)	(173,576)	(3,645,835)	–	(10,854,411)
Шилжүүлсэн	–	–	(1,111,576)	–	(1,111,576)
Дахин ангилсан	–	1,982,146	(1,982,146)	–	–
2022 оны 12 сарын 31-нээр	230,776,304	17,450,498	71,553,865	202,686,413	522,467,080
Хуримтлагдсан элэгдэл					
2022 оны 1 сарын 1-нээр	–	8,950,205	33,936,421	–	42,886,626
Тайлант жилийн элэгдлийн зардал (Тодруулга 9)	5,623,684	1,441,144	6,117,226	–	13,182,054
Борлуулсан	(156,581)	(437,239)	(4,204)	–	(598,024)
Данснаас хассан (Тодруулга 9)	–	(153,221)	(3,475,498)	–	(3,628,719)
2022 оны 12 сарын 31-нээр	5,467,103	9,800,889	36,573,945	–	51,841,937
2022 оны 12 сарын 31-нээрх дансны цэвэр дүн	225,309,201	7,649,609	34,979,920	202,686,413	470,625,143

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

21. Үндсэн хөрөнгө (үргэлжлэл)

	Барилга байгууламж ба газар мян.төг	Оффисын тоног төхөөрөмж ба тээврийн хэрэгсэл мян.төг	Компьютер ба бусад мян.төг	Дуусаагүй барилга мян.төг	Нийт мян.төг
2021 оны 12 сарын 31-нээр					
Өртөг/дахин үнэлгээгээр					
2021 оны 1 сарын 1-нээр	254,033,081	16,053,322	44,224,612	195,184,101	509,495,116
Нэмэгдсэн*	34,749,130	431,460	20,163,989	3,743,502	59,088,081
Борлуулсан*	(40,428,964)	(684,436)	(311,751)	(2,409,040)	(43,834,191)
Данснаас хассан (Тодруулга 9)	–	(224,593)	(1,359,306)	(15,000)	(1,598,899)
Дахин ангилсан	593,884	592,709	(592,709)	(593,884)	–
Урьдчилгаанаас шилжүүлсэн	–	–	–	2,724,704	2,724,704
Үнэ цэнийн бууралт (Тодруулга 7)	(1,745,195)	–	–	–	(1,745,195)
Дахин үнэлгээний нэмэгдэл (Тодруулга 30)	(404,557)	–	–	–	(404,557)
2021 оны 12 сарын 31-нээр	<u>246,797,379</u>	<u>16,168,462</u>	<u>62,124,835</u>	<u>198,634,383</u>	<u>523,725,059</u>
Хуримтлагдсан элэгдэл					
2021 оны 1 сарын 1-нээр	13,337,362	8,235,479	29,278,264	–	50,851,105
Тайлант жилийн элэгдлийн зардал (Тодруулга 9)	6,121,359	1,469,867	6,062,724	–	13,653,950
Борлуулсан	(4,210,594)	(558,610)	(156,570)	–	(4,925,774)
Данснаас хассан (Тодруулга 9)	–	(196,531)	(1,247,997)	–	(1,444,528)
Дахин үнэлгээ (Тодруулга 30)	(15,248,127)	–	–	–	(15,248,127)
2021 оны 12 сарын 31-нээр	<u>–</u>	<u>8,950,205</u>	<u>33,936,421</u>	<u>–</u>	<u>42,886,626</u>
Дансны цэвэр дүн	<u>246,797,379</u>	<u>7,218,257</u>	<u>28,188,414</u>	<u>198,634,383</u>	<u>480,838,433</u>

*2021 онд Банк нь 30,109,991 мянган төгрөгийн дансны цэвэр дүнтэй хөрөнгийг МИК-д борлуулж оронд нь 34,069,934 мянган төгрөгийн үнэлгээтэй байр хүлээн авсан. Уг гүйлгээний үр дүнд, хөрөнгө борлуулсны олз болох 3,959,943 мянган төгрөгийг “Үндсэн хөрөнгө борлуулсны олз” гэж хүлээн зөвшөөрсөн (Тодруулга 7-г харна уу).

Дуусаагүй барилгын дансанд банкны шинэ оффисын дуусаагүй барилга орсон. Банк нь шинэ төв оффисын барилгыг барьж гүйцэтгэх гэрээг Риверстөүнтэй байгуулсан (Тодруулга 18-г харна уу). Барилгыг 2025 онд барьж дуусахаар төлөвлөж байна.

Барилга байгууламжийг бодит үнэ цэнээр хэмждэг. 2022 оны 12 дугаар сарын 31-нээр дахин үнэлэгдсэн барилга байгууламж ба газар нь түүхэн өртгөөрөө санхүүгийн тайланд тайлагнагдсан бол дансны цэвэр дүн нь 141,827 сая.төг (2021 онд: 147,792 сая.төг) байна. 2021 онд Банк өөрийн эзэмшлийн газар, барилга байгууламжийн бодит үнэ цэнийг тогтоохдоо хараат бус мэргэшсэн үнэлгээчнээр үнэлгээ хийлгүүлсэн. Зах зээлийн харьцуулах үнэлгээний аргыг бодит үнэ цэнийг тодорхойлоход ашигласан. Бодит үнэ цэнийг тодорхойлоход ашигласан үнэлгээний аргуудыг түүнд ашигласан гол мэдээлэл ба бодит үнэ цэнийн шатлалын дэлгэрэнгүйг Тодруулга 34-т толилуулсан болно.

22. Ашиглах эрхтэй хөрөнгө ба түрээсийн өглөг

Банк нь өөрийн үйл ажиллагаанд ашигладаг салбаруудын оффисын талбайг түрээслэх гэрээтэй. Эдгээр түрээсүүд нь дунджаар дөрвөн жилийн түрээсийн хугацаатай байдаг. Банкны түрээсийн гэрээний дагуу хүлээсэн үүрэг нь түрээслүүлэгчийн өмчлөх эрхээр баталгаажсан болно. Банк нь 12 сар болон түүнээс бага хугацаагаар оффисын талбай, авто машины зогсоол, АТМ-ийн талбайг түрээслэдэг. Банкны хувьд “богино хугацаат түрээс” гэсэн түрээсийн чөлөөлөлтийг эдгээр хөрөнгийн хувьд ашигласан.

Ашиглах эрхтэй хөрөнгө ба түрээсийн өглөгийн дансны дүн ба тайлант жилийн хөдөлгөөнийг дор харуулав:

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

22. Ашиглах эрхтэй хөрөнгө ба түрээсийн өглөг (үргэлжлэл)

	Ашиглах эрхтэй хөрөнгө мян.төг	Түрээсийн өглөг мян.төг
2021 оны 1 сарын 1-нээр	10,132,850	(11,384,522)
Нэмэгдсэн	2,636,768	(2,636,768)
Түрээсийн өөрчлөлт	575,218	(575,218)
Цуцлагдсан түрээс	(313,649)	366,393
Тайлант жилийн элэгдлийн зардал (Тодруулга 9)	(5,128,494)	–
Хүүгийн зардал (Тодруулга 5)	–	(1,219,631)
Түрээсийн төлбөр	–	6,450,083
2021 оны 12 сарын 31 ба 2022 оны 1 сарын 1-нээр	7,902,693	(8,999,663)
Нэмэгдсэн	13,267,832	(13,267,832)
Түрээсийн өөрчлөлт	156,856	(156,856)
Цуцлагдсан түрээс	(532,577)	578,632
Тайлант жилийн элэгдлийн зардал (Тодруулга 9)	(5,345,669)	–
Хүүгийн зардал (Тодруулга 5)	–	(990,130)
Түрээсийн төлбөр	–	6,966,066
2022 оны 12 сарын 31-нээр	15,449,135	(15,869,783)

2022 оны 12 сарын 31-ний байдлаар Банкны богино хугацаат түрээсийн зардал 537,899 мян.төг (2021 онд: 338,465 мян.төг) байв. Үйл ажиллагааны зардалд Ашиглалтын зардлаар хүлээн зөвшөөрсөн зардалд индекс эсвэл хүүгийн хувиас үл хамаарах хувьсах түрээсийн төлбөр болох 417,286 мян.төг (2021 онд: 330,267 мян.төг) багтсан. Түрээсийн өглөгийн хугацааны шинжилгээг Тодруулга 36-д тусгасан болно.

23. Биет бус хөрөнгө

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Өртгөөр		
1 сарын 1-нээр	16,810,552	16,495,667
Нэмэгдсэн	732,935	333,455
Данснаас хассан (Тодруулга 9)	(1,390,210)	(18,570)
12 сарын 31-нээр	16,153,277	16,810,552
Хуримтлагдсан хорогдуулалт		
1 сарын 1-нээр	14,476,139	12,121,253
Тайлант жилийн хорогдуулга (Тодруулга 9)	1,644,302	2,373,456
Данснаас хассан (Тодруулга 9)	(1,388,525)	(18,570)
12 сарын 31-нээр	14,731,916	14,476,139
Дансны цэвэр дүн	1,421,361	2,334,413

24. Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Банк санхүүгийн байгууллагын харилцах	32,154,080	12,924,589
Банк санхүүгийн байгууллагын хугацаатай хадгаламж	966,154	1,014,124
	33,120,234	13,938,713

2022 оны 12 сарын 31-ний байдлаар Банк, санхүүгийн байгууллагын хугацаат хадгаламжинд жилийн 11% хүүтэй, 3 сарын хугацаатай төгрөгийн хадгаламжууд багтсан (2021 онд: 16-25 сарын хугацаатай жилийн 7.80% хүүтэй төгрөгийн хадгаламжаас бүрдсэн).

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК**Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31****25. Репо хэлцэл**

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны хөтөлбөр	316,804,791	289,792,528

Банк нь Монголбанкттай урт хугацаат урвуу репо хэлцэл хийж, 2022 оны 12 сарын 31-ний байдлаар хөрөнгийн биржид бүртгэлгүй 308 тэрбум төгрөгийн (2021 онд: 248 тэрбум төгрөг) Монголбанкны үнэт цаасыг борлуулсан. Уг гэрээг хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны хөтөлбөрийн хүрээнд хийсэн ба гэрээний дагуу Банк нь шаардлага хангасан зээлдэгч нарт санхүүжилт олгож, тэдгээр зээлүүдийг ҮЦСК-д борлуулах үүрэгтэй ба хариуд нь ЗБҮЦ хүлээн авна (Тодруулга 17-г харна уу). Гэрээнүүд нь жилийн 6%-10.5% хүүтэй бөгөөд хамгийн сүүлийн гэрээ нь 2025 оны 2 сард дуусгавар болно.

26. Харилцагчдын харилцах, хадгаламж

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Засгийн газар		
- Харилцах данс	200,593,243	261,563,528
- Хугацаат хадгаламж	149,942,889	129,848,194
- Баталгааны эх үүсвэр	12,577,697	10,460,656
Хувийн сектор		
- Харилцах данс	1,689,010,924	1,570,264,127
- Хугацаат хадгаламж	424,943,942	743,461,733
- Баталгааны эх үүсвэр	37,019,564	46,873,848
- Бусад	1,014,659	1,330,218
- Хугацаагүй хадгаламж	-	13,116
Иргэд		
- Хугацаат хадгаламж	2,702,594,819	2,588,822,991
- Харилцах данс	546,925,896	444,023,215
- Хугацаагүй хадгаламж	441,745,295	467,962,077
- Баталгааны эх үүсвэр	-	876,737
- Бусад	940,477	810,079
	6,207,309,405	6,266,310,519

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

27. Зээлээр авсан санхүүжилт

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Гадаадын банк, санхүүгийн байгууллагаас татсан эх үүсвэр		
ОХУ-ын ВиТиБи Банк*	241,357,148	196,497,229
Коммерзбанк ЭйЖи	176,150,962	149,087,042
Каргилл олон улсын санхүүгийн үйлчилгээний байгууллага	86,300,410	71,245,689
Каргилл олон улсын трейд Пте Лтд	76,846,806	–
БНХАУ-ын Хөгжлийн Банк	58,912,615	29,460,000
Олон улсын Хөрөнгө оруулалтын Банк	53,027,218	42,946,483
ОХУ-ын Экзим Банк	46,497,004	37,973,265
Олон Улсын Эдийн Засгийн Хамтын Ажиллагааны Банк	34,452,229	41,231,474
Хуйшан банк	31,190,651	–
Бунже Азия Пте Лтд	28,798,867	77,558,817
Азийн Хөгжлийн Банк	22,194,269	23,623,213
Японы Олон Улсын Хамтын Ажиллагааны агентлаг	14,754,155	16,381,458
Лайгер Холдинг Интернэйшнл Ко.Лтд	14,247,696	11,395,200
Москвагийн Кредит Банк	11,347,971	13,051,403
Атлантик Форфайт Ирингс ЭйЖи	10,091,983	17,203,873
Сумитомо Мицуй Банкны Корпораци	6,691,150	–
Эрстэ Групп Банк	5,459,048	1,014,785
Финтертех Ко.Лтд	3,991,596	2,872,198
Интеза Санпаоло СПА	3,144,687	5,431,571
Кроудкредит Эстони ӨүЮү	1,564,481	–
KfW төсөл	1,545,300	3,204,355
Олон Улсын Хөгжлийн Ассоиаци	1,175,667	1,040,862
БНХАУ-ын Трейд Солюшнс	980,810	1,042,136
Германы Төв Хоршооллын банк	469,301	–
Оддо БиЭйчЭф ЭйЖи	386,853	6,586,173
БНХАУ-ын Экспорт-Импортын Банк	272,746	561,877
Дэлхийн Банк	153,960	184,668
Транскапитал Банк	–	21,373,394
Краун Агентс Банк Лимитед	–	19,715,815
Засгийн газраас санхүүжсэн эх үүсвэр		
Монголбанк, Сангийн яам - Орон сууцны ипотекийн зээлийн хөтөлбөр	270,355,583	245,032,794
Монголбанк - Шатахууны төсөл	212,351,132	100,032,877
Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр	3,300,000	–
Сангийн Яам	817,247	788,392
Боловсролын зээлийн сан	1,650	2,453
Монголбанкны "Алт-2" хөтөлбөрийн санхүүжилт	–	271,199,386
Монгол Улсын Хөгжлийн Банк	–	1,001,247
	1,418,831,195	1,408,740,129

Коммерзбанк ЭйЖи-ээс авсан 50 сая америк долларын (2021 онд: 50 сая америк доллар) үлдэгдэлтэй эх үүсвэрээс бусад зээллэгээр авсан санхүүжилтүүд нь барьцаагүй байна. Коммерзбанк ЭйЖи-ээс авсан эх үүсвэрт Тодруулга 13-д толилуулсан гадаадын банканд байшуулсан барьцааны дансанд багтсан 172.2 тэрбум төгрөгийн бэлэн мөнгө барьцаалсан. 2021 онд Монголбанкнаас “Алт-2” хөтөлбөрийн хүрээнд авсан эх үүсвэрт 247.1 тэрбум төгрөгийн нэрлэсэн үнэ бүхий Монголбанкны үнэт цаасыг барьцаалсан байсан ба энэ нь 2022 онд бүрэн төлөгдөж хаагдсан.

*2023 оны 2-р сард ОХУ-ын ВиТиБи банкнаас авсан 2022 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар 241 тэрбум төгрөгийн үлдэгдэлтэй зээлийн хугацаа дуусч Банк бүрэн төлж барагдуулсан.

Зээлийн гэрээнүүдийн ихэнх нь санхүүгийн тодорхой шалгуур үзүүлэлтүүдийг хангасан байхыг Банкнаас шаарддаг ба тус нөхцөлүүдийг дараах төрлүүдэд ангилан үзүүлж болно:

- Өөрийн хөрөнгийн харьцаа (эрсдэлээр жигнэсэн өөрийн хөрөнгийн харьцаа, 1 дүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө болон нийт хөрөнгийн харьцаа)
- Санхүүгийн эрсдэлийн холбогдох харьцаа үзүүлэлтүүд (гадаад валютын эрсдэлийн харьцаа, нийт гадаад валютын нээлттэй позиц, нэгж гадаад валютын арилжааны эрсдэлийн харьцаа, төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын харьцаа)

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

27. Зээлээр авсан санхүүжилт (үргэлжлэл)

- Зээлтэй холбоотой харьцаа үзүүлэлтүүд (хамгийн том нэг зээлдэгч болон өөрийн хөрөнгийн харьцаа, холбоотой талын зээлийн харьцаа, нийт томоохон нөлөөллийн харьцаа)
- Бусад харьцаа үзүүлэлтүүд (нийт хөрөнгөд эзлэх эргэлтийн бус хөрөнгийн харьцаа, нийт зээлд эзлэх чанаргүй зээлийн харьцаа гэх мэт)

Шалгуур үзүүлэлтүүдийг хангаагүй тохиолдолд, Банкны зээлдэгчтэй хийх хэлэлцээрийн үр дүнгээс шалтгаалан тухайн санхүүжилт нь шууд төлөгдөх ангилалд шилжих магадлалтай болдог. Тиймээс Банк эдгээр харьцаа үзүүлэлтүүдийн биелэлтийг сар болгон хянан ажилладаг (Тодруулга 37-г харна уу).

2022 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар тус банк Хятадын Хөгжлийн банк болон Олон улсын хөрөнгө оруулалтын банкнаас авсан зээллэгүүдийн хувьд гэрээнд заасан чанаргүй зээлийн харьцаа болон нээлттэй зээлийн эрсдэлийн харьцааны шаардлагыг тус тус зөрчсөн байна. Одоогоор банк эдгээр гадаадын банкуудаас зохих зөвшөөрөл авах ажиллагаа явуулж байна.

28. Гаргасан өрийн бичиг

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Дотоодын зах зээлд гаргасан өрийн бичиг	–	160,140,274

Чанаргүй Активыг Бууруулах Хөтөлбөрийн хүрээнд, 2016 оны 6 дугаар сарын 28-нд Банк нь 160 тэрбум төгрөгийн өрийн бичиг гаргаж Монголбанкинд арилжаалсан. Жилийн 8%-ийн хүүтэй тус өрийн бичиг нь 2022 оны 6 сарын 29-нд хугацаа нь дуусч бүрэн төлөгдөж хаагдсан.

29. Бусад өр төлбөр

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
МИК-д үүрэгтэй худалдсан зээлийн багцын өглөг (Тодруулга 17)	158,847,086	200,678,622
Хойшлогдсон клирингийн төлбөр тооцоо	70,634,681	47,268,907
Гуравдагч талд өгөх өглөг	8,354,609	22,908,279
Орлогын албан татвараас бусад татварын өглөг	8,251,077	1,221,633
Тэнцлийн гадуурх үүргийн нөөц (Тодруулга 32)	4,941,386	7,321,963
Хойшлогдсон орлого	5,208,858	5,790,831
Гэрээний өглөг (хойшлуулсан хураамж, шимтгэл)	2,735,890	2,451,940
Хойшлогдсан нөхцөлт хандив	385,873	–
Компьютерийн түрээсийн өглөг	85,271	450,982
Бусад	1,038,854	976,808
	260,483,585	289,069,965

Хойшлогдсон клирингийн төлбөр тооцоо нь бэлэн мөнгө болон төлбөр тооцоотой хамааралтай байдаг. Холбогдох төлбөр нь дараа ажлын өдөрт бүрэн төлөгддөг.

Банк нь НҮБ-ын Төслийн Үйлчилгээний Алба (“НҮБТҮА”)-тай Уур Амьсгалын Ногоон Сангийн (“УАНС”) бэлэн байдал, бэлтгэлийг дэмжих хөтөлбөр болох “Монгол улсад тогтвортой, ногоон санхүүгийн практикийг өргөжүүлэх” хөтөлбөрийг дэмжих зорилгоор нөхцөлт хандивын гэрээг 2022 оны 5 сарын 27-нд байгуулсан. Уг хөтөлбөрийн хүрээнд Монгол Улсын уур амьсгал, хөгжлийн бодлогын зорилтуудыг хэрэгжүүлэхэд хувийн хэвшлийн оруулах хувь нэмрийг эрчимжүүлэх зорилгоор НҮБТҮА-аас нийт 291,772 ам.долларын нөхцөлт хандивыг Банкинд олгохоор баталсан. Энэхүү нөхцөлт хандивын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хугацаа 2 жил байна. Банк гэрээнд гарын үсэг зурснаар нөхцөлт хандивын эхний хэсэг болох 180,000 ам.долларыг хүлээн авсан бөгөөд 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар нөхцөлт хандивын үлдэгдэл дүн 122,023 ам.доллар байна. Тайлант жилийн нөхцөлт хандивын нийт хорогдуулалт 232,737 сая төгрөг байсан (Тодруулга 7-г харна үү).

Хойшлогдсон орлого нь өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгийн борлуулалтаас хэсэгчлэн хүлээн авсан төлбөртэй холбоотой.

Өмнөх оны эцэст байсан бүх хойшлуулсан хураамж, шимтгэлийг тухайн жилийн орлого гэж хүлээн зөвшөөрсөн.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 дугаар сарын 31

30. Энгийн хувьцаа, нэмж төлөгдсөн капитал ба бусад нөөц

Энгийн хувьцаа ба нэмж төлөгдсөн капитал

	Гаргасан энгийн хувьцааны тоо		Энгийн хувьцаа		Нэмж төлөгдсөн капитал	
	2022	2021	2022 мян.төг	2021 мян.төг	2022 мян.төг	2021 мян.төг
1 сарын 1-нээр	4,807,082	4,807,082	323,809,925	72,723,171	–	251,086,754
Нэмж гаргасан хувьцаа	6	–	404	–	664	–
Шилжүүлэг	–	–	–	251,086,754	–	(251,086,754)
12 сарын 31-нээр	4,807,088	4,807,082	323,810,329	323,809,925	664	–

Банк 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар 5,000,000 (2021 онд: 5,000,000) ширхэг хувьцаа гаргах эрхтэй байсан ба үүнээс нийт 4,807,088 ширхэг хувьцаа (2021 онд: 4,807,082)-г гаргасан байна. Гаргасан бүх хувьцааны төлбөрийг хүлээн авсан ба нэгж хувьцааны нэрлэсэн үнэ нь 67,361.01 төгрөг (2021 онд: 67,361.01 төгрөг) байна.

Түүнчлэн, 2022 оны 4 дүгээр сарын 22-нд Монголбанк зөвшөөрсөний дагуу нэг бүр нь 178,000 төгрөгийн нэрлэсэн үнэтэй 6 ширхэг энгийн хувьцааг хуучин хувьцаа эзэмшигчдийнхээ нэгд гаргаж энгийн хувьцаагаа 1,068,000 төгрөгөөр нэмэгдүүлсэн.

2021 ба 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банкны хувьцаа эзэмшигчид, тэдгээрийн эзэмшлийн хувь дараах байдалтай байна:

	2022	2021
Глобулл Инвестмент ба Девелопмент ПТЕ Лтд (Глобулл)	64.00%	64.00%
ТиДиБи Капитал ХХК (өмнө:ЮНайтед Банкинг Корпорэйшн ХХК)	31.25%	31.25%
ЖиЭс Монголиа Инвестмент Лимитед (Голдман Сакс)	3.28%	3.28%
Бусад хувьцаа эзэмшигчид	1.47%	1.47%
	100.00%	100.00%

Бусад нөөц

	Хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц мян.төг	БҮЦӨБДО дахин үнэлгээний нөөц мян.төг	Тусгай зориулалттай нөөц мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 1 сарын 1-нээр	151,189,070	4,357,074	54,597,188	210,143,332
БҮЦӨБДО-д бүртгэх хэрэглүүрийн бодит бус гарз	–	(1,753,929)	–	(1,753,929)
Хойшлогдсон татварын өр төлбөр	–	175,393	–	175,393
Борлуулалтаас үүссэн дахин үнэлгээний нөөцийн ашиг, алдагдлын тайлан руу хэрэгжилт	(5,537,618)	–	–	(5,537,618)
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрийн ЗҮЦХА-ын зардлын цэвэр өөрчлөлт	–	226,875	–	226,875
Тусгай зориулалттай нөөцийн хөдөлгөөн	–	–	55,654,927	55,654,927
2022 оны 12 сарын 31-нээр	145,651,452	3,005,413	110,252,115	258,908,980
2021 оны 1 сарын 1-нээр	168,958,820	24,257,321	27,165,494	220,381,635
Барилгын дахин үнэлгээний ашиг (Тодруулга 21)	14,843,570	–	–	14,843,570
БҮЦӨБДО-д бүртгэх хэрэглүүрийн бодит бус гарз	–	(22,479,498)	–	(22,479,498)
Хойшлогдсон татварын өр төлбөр	–	2,247,950	–	2,247,950
Борлуулалтаас үүссэн дахин үнэлгээний нөөцийн ашиг, алдагдлын тайлан руу хэрэгжилт	(32,613,320)	–	–	(32,613,320)
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрийн ЗҮЦХА-ын зардлын цэвэр өөрчлөлт	–	331,301	–	331,301
Тусгай зориулалттай нөөцийн хөдөлгөөн	–	–	27,431,694	27,431,694
2021 оны 12 сарын 31-нээр	151,189,070	4,357,074	54,597,188	210,143,332

30. Энгийн хувьцаа, нэмж төлөгдсөн капитал ба бусад нөөц (үргэлжлэл)

2021 болон 2022 оны 12 сарын 31-нээрх тусгай зориулалттай нөөцөд өмчлөх бусад хөрөнгө болон харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан багтсан болно.

Ногдол ашиг

Банк 2022 оны 4 дүгээр сарын 21-нд, нийт 34,995,557 мянган төгрөгийн ногдол ашгийг хувьцаа эзэмшигчдэдээ эзэмшлийнх нь хувь хэмжээний дагуу олгохоор зарласан. Монголбанк 2022 оны 7 дугаар сарын 7-ны өдөр ногдол ашиг тараах зөвшөөрөл олгосон. 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар 1,154,440 мянган төгрөгийн ногдол ашиг хараахан олгогдоогүй байгаа ба энэ нь бусад өглөгийн дүнд багтсан.

Банк 2021 оны 10 дугаар сарын 1-нд, нийт 9,998,730 мянган төгрөгийн ногдол ашгийг хувьцаа эзэмшигчдэдээ эзэмшлийнх нь хувь хэмжээний дагуу олгохоор зарласан. Монголбанк 2021 оны 11 дүгээр сарын 9-ний өдөр ногдол ашиг тараах зөвшөөрөл олгосон бөгөөд тус зөвшөөрлийн дагуу Банк нь 11 дүгээр сарын 18-нд ногдол ашгийг олгосон.

31. Сегментийн тайлан

Сегментийн мэдээллийг Банкны бизнесийн сегментэд үндэслэн тайлагнадаг. Банкны удирдлагын болон дотоод тайлагналын бүтэц зохион байгуулалтад суурилан сегментийн тайлангийн бүтэц болон үйл ажиллагааны сегментийг толилуулдаг.

Үйл ажиллагааны сегментүүд нь хөрөнгө ба санхүүжилтийн өртгийг оновчтой хуваарилах зорилгоор сунгасан гарын зарчмаар тодорхойлсон хүүгийн төлбөрийг Хөрөнгө зохицуулалтын газарт төлж эсвэл хүлээн авах гүйлгээ хийдэг.

Сегментийн хөрөнгийн нэмэгдэл нь гудвиллээс бусад үндсэн хөрөнгө ба биет бус хөрөнгийг худалдан авахад гарсан нийт өртгийн дүнтэй тэнцүү байна.

Үйл ажиллагааны сегментүүд

Банкны үйл ажиллагааны сегмент нь дараах үндсэн сегментүүдээс бүрдэнэ:

Байгууллагын банк: Байгууллагын харилцагчдын харилцахын үлдэгдэл, зээл, хадгаламж болон бусад гүйлгээнүүдээс бүрдэнэ. Банк нь байгууллагын банкны харилцагчдын ангилалд 3 тэрбум төгрөгөөс дээш зээлийн үлдэгдэлтэй эсвэл жилийн борлуулалтын орлогын хэмжээ нь 6 тэрбум төгрөгөөс дээш харилцагчид (эсвэл санхүүгийн тайланг нь авах боломжгүй харилцагчдын хувьд Банканд хадгалуулсан харилцах дансаар гүйлгээ хийсэн хоёр жилийн дундаж нийт орлого 4 тэрбумаас дээш) болон Төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдийг оруулдаг.

Жижиг, Дунд Байгууллагын (ЖДБ) банк: Жижиг, дунд байгууллагын харилцагчдын харилцахын үлдэгдэл, зээл, хадгаламж болон бусад гүйлгээнүүдээс бүрдэнэ. Уг ангилалд Банканд 3 тэрбум төгрөг хүртэл зээлийн үлдэгдэлтэй, санхүүгийн тайлангаар жилийн 6 тэрбум төгрөг хүртэлхи борлуулалтын орлоготой харилцагчийг хамруулах (эсвэл санхүүгийн тайланг нь авах боломжгүй харилцагчдын хувьд Банканд хадгалуулсан харилцах дансаар гүйлгээ хийсэн хоёр жилийн дундаж нийт орлого 4 тэрбумаас доош) ба бизнесийн шинж чанартай бүтээгдэхүүн болон үйлчилгээ авч буй иргэдийг оруулна.

Иргэдийн банк: Жижиг, дунд байгууллагын банкны харилцагчдын шалгуур үзүүлэлтэд орсон бүтээгдэхүүн үйлчилгээнээс бусад бизнесийн бус зориулалттай бүтээгдэхүүн үйлчилгээ авч буй иргэдийг уг ангилалд хамруулна. Иргэдийн орон сууцны зээл, хэрэглээний зээл, хадгаламж, иргэдтэй хийж буй бусад гүйлгээ болон дижитал банк зэрэг орно. Банк цалин, тогтмол орлоготой үйлчлүүлэгчдээ иргэдийн сегментэд ангилдаг. Иргэдийн банк нь орлого, хадгаламж, хөрөнгийн түвшингээс хамааран Премиер, Ви Ай Пи, Комфорт, Классик гэсэн дэд сегментээс бүрдэнэ.

Олон улсын байгууллагын банк: Олон улсын санхүүгийн зах зээлд бонд гаргах, санхүүгийн байгууллагаас санхүүжилт авах, уг зах зээл дээр арилжаа хийх үйл ажиллагааг хариуцдаг.

Хөрөнгө зохицуулалт: Үйл ажиллагаа нь Банкны хөрөнгийн удирдлагын үйл ажиллагаа юм. Үүнд зээл авах, өрийн бичиг гаргах, эрсдэлийн удирдлагын зорилгоор дериватив хэрэгсэл ашиглах, богино хугацаат хадгаламж хийх, Монголбанк, Засгийн Газрын болон компанийн өрийн бичиг зэрэг түргэн хөрвөх хөрөнгөнд хөрөнгө оруулалт хийх зэргээр Банкны санхүүжилт, эрсдэлийг төвлөрсөн удирдлагаар хангах үүргүүд багтдаг.

Бусад: Банкны байр болон аж ахуйн нэгжийн тодорхой зардлыг зохицуулдаг төв оффисын үйл ажиллагаа, төвлөрсөн дундын үйлчилгээний үйл ажиллагааг багтаасан болно.

Банк нь зөвхөн Монгол улсад үндсэн үйл ажиллагаа эрхэлдэг тул нэмэлтээр газарзүйн сегментийн талаар нэмэлт мэдээлэл тайлагнадаггүй. Банкны нэг харилцагчтай эсвэл гэрээний талтай хийсэн гүйлгээний орлого нь 2022 эсвэл 2021 оны нийт орлогын 10%-иас ихгүй байсан.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

31. Сегментийн тайлан (үргэлжлэл)

	Байгууллагын банк мян.төг	Жижиг, дунд байгууллагын банк мян.төг	Иргэдийн банк мян.төг	Олон улсын байгууллагын банк мян.төг	Хөрөнгө зохицуулалтын газар мян.төг	Бусад мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 12 сарын 31-нээр							
Сегментийн үр дүн							
Гадаад орлого							
Хүүгийн орлого	304,387,400	56,261,659	103,970,776	–	203,607,492	5,850,725	674,078,052
Хүүгийн зардал	(88,200,886)	(15,415,103)	(181,398,267)	(42,973,852)	(26,319,217)	(170,791)	(354,478,116)
Хураамж ба шимтгэлийн орлого	20,408,452	16,569,869	21,438,904	237,071	10,706,922	8,600,057	77,961,275
Хураамж ба шимтгэлийн зардал	(1,906)	–	–	–	(23,104,064)	(4,406,703)	(27,512,673)
Арилжааны болон бусад үйл ажиллагааны орлого/(зардал), цэвэр	(28,156,169)	2,608,559	(4,780,723)	231,257	45,715,867	(1,693,866)	13,924,925
Сегмент хоорондын орлого/(зардал)	(126,831,588)	(9,332,893)	134,859,869	52,683,986	–	(51,379,374)	–
Нийт сегментийн орлого/(зардал)	81,605,303	50,692,091	74,090,559	10,178,462	210,607,000	(43,199,952)	383,973,463
Үйл ажиллагааны зардал	8,665,149	3,176,080	7,043,423	3,557,898	3,369,524	146,978,817	172,790,891
Хараат компанийн алдагдлын Банканд ногдох хувь	–	–	–	–	–	(418,388)	(418,388)
Санхүүгийн хөрөнгийн эрсдэлийн сангийн зардал	(34,120,698)	(20,727,029)	(1,083,596)	–	17,860	27,615,624	(28,297,839)
Татварын өмнөх ашиг/(алдагдал)	107,060,852	68,243,040	68,130,732	6,620,564	207,219,616	(217,376,005)	239,898,799
Орлогын албан татварын зардал	–	–	–	–	–	45,650,106	45,650,106
Тайлант жилийн цэвэр ашиг/(алдагдал)	107,060,852	68,243,040	68,130,732	6,620,564	207,219,616	(263,026,111)	194,248,693
Сегментийн хөрөнгө	3,151,006,341	415,621,165	899,853,374	31,326	4,467,505,648	720,759,848	9,654,777,702
Сегментийн өр төлбөр	2,262,065,368	874,190,809	3,762,806,775	914,642,725	572,649,032	90,411,729	8,476,766,438
Элэгдэл ба хорогдуулга	45,592	24,604	28,923	21,752	16,418	20,034,736	20,172,025
Хөрөнгийн нэмэгдэл*	–	–	–	–	732,935	33,499,527	34,232,462

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

31. Сегментийн тайлан (үргэлжлэл)

2021 оны 12 сарын 31-нээр	Байгууллагын банк мян.төг	Жижиг, дунд байгууллагын банк мян.төг	Иргэдийн банк мян.төг	Олон улсын байгууллагын банк мян.төг	Хөрөнгө зохицуулалтын газар мян.төг	Бусад мян.төг	Нийт мян.төг
Сегментийн үр дүн							
Гадаад орлого							
Хүүгийн орлого	230,125,054	61,153,689	98,545,040	–	205,649,650	1,634,032	597,107,465
Хүүгийн зардал	(150,616,576)	(21,876,275)	(196,492,636)	(20,832,262)	(15,517,778)	(301,035)	(405,636,562)
Хураамж ба шимтгэлийн орлого	18,483,593	13,291,538	17,803,697	9,735,152	518,897	5,404,118	65,236,995
Хураамж ба шимтгэлийн зардал	(2,543)	–	(16,719,066)	(57)	(140,497)	(3,938,692)	(20,800,855)
Арилжааны болон бусад үйл ажиллагааны орлого/(зардал), цэвэр	(21,379,859)	2,352,915	(6,734,783)	–	7,905,694	4,450,435	(13,405,598)
Сегмент хоорондын орлого/(зардал)	(79,985,571)	(880,553)	160,145,132	24,175,169	(163,375,933)	59,921,756	–
Нийт сегментийн орлого/(зардал)	(3,375,902)	54,041,314	56,547,384	13,078,002	35,040,033	67,170,614	222,501,445
Үйл ажиллагааны зардал	9,910,135	2,613,950	5,296,645	4,211,034	2,809,330	106,097,469	130,938,563
Хараат компанийн алдагдлын Банканд ногдох хувь	–	–	–	–	–	28,728,932	28,728,932
Санхүүгийн хөрөнгийн эрсдэлийн сангийн зардал	(48,443,708)	(2,274,800)	(24,307,745)	–	(30,386)	17,351,090	(57,705,549)
Татварын өмнөх ашиг/(алдагдал)	35,157,671	53,702,164	75,558,484	8,866,968	32,261,089	(85,006,877)	120,539,499
Орлогын албан татварын зардал	–	–	–	–	–	15,729,066	15,729,066
Тайлант жилийн цэвэр ашиг/(алдагдал)	35,157,671	53,702,164	75,558,484	8,866,968	32,261,089	(100,735,943)	104,810,433
Сегментийн хөрөнгө	3,321,669,894	479,270,138	935,808,687	23,289	4,112,722,977	699,176,830	9,548,671,815
Сегментийн өр төлбөр	2,766,670,792	992,344,518	3,544,265,433	759,100,506	424,148,842	42,033,004	8,528,563,095
Элэгдэл ба хорогдуулга	27,282	14,866	5,149,002	14,078	9,047	15,941,625	21,155,900
Хөрөнгийн нэмэгдэл*	2,424	816	–	5,128	880	25,342,353	25,351,601

*Үндсэн хөрөнгө ба биет бус хөрөнгийн бэлэн мөнгөөрх нэмэгдэлийг илэрхийлнэ.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

32. Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг

Харилцагчдын санхүүгийн хэрэгцээ, шаардлагыг хангахын тулд, Банк нь янз бүрийн буцалтгүй үүрэг болон болзошгүй өр төлбөр хүлээж байдаг. Хэдийгээр эдгээр үүргийг санхүүгийн байдлын тайланд тусгаагүй байж болох ч, эдгээр нь зээлийн эрсдэл, улмаар Банкны нийт эрсдэлийг бүрдүүлж байдаг (Тодруулга 33-ыг харна уу).

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Эх үүсвэргүй баталгаа болон аккредитив	321,497,517	352,804,653
Ашиглаагүй зээлийн шугам	248,247,384	297,095,737
	569,744,901	649,900,390

Доорхи хүснэгтээр тэнцлийн гадуурх хүлээж болзошгүй үүрэг дээрх үнэ цэнийн бууралтын сангийн хөдөлгөөнийг харуулав:

	Эх үүсвэргүй баталгаа болон аккредитив мян.төг	Ашиглаагүй зээлийн шугам мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	3,302,522	4,019,441	7,321,963
Шинээр нэмэгдсэн	2,066,586	1,194,407	3,260,993
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(2,802,500)	(2,839,070)	(5,641,570)
Тайлант жилийн эрсдэлийн сангийн зардал (Тодруулга 8)	(735,914)	(1,644,663)	(2,380,577)
Валютын ханшийн тохируулга	–	–	–
2022 оны 12 сарын 31-нээр	2,566,608	2,374,778	4,941,386
2021 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	14,824,112	1,745,691	16,569,803
Шинээр нэмэгдсэн	2,515,836	3,316,564	5,832,400
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(14,037,775)	(1,042,814)	(15,080,589)
Тайлант жилийн эрсдэлийн сангийн зардал (Тодруулга 8)	(11,521,939)	2,273,750	(9,248,189)
Валютын ханшийн тохируулга	349	–	349
2021 оны 12 сарын 31-нээр	3,302,522	4,019,441	7,321,963

2022 болон 2021 оны 12 сарын 31-ний дансны үлдэгдэл болон холбогдох ЗҮЦХА сангийн өөрчлөлтийн болон зээлийн чанарын шинжилгээг доорх хүснэгтэд харуулав:

Эх үүсвэргүй баталгаа болон аккредитив

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	312,654,951	–	40,149,702	352,804,653
Шинээр нэмэгдсэн	247,969,388	2,433,577	–	250,402,965
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(194,816,405)	(58,863,400)	(28,030,296)	(281,710,101)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	11,200,744	–	(11,200,744)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(68,239,049)	68,239,049	–	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	–	–	–	–
2022 оны 12 сарын 31-нээр	308,769,629	11,809,226	918,662	321,497,517
2022 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	2,538,355	–	764,167	3,302,522
Шинээр нэмэгдсэн	2,043,902	22,684	–	2,066,586
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(1,054,469)	(983,864)	(764,167)	(2,802,500)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	–	–	–	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(1,015,812)	1,015,812	–	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	–	–	–	–
2022 оны 12 сарын 31-нээр	2,511,976	54,632	–	2,566,608

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

32. Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг (үргэлжлэл)

Эх үүсвэргүй баталгаа болон аккредитив (үргэлжлэл)

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2021 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	223,239,601	11,471,531	54,854,484	289,565,616
Шинээр нэмэгдсэн	248,684,732	–	–	248,684,732
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(169,210,170)	(11,003,209)	(5,232,316)	(185,445,695)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	39,131,553	–	(39,131,553)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	–	–	–	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(29,190,765)	(468,322)	29,659,087	–
2021 оны 12 сарын 31-нээр	312,654,951	–	40,149,702	352,804,653
2021 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	785,998	2,603,661	11,434,453	14,824,112
Шинээр нэмэгдсэн	2,515,836	–	–	2,515,836
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(10,238,947)	(2,603,661)	(1,195,167)	(14,037,775)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	10,244,129	–	(10,244,129)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	–	–	–	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(769,010)	–	769,010	–
Валютын ханшийн тохируулга	349	–	–	349
2021 оны 12 сарын 31-нээр	2,538,355	–	764,167	3,302,522

2021 болон 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх дансны үнийг зээлийн чанараар харуулвал:

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	308,769,629	–	–	308,769,629
Анхаарал хандуулах	–	11,809,226	–	11,809,226
Хэвийн бус	–	–	918,662	918,662
Эргэлзээтэй	–	–	–	–
Муу	–	–	–	–
Нийт	308,769,629	11,809,226	918,662	321,497,517
2021 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	312,654,951	–	–	312,654,951
Анхаарал хандуулах	–	–	40,149,702	40,149,702
Хэвийн бус	–	–	–	–
Эргэлзээтэй	–	–	–	–
Муу	–	–	–	–
Нийт	312,654,951	–	40,149,702	352,804,653

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

32. Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг (үргэлжлэл)

Ашиглаагүй зээлийн шугам

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	284,295,098	11,612,186	1,188,453	297,095,737
Шинээр нэмэгдсэн	122,319,732	4,044,473	–	126,364,205
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(163,126,077)	(11,154,106)	(932,375)	(175,212,558)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	767,165	(453,445)	(313,720)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(724,592)	769,941	(45,349)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(186,520)	(1,991)	188,511	–
2022 оны 12 сарын 31-нээр	243,344,806	4,817,058	85,520	248,247,384

2022 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	3,983,938	35,503	–	4,019,441
Шинээр нэмэгдсэн	1,167,930	26,477	–	1,194,407
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(2,816,054)	(22,256)	(760)	(2,839,070)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	13,737	(13,737)	–	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(7,825)	7,825	–	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(739)	(30)	769	–
2022 оны 12 сарын 31-нээр	2,340,987	33,782	9	2,374,778

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2021 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн	249,364,112	21,129,401	5,053,877	275,547,390
Шинээр нэмэгдсэн	166,605,550	10,895,014	–	177,500,564
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(131,455,487)	(18,613,031)	(5,883,699)	(155,952,217)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	1,419,311	(1,024,747)	(394,564)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(651,704)	718,483	(66,779)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(986,684)	(1,492,934)	2,479,618	–
2021 оны 12 сарын 31-нээр	284,295,098	11,612,186	1,188,453	297,095,737

2021 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан	1,566,649	173,398	5,644	1,745,691
Шинээр нэмэгдсэн	3,284,190	32,374	–	3,316,564
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(972,924)	(67,357)	(2,533)	(1,042,814)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	109,380	(103,736)	(5,644)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(2,242)	2,242	–	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(1,115)	(1,418)	2,533	–
2021 оны 12 сарын 31-нээр	3,983,938	35,503	–	4,019,441

2021 болон 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх дансны үнийг зээлийн чанараар харуулвал:

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	243,344,806	–	–	243,344,806
Анхаарал хандуулах	–	4,817,058	–	4,817,058
Хэвийн бус	–	–	85,520	85,520
Эргэлзээтэй	–	–	–	–
Муу	–	–	–	–
Нийт	243,344,806	4,817,058	85,520	248,247,384

2021 оны 12 сарын 31-нээр				
Хэвийн	284,295,098	–	–	284,295,098
Анхаарал хандуулах	–	11,612,186	–	11,612,186
Хэвийн бус	–	–	1,188,453	1,188,453
Эргэлзээтэй	–	–	–	–
Муу	–	–	–	–
Нийт	284,295,098	11,612,186	1,188,453	297,095,737

32. Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг (үргэлжлэл)

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Банк нь дуусаагүй барилгын гэрээний дагуу 89 сая америк доллар (2021 онд: 98 сая америк доллар)-ын үүрэг хүлээсэн (Тодруулга 18 ба 21-ийг харна уу) ба бусад гэрээний дагуу 1,030 сая төгрөгийн үүрэгтэй байна (2021: 0 төгрөг).

Болзошгүй өр төлбөр

Аккредитив, баталгаа нь тусгай үйл явдал тохиолдоход харилцагчийн өмнөөс голдуу тендер, төлбөрийн баталгаатай холбоотойгоор төлбөр хийх үүргийг банканд ногдуулдаг. Баталгаа нь зээлийн эрсдэлтэй ижил эрсдэлийг агуулдаг.

Үүрэг

Үүрэг гэдэг нь Банкны зүгээс зээл олгох, зээлийн шугам нээх гэрээт үүргүүдийг хүлээснийг илэрхийлдэг. Ийм үүргүүд нь тогтсон дуусах хугацаа эсвэл цуцлах бусад төрлийн заалтуудтай байдаг. Зээл олгох үүрэг нь хэрэгжээгүй байтал тус үүргийнх нь хугацаа нь дууссан байж болох тул гэрээнд заасан дүн нь ирээдүйн мөнгөний шаардлагыг илэрхийлдэг гэсэн ойлголт биш юм.

Ашиглаагүй зээлийн шугам

Энэхүү хэрэгслийн гол зорилго нь харилцагчид шаардлагатай хэмжээний санхүүжилт бэлэн байгааг баталгаажуулах юм. Батлагдсан зээлийн шугамын эрхээс ашиглагдаагүй байгаа хэсэг нь зээлийг нэмэгдүүлэх үүргийг тодорхойлно. Зээлийг нэмэгдүүлэх үүргийн эрсдэл нь, ашиглаагүй зээлийн эрхийн хэмжээгээр Банк алдагдал хүлээх эрсдэл юм. Гэсэн хэдий ч, зээлийн эрхийг хэвийн байлгах тодорхой шалгуур үзүүлэлтүүдээс хамааран алдагдлын дүн нь нийт ашиглаагүй зээлийн эрхийн хэмжээнээс бага байх талтай байдаг.

Шүүхийн нэхэмжлэл

Бизнесийн онцлог шинж чанарын улмаас Банкны салбарт аливаа маргааныг шүүхийн үйл ажиллагааны дагуу шийдвэрлэх нь энгийн үзэгдэл байдаг. Банк нь шүүхийн нэхэмжлэлтэй хэрхэн ажиллах талаар тогтсон журамтай. Нэгэнт мэргэжлийн зөвлөгөө авсан, гарч болох хохирлын хэмжээг зохистойгоор тооцоолсон бол Банк нь тухайн нэхэмжлэлийн банкны санхүүгийн байдалд үзүүлж болох сөрөг нөлөөллөөс хамгаалан дансандаа залруулах бичилт хийдэг.

2021 болон 2022 оны 12 сарын 31-ний өдрийн байдлаар дээр дурдсанаас бусад Банктай холбоотой ямар нэгэн томоохон шүүхийн хэрэг бүртгэгээгүй байна.

Татварын тухай хууль тогтоомж

Монгол Улсын татварын хууль тогтоомжид тайлбар, өөрчлөлт тодорхой хэмжээгээр орж байдаг. Банкны гүйлгээ, үйл ажиллагаанд хамааралтай ийм хууль тогтоомжийн талаарх удирдлагын тайлбарыг татварын алба үгүйсгэж болно.

Монголын татварын алба хууль тогтоомж, үнэлгээг тайлбарлахдаа илүү хатуу байр суурь баримталж байгаа бөгөөд урьд өмнө маргаан үүсгээгүй гүйлгээ, үйл ажиллагааг татварын алба няцааж болзошгүй юм. Үүний үр дүнд ихээхэн хэмжээний нэмэлт татвар, торгууль, хүүг тооцож болзошгүй. Санхүүгийн жилүүд татварын талаар хянах жилийн өмнөх таван жилийн хугацаанд эрх бүхий байгууллагуудаар хянуулахад нээлттэй хэвээр байна. Зарим тохиолдолд тойм нь илүү урт хугацааг хамарч болно.

Монгол Улсын үнэ шилжилтийн тухай хууль тогтоомж нь татварын албанд үнэ шилжилтийн тохируулга хийх, хянах боломжтой бүх гүйлгээ, түүний дотор дотоод шилжилтийн үнэтэй холбоотой нэмэлт татварын өр төлбөр ногдуулах боломжийг олгож байна. Гүйлгээний нөхцөл нь зах зээлийн нөхцлөөс гажсан тохиолдолд татварын алба татвар ногдуулах зүйлд тохируулга хийх, нэмэлт татвар, торгууль, хүүгийн торгууль ногдуулах эрхтэй. Одоогийн Монгол Улсын үнэ шилжилттэй холбоотой өөрчлөлтийн үр нөлөөг найдвартай үнэлэх боломжгүй хэдий ч байгууллагын санхүүгийн байдал, нийт үйл ажиллагаанд томоохон нөлөөтэй байх боломжтой.

Монгол Улсын татварын хууль тогтоомж нь тодорхой чиглэлээр, ялангуяа НӨАТ, суутганы албан татвар, аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар, хувь хүний орлогын албан татвар болон бусад чиглэлээр эцсийн шийдвэрлэх зааварчилгаа өгдөггүй. Банк нь аль болох ойрхон хугацаанд татварын ерөнхий хэмжээг бууруулж болохуйц эргэлзээтэй хэсгүүдийг тодорхой болгохыг эрмэлздэг. Дээр дурдсанчлан сүүлийн үеийн захиргааны болон шүүхийн үйл ажиллагааны зохицуулалтын өөрчлөлт, шинэчлэлтийн үр дүнд нарийн хяналтын дагуу татварын ийм байр сууриуд бий болж болох юм. Эдгээр нь байгууллагын санхүүгийн байдал болон ерөнхий үйл ажиллагаанд чухал ач холбогдолтой буюу нөлөөтэй байх боломжтой хэдий ч Татварын албанаас бий болгож болох аливаа шийдвэр, хяналт шалгалтын үр нөлөөг найдвартай үнэлэх боломжгүй билээ.

Удирдлагын зүгээс татварын эрсдэлийн талаар тогтмол үнэлгээ, шинжилгээ хийдэг боловч одоогийн байдлаар хангалттай урьдчилан таамаглах боломжгүй ирээдүйн өөрчлөлтөөс болж нөхцөл байдал өөрчлөгдөж болох юм.

33. Эрсдэлийн удирдлага

(1) Оршил

Банкны үйл ажиллагааны салшгүй гол эрсдэлүүд бол зээлийн эрсдэл, хөрвөх чадварын эрсдэл, хүүгийн түвшний эрсдэл, валютын ханшийн эрсдэл, үйл ажиллагааны эрсдэлүүд байдаг. Энэхүү тодруулгад Банкны хөрөнгө зохицуулалт, эрсдлийн удирдлага ба хяналтын үйл ажиллагаа, бодлого, зорилтууд болон дээр дурьдсан эрсдэлд өртөх байдлын талаарх мэдээллийг толилуулав.

Эрсдэлийн удирдлагын бүтэц, зохион байгуулалт

Төлөөлөн удирдах зөвлөл (“ТУЗ”) нь Банкны эрсдэлийн удирдлагын ерөнхий тогтолцоог хариуцах ба эрсдэлийн удирдлагын бодлого болон эрсдэл хүлээх чадвар болон хүлээн зөвшөөрөх эрсдэлийг тусгасан зээлийн бодлогыг батлах үүрэгтэй. Эрсдэлийг хянах, удирдах үүрэгтэй хараат бус бүрэлдэхүүнүүд мөн байна.

ТУЗ-ийн дэргэдэх эрсдэлийн удирдлагын хороо (“ТУЗЭУХ”)

ТУЗЭУХ нь банкны эрсдэлийн удирдлагын үндсэн чиг хандлагыг тодорхойлж, стратеги, бодлого, зарчмыг батлах ба гүйцэтгэх удирдлага эрсдэлийн удирдлагын бодлогыг банкны үйл ажиллагаанд мөрдүүлж, хэрэгжүүлж ажилладаг. ТУЗЭУХ нь дотоодын аудитын үйл ажиллагаанд туслах үүрэгтэй ажилладаг.

Дотоод аудит

Банкны эрсдэлийн удирдлагын үйл явцад Дотоод аудитын газар жилд нэг удаа аудит хийх ба аудитын үед Банкны журмуудын зохистой байдал хийгээд Банканд дагаж мөрдөж байгаа байдлыг шалгадаг. Дотоод аудит нь журмын зохистой байдлыг шалгахгаас гадна Банкны журмын мөрдөлт, хэрэгжүүлэлтийг хянадаг.

Гүйцэтгэх удирдлагын хороо

Гүйцэтгэх удирдлагын хороо нь Банкны Гүйцэтгэх удирдлагуудаас бүрдэх бөгөөд Банкны стратегийн асуудал, бизнесийн бодлого төлөвлөлт болон банкны үйл ажиллагааны тогтвортой хөгжлийн талаар хэлэлцэж шийдвэр гаргаж, захирлуудын харилцан уялдааг ханган ажилладаг.

Актив пассивын удирдлагын хороо (“АПУХ”)

АПУХ нь санхүүжилтийн хөрөнгө болон өр төлбөрийг төвлөрсөн удирдлагаар хангах, хөрвөх чадвар, гадаад валют, эргэн төлөгдөх хугацаа болон хүүгийн эрсдэлийг тодорхой түвшинд хангаж ажиллах үүрэгтэй. АПУХ-ны зорилго нь Банкны санхүүгийн тайлангийн актив пассивын бүтцийг Банкний тогтвортой хөгжлийг хангах байдлаар тогтоох, актив пассивын ерөнхий удирдлагаар ашигт ажиллагаа болон хөрвөх чадварыг хангах мөн валютын, хүүгийн болон зах зээлийн бусад эрсдэлийг хянах болон удирдахад оршино.

Эрсдэлийн удирдлагын хороо (“ЭУХ”)

Эрсдэлийн Удирдлагын хороо нь Банкны болон Банкны бизнес нэгжийн үйл ажиллагаанд учирсан болон учирч болзошгүй эрсдэлүүдийг тодорхойлох, мөн үйл ажиллагааны эрсдэл, зах зээлийн эрсдэл болон бусад эрсдэлийг багасгах зорилгоор тэдгээрийг үнэлэх, түүнийг хэрэгжүүлэх заавар удирдамж өгч ажилладаг.

Зээлийн хороод

Банкны Эрсдэлийн удирдлагын газар (“ЭУГ”) нь Банкны зах зээл, зээлийн эрсдэлийг удирдах үүргийг хүлээдэг. Зээлийн хорооны бүтцийг Банкны бүх төрлийн зээлийн эрсдэлийг удирдахад дөхөм байхаар зохион байгуулсан. Зээлийн хяналт болон шийдвэр гаргалтанд дараах түвшний Зээлийн хороод оролцдог:

1. Зээлийн хороо нь 1 тэрбум төгрөгөөс дээш дүнтэй зээлийн өргөдлийг хэлэлцэн батлахаас гадна Банкны зээлийн үйл ажиллагааны заавар журмын өөрчлөлтийг батална. Түүнчлэн, одоогийн мөрдөгдөж буй бодлого журмын дагуу тодорхой заасан хэмжээнээс давсан зээлийн саналыг ТУЗ-д танилцуулан батлуулдаг.
2. Зээлийн дэд хороо нь 500 сая төгрөгөөс 1 тэрбум хүртэлх дүнтэй зээлийн өргөдлийг баталдаг.
3. Зээлийн зөвлөл нь салбар зээлийн хорооны батлах хязгаараас дээш 500 сая төгрөг хүртэлх зээлийн өргөдлийг баталдаг.
4. Салбарын зээлийн зөвлөл нь цалин болон тэтгэврийн зээлээс бусад салбарын захирлын хязгаараас дээш салбарын зээлийн зөвлөлийн хязгаар хүртэлх зээлийн өргөдлийг баталдаг.
5. Зээлийн зөвлөл нь 30 сая төгрөгөөс дээш дүнтэй цалин болон тэтгэврийн зээлийн өргөдлийг баталдаг.
6. Салбарын зээлийн зөвлөл нь салбарын эрхийн хэмжээнд үндэслэн 60-180 сая төгрөгийн зээлийн өргөдлийг баталдаг.

33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(1) Оршил (үргэлжлэл)

Банкны эрсдэлийн удирдлагын бодлогыг Банканд тулгарч буй эрсдэлийг тодорхойлох, дүн шинжилгээ хийх, эрсдэлийн зохих хязгаарлалт, хяналтыг тогтоох, эрсдэл ба хязгаарлалтад нийцэж буй байдалд хяналт тавих зорилгоор тогтоодог. Зах зээлийн нөхцөл байдал, санал болгож буй бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний өөрчлөлтийг тусгахын тулд эрсдэлийн удирдлагын бодлого, системийг тогтмол хянаж үздэг. Банк нь сургалт, стандарт, журмаараа дамжуулж ажилтнуудаа өөрсдийн үүрэг, хариуцлагаа ухамсарлаж байх сахилга баттай, үр дүнтэй хяналтын орчинг бий болгохыг зорьж байна.

Эрсдэлийг хэмжих болон тайлагнах систем

Банк нь статистик загваруудын тусламжтайгаар түүхэн алдагдлаас ойролцоолон тооцсон ердийн тохиолдолд хүлээж болзошгүй алдагдал болон гэнэтийн тохиолдолд учирч болзошгүй онцгой алдагдлыг давхар хэмжиж чадах системийг ашиглан эрсдэлийг хэмждэг. Эдгээр статистик загваруудыг түүхэн өгөгдлөөр тооцсон магадлалыг эдийн засгийн өнөөгийн орчинд нийцүүлэх байдлаар хэрэглэдэг.

Эрсдэлийн удирдлага, хяналт нь гол төлөв Банкнаас тогтоосон хязгаарын биелэлтэд суурилна. Эдгээр хязгааруудад Банк өөрийн бизнесийн стратеги зорилт, тухайн зах зээлийн орчин, мөн цаашид хүлээх боломжтой эрсдэлийн түвшинг тусгаж өгсөн байна. Үүнээс гадна Банк нь өөрийн эрсдэл даах чадварыг бүх үйл ажиллагаа болон эрсдэлийн төрлүүдээр тодорхойлон хэмжиж, түүнд хяналт тавьдаг.

Эрсдэлийг цаг тухайд нь олж илрүүлэх, шинжлэх, хянах үүднээс бизнесийн бүх нэгжүүдээс цуглуулсан мэдээллүүдийг шинжилдэг. Боловсруулсан мэдээллээ ТУЗ, ЭУХ, АПУХ, зээлийн хороод болон бүх газар, хэлтсийн захирлуудад танилцуулж, тайлагнана. Тайланд зээлийн эрсдэлд өртөж болох нийт багцын хэмжээ, зээлийн метрикийн таамаглал, хөрвөх чадварын харьцаа болон эрсдэлийн төлөвүүдийн өөрчлөлтийг тусгана.

Улирал бүр Актив пассивын удирдлагын хороо болон Эрсдэлийн хороо нь Банкны эрсдэлд үнэлэлт, дүгнэлт өгөхөд бүх шаардлагатай мэдээллээр хангах зорилготой иж бүрэн эрсдэлийн тайланг хүлээн авдаг. Долоо хоног бүр Актив пассивын удирдлагын хороонд VaR, хөрвөх чадварын шинжилгээ, зах зээлийн эрсдэлийн лимитийн биелэлт болон бусад аливаа эрсдэл үүсгэх хүчин зүйлийн талаар танилцуулдаг.

Эрсдэлийг бууруулах арга зам

Хүүгийн түвшний эрсдэл, гадаад валютын ханшийн өөрчлөлт, зээлийн эрсдэл болон ирээдүйн үйл ажиллагаанаас үүдэж болох болзошгүй эрсдэлийн хэмжээг мэдрэмжийн шинжилгээгээр тооцон, хянаж ажилладаг. Банк зээлийн эрсдэлийг бууруулах зорилгоор барьцаа хөрөнгө болон хувь хүний батлан даалт авдаг.

Эрсдэлийн хэт төвлөрөл

Төвлөрөл нь ижил, төстэй бизнесийн үйл ажиллагаанд оролцож байгаа, эсвэл нэгэн ижил газар зүйн бүсэд, эдийн засгийн ойролцоо шинж чанартай олон тооны оролцогч талуудад улс төр, эдийн засаг болон аливаа бусад өөрчлөлт нь тэдгээрийн гэрээний үүргээ гүйцэтгэх чадварт ижил маягаар нөлөөлж байгаа үед бий болдог. Төвлөрөл нь тухайн нэгж салбарт болон газар зүйн байрлалд нөлөөлж буй нөхцөл байдалд Банкны гүйцэтгэлээ хангах мэдрэмжийг илтгэнэ.

Эрсдэлийн хэт төвлөрлөөс зайлсхийх үүднээс Банк өөрийн бодлого, журамдаа олон төрлийн багцтай байх тодорхой удирдамжийг тусгасан байдаг. Үүнд нийцүүлэн зээлийн эрсдэлд тодорхойлсон төвлөрлийг хянаж удирдана.

Монголбанк дараах стандарт хязгаарлалтуудыг тогтоож, биелүүлэхийг шаарддаг. Үүнд:

- Нэг зээлдэгч болон түүний холбогдох этгээдэд олгох нийт зээлийн дүн болон зээлтэй адилтгах бусад хөрөнгийн нийлбэр дүн банкны өөрийн хөрөнгийн 20% -иас хэтрэхгүй.
- Банкны холбогдох этгээдэд олгосон зээлийн хэмжээ болон зээлтэй адилтгах бусад хөрөнгийн дүн нь банкны өөрийн хөрөнгийн 5% -иас, тэдгээрийн нийлбэр дүн нь өөрийн хөрөнгийн 20% -иас тус тус хэтрэхгүй.

Банк журмаараа хадгаламжийн төвлөрлийн түвшинд харгалзах хангалттай хөрвөх чадварыг барихыг шаарддаг.

33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(2) Зээлийн эрсдэл

Банкны харилцагч гэрээний дагуух үүргээ биелүүлээгүй тохиолдолд Банканд үүсч болох алдагдлын эрсдэлийг зээлийн эрсдэл гэнэ. Банк нь зээлийн өргөдлүүдийг анхааралтай хянах, эрсдэлийн түвшинд тохируулсан хүүгийн хувь хэмжээг тогтоох, харилцагч талуудыг газарзүйн байршил, аж үйлдвэрийн салбараар ангилан зээлийн эрсдэлд өртөх түвшинд хязгаар тогтоох зэргээр зээлийн эрсдэлд хяналт тавьдаг.

Банк нь харилцагч талуудын зээлжих чадварт орж болзошгүй өөрчлөлт (барьцаа хөрөнгөө тогтмол шинэчлэх гэх мэт)-ийг эртнээс олж таних зорилгоор зээлийн чанарын хяналтын процессийг нэвтрүүлсэн. Зээлийн чанарын хяналтын процесс нь Банканд болзошгүй алдагдлыг тодорхойлох, засах арга хэмжээг эрт авах боломжийг бий болгодог.

Банк зээлийн үйл ажиллагааг сайжруулахын тулд зээлийн журам зааврыг тогтмол шалгаж, сайжруулж шинэчилдэг.

Зээлтэй холбоотой болзошгүй үүргийн эрсдэл

Банк нь харилцагчийн өмнөөс төлбөр төлөх магадлал бүхий баталгаа, аккредитивийг гаргадаг. Төлбөр төлөгдөх тохиолдолд баталгаа, аккредитивийн нөхцөлд тулгуурлан харилцагчаас эх үүсвэрийг төвлөрүүлнэ. Банканд зээлтэй нэгэн адил эрсдэл учруулах тул эдгээрийг зээлийн үйл ажиллагааны бодлого, журмаар зохицуулна.

Үнэ цэнийн бууралтын үнэлгээ

Чанаргүйдэл, үнэ цэнийн бууралт ба сайжруулалтын тодорхойлолт

Зээлдэгч гэрээгээр хүлээсэн төлбөрөө 90 болон түүнээс дээш хоногоор хугацаа хэтрүүлсэн эсвэл Банк зээлдэгчийн барьцаа хөрөнгийг борлуулах замаар эргэн төлөлтийг гүйцээх магадлалтай бүх тохиолдолд тухайн санхүүгийн хэрэглүүрийг үл төлөгдөх магадлалтай гэж үзэн хүлээгдэж буй алдагдлыг тооцдог.

Харилцагчдын санхүүгийн хэрэглүүрийг чанарын үнэлгээгээр үнэлж зээлийг “үнэ цэнийн бууралттай” гэж үзэх болон эргэн төлөгдөхгүй байх магадлалуудыг Банк авч үздэг. Энэ тохиолдолд Банк харилцагчийн санхүүгийн хэрэглүүрийг үл төлөгдөх магадлалтай эсэхийг нарийвчлан шинжилж хүлээгдэж буй алдагдлыг 2-р шатлал эсвэл 3-р шатлалын алинд нь тооцоологдохыг тодорхойлох замаар үнэлгээг хийнэ. Чанарын үнэлгээг хийхдээ дараах хүчин зүйлийг харгалзан үздэг. Үүнд:

- Зээлдэгчийн санхүүгийн хүндрэлээс болж тус зээл нөхцөл өөрчлөлтөд орсон;
- Зээлдэгч гэрээгээр хүлээсэн төлбөрөө 90 болон түүнээс дээш хоногоор хугацаа хэтрүүлсэн
- Зээлдэгч нь эрсдэлд орох нөхцөл байдал үүссэн эсвэл ойрын хугацаанд эрсдэх магадлалтайг тодорхойлсон Банкны дотоод үнэлгээ
- Зээлдэгч нас барах
- Зээлдэгчийн үйл ажиллагаа гэнэтийн хүчин зүйлээс эрсдэлд учирсан
- Зээлийн хугацаанд барьцаа хөрөнгийн үнэ цэн материаллаг хэмжээгээр буурах;
- Зээлдэгч (эсвэл зээлдэгчийн бүлэгт хамаарах аливаа хуулийн этгээд) нь дампуурлын талаархи өргөдөл мэдэгдэл гаргах

Үл төлөгдөх магадлалд орох эсэх шалгууруудын хүчин зүйл нь дараалсан 6 сар үргэлжлэн илрээгүй бол санхүүгийн хэрэглүүрийг "үнэ цэн сайжирсан" гэж үзэн 3-р шатлалаас шилжүүлэх эсэхийг Банк өөрийн бодлогоор зохицуулна. Активын үнэ цэн сайжирч 1-р шатлал болон 2-р шатлалд ангилах эсэх шийдвэр нь тухайн зээлийн болон зээл олгох үеийн дотоод үнэлгээтэй харьцуулахад эрсдэл хэрхэн өссөн байгаагаас хамаарна.

Банкны дотооддоо хэрэглэдэг үнэлгээний систем болон ЧМ-ын тооцоолол

Банкны зээлийн эрсдэлийн газар нь дотоод үнэлгээний загварыг гаргадаг. Энэхүү загварууд нь чанарын болон тоон мэдээллийг агуулдаг бөгөөд зээлдэгчийн онцлог мэдээллээс гадна зээлдэгчийн зан төлөвт нөлөөлж болох гадны нэмэлт мэдээллийг ашигладаг. Практик боломжтой үед Банк нь олон улсын, тухайлбал Мүүдиз, Стандарт энд Пурс, Фитч үнэлгээний байгууллагуудын мэдээллийг ашигладаг. Аль шатлалд хөрөнгийг ангилахад дээрх эх сурвалжуудыг ашигладаг.

Харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгаа төлбөрийн чанаргүйдлийн магадлалыг тооцоходоо түүхэн мэдээллүүд дээр үндэслэн тооцох бөгөөд холбогдох макро эдийн засгийн хүчин зүйлсийг ашиглан урьдчилан таамаглалын тохируулгыг хийнэ. ЧМ нь нөхцөлт ЧМ гэж тодорхойлогддог бөгөөд энэ нь өмнөх хугацаанд тухайн дансны хувьд хийгдсэн бүрэн ба хэсэгчилсэн төлөлтийг харгалзан үзэж ЧМ муруйг бий болгодог. Мөн түүнчлэн, Банк ЧМ муруйг янз бүрийн хугацааны хувьд тооцоолохын тулд банк “кохорт” дүн шинжилгээг ашигладаг.

Зээл болон урьдчилгаанаас бусад санхүүгийн хөрөнгийн хувьд ашигладаг ЧМ загвар нь үнэлгээний матриц дээр суурилсан бөгөөд энэ нь холбоотой талуудын олон улсын зээлийн үнэлгээний мэдээллээс гардаг. Энэхүү зээлийн үнэлгээний мэдээллүүд нь ирээдүйн мэдээллүүдийг агуулсан байдаг.

33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(2) Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Хөрөнгө зохицуулалт, арилжаа ба банк хоорондын харилцаа

Банкны хөрөнгө зохицуулалт, арилжаа ба банк хоорондын харилцаа болон хамтрагч талуудад санхүүгийн байгууллагууд, банк, брокер-дилерүүд, хөрөнгийн биржүүд болон клеринг төвүүд багтана. Эдгээр харилцагч байгууллагын хувьд, Банкны Хөрөнгө зохицуулалтын газраас олон улсын үнэлгээний агентуудын (тухайлбал, Мүүдиз) нийтэд нээлттэй гадаад мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж дотооддоо үнэлгээ өгдөг.

Бизнесийн болон ЖДБ зээл

Бизнесийн болон ЖДБ зээлийн эрсдэлийг үнэлэхдээ зээлдэгчдийг зээлийн эрсдлийг газрын шинжээчдийн хяналт дор зээлийн мэргэжилтнүүд үнэлдэг. Зээлийн эрсдлийн үнэлгээ нь харилцагчийн түүхэн, одоо, ирээдүйн нөхцөл байдлын мэдээллийг харгалзан үздэг. Үүнд:

- Харилцагчийн санхүүгийн төсөөлөл болон түүхэн мэдээлэл. Энэхүү санхүүгийн мэдээлэл нь харилцагчийн санхүүгийн гүйцэтгэлийн хэрэгжилт, хүлээгдэж буй үр дүн, төлбөрийн чадварын харьцаа, хөрвөх чадварын харьцаа болон бусад холбогдох санхүүгийн чадамжийг үнэлэх харьцаануудыг агуулна. Эдгээр үзүүлэлтүүдийн зарим нь үйлчлүүлэгчидтэй хийсэн гэрээнүүд дээр тулгуурласан байдаг тул илүү анхаарч авч үздэг.
- Харилцагчдын талаарх бусад эх сурвалжаас гаралтай нийтэд нээлттэй мэдээлэл.
- Макро-эдийн засгийн болон геополитикийн аливаа мэдээлэл
- Банкны гүйцэтгэлд хамаарах харилцагчийн менежментийн чанар, ур чадварын талаарх бодитой мэдээлэл

Үнэлгээний арга барилын нарийн төвөгтэй байдал нь зээлийн хэмжээ болон харилцагчийн цар хүрээнээс шалтгаалан өөр өөр байдаг. Зарим бизнесийн зээл нь жижиг бизнест зориулсан Банкны дотоод загвараар үнэлэгддэг.

Хэрэглээний зээл

Хэрэглээний зээлд иргэдийн бүх төрлийн хэрэглээний зээл, кредит карт болон орон сууцны зээлүүд багтдаг. Эдгээр зээлийн бүтээгдэхүүнүүд болон зарим жижиг бизнесийн зээлийн эрсдэлийн үнэлгээг зээлдэгчийн хугацаа хэтрэх магадлалыг тодорхойлох аргачлал бүхий программын загвараар үнэлдэг. Үүнд: хүн ам зүй, зээл хүсэгчийн зээлийн түүх, барьцаа хөрөнгө, одоогийн орлогын түвшин, дансны орлогын өөрчлөлт, өр төлбөрийн үлдэгдэл болон хүссэн зээлийн нөхцөл зэргийг харгалзан үздэг.

Банкны дотоод үнэлгээ

<u>Дотоод үнэлгээ</u>	<u>Дотоод үнэлгээний тайлбар</u>	<u>Олон улсын үнэлгээ</u>
Хэвийн	Маш сайн	A- to AA+ зэрэгтэй
Анхаарал хандуулах	Ахисан дунд үнэлгээ	BBB- to BBB+
Хэвийн бус	Дунд үнэлгээ	B- to BB+
Эргэлзээтэй	Доод үнэлгээ	Саа-С
Муу	Үнэ цэн буурсан	–
Үнэлэгдээгүй	Үнэлэгдээгүй	–
Тусгай үнэлгээгээр үнэ цэн буурсан	Тусгай үнэлгээгээр үнэ цэн буурсан	–

Чанаргүйдэлд өртөх дүн (“ЧӨД”)

Чанаргүйдэлд өртөх дүн нь харилцагчийн алдагдал хүлээх дүн болон эрт эргэн төлөлт хийх чадвар зэргийг харгалзан үзэж санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэ цэн буурах үед тооцсон бодит хэмжээг хэлнэ. Зээлийн карт болон бусад зээлийн шугамын чанаргүйдэлд өртөх дүнг тодруулга 2.5-аас харна уу.

1-р шатлалд буй зээлийн ЧӨД-г тооцоолохдоо Банк нь 12 сар дотор үүсэж болох чанаргүйдэх үйл явдлыг 12 сарын ЗҮЦХА-г тооцоход авч үзнэ. 2-р шатлал болон 3-р шатлалуудад ЧӨД-г тодорхойлохдоо нийт хугацааны түүхэн чанаргүйдэх үйл явдлыг авч үзнэ.

12 сарын болон зээлийн хугацааны ЧӨД нь бүтээгдэхүүний төрлөөс хамааран хүлээгдэж буй төлбөрийг үндэслэн тодорхойлогддог:

- Хорогдуулсан болон нэг удаагийн эргэн төлөлттэй зээлийн, зээлдэгчийн 12 сарын хугацаанд эсвэл зээлийн хугацаанд нь төлөх гэрээний төлбөрт үндэслэнэ. Мөн түүнчлэн зээлдэгчийн хүлээгдэж буй илүү төлөлтийг тохируулж өгнө. Энэхүү тооцоололд эрт төлөлт/дахин санхүүжүүлэлтийн таамаглалыг мөн тусгаж өгнө.
- Зээлийн шугамын бүтээгдэхүүний хувьд, нийт лимитээс ашигласан хувиар ЧӨД-г тооцдог.

33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(2) Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Алдагдалд хүргэх чанаргүйдэл

АХЧ нь Банкны хүлээгдэж буй үл төлөгдөх зээлийн хэмжээг илэрхийлнэ. АХЧ нь харилцан тохиролцсон хэлбэр, нэхэмжлэлийн төрөл болон зэрэглэл, барьцаа хөрөнгө эсвэл бусад зээлийн дэмжлэг зэргээс шалтгаалан харилцан адилгүй байдаг. АХЧ нь зээл/авлага дефолт болох үед хүлээх алдагдлын нэгж хувиар илэрхийлэгдэнэ. АХЧ-ийг 12 сар эсвэл зээлийн хугацааны туршид тооцдог бөгөөд 12 сарын АХЧ нь дараагийн 12 сард дефолт болох тохиолдолд гарах алдагдлын хувийг тооцдог бөгөөд зээлийн хугацааны туршид АХЧ нь үлдэгдэл зээлийн хугацаанд гарах алдагдлын хувийг тооцдог.

АХЧ нь барьцааны үнэ болон төлөлтөөс хамааран цаг хугацаа өнгөрөх тусам өөрчлөгдөж байдаг. АХЧ -ийн коэффициентийн гол элементүүд нь:

- Цагийн хэмжээс (ЧӨД параметрийг баталгаатай, баталгаагүй хэсэгт хуваах) ба
- Барьцаа хөрөнгийн үнэ цэн өөрчлөгдөхөд (үл хөдлөх хөрөнгө гэх мэт барьцааны тохиолдолд үнэ нь өөрчлөгдөхгүй хэвээр байх болно)

Санхүүгийн хэрэглүүрд барьцаа хөрөнгө байхгүй, үл төлөлтийн түүхэн өгөгдөл хангалттай байгаа тохиолдолд Банк шинжээчдийн дүгнэлтийг гаргадаг. Тайлангийн өдрөөрх нөхцөл байдал, өгөгдлийн бүрэн гүйцэд байдлаас хамааран Банк АХЧ-ийн коэффициентийн үе шатыг тодорхойлохын тулд түүхэн мэдээллийн хандлага эсвэл гадаад эх сурвалжаас авсан түүхэн өгөгдлийг ашигладаг.

Зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлт

Банк нь ЗҮЦХА-д хамаарах бүх хөрөнгийг тасралтгүй хянадаг. Тухайн нэг санхүүгийн хэрэглүүр эсвэл багц хэрэглүүр нь 12 сарын ЗҮЦХА эсвэл нийт хугацааны ЗҮЦХА-т хамаарах эсэхийг тодорхойлохын тулд Банк нь уг хөрөнгүүдийг анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш зээлийн эрсдэлд мэдэгдэхүйц өсөлт гарсан эсэхийг үнэлдэг.

Анх хүлээн зөвшөөрөгдсөнөөс хойш санхүүгийн хэрэглүүрийг чанаргүйдэх эрсдэл мэдэгдэхүйц хэмжээнд өссөн эсэхийг тодорхойлохдоо Банк нь зардал, хүчин чармайлт гаргахгүйгээр олж авсан үндэслэлтэй болон хамааралтай мэдээллийг авч үздэг. Үүнд Банкны түүхэн туршлага, шинжээчдийн зээлийн үнэлгээнд үндэслэсэн, хэтийн төлөвийг харуулсан тоон болон чанарын мэдээлэл, дүн шинжилгээ орно.

Банк нь гэрээний нөхцөлд өөрчлөлт орсон хөрөнгийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц өссөн тохиолдолд чанарын шинжилгээ хийдэг. Зарим тохиолдолд зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлтийн шалтгааныг чанаргүйдэл бус “Чанаргүйдлийн тодорхойлолт”-д дурьдагдсан үйл явдлуудтай холбож тайлбарладаг. Зээлийн ангиллын өөрчлөлтийг үл харгалзан 30 хоногоос дээш хугацаа хэтрэлттэй зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц өссөн байна гэж үздэг.

Ижил төстэй бүлэг хөрөнгүүдийн ЗҮЦХА-г тооцохдоо, анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлт гарсан эсэхийг шинжлэхдээ ижил арга, аргачлалуудыг ашигладаг.

Бүлгийн үнэлгээгээр санхүүгийн хөрөнгүүдийг ангилах нь

Доорх хүчин зүйлээс хамаарч “ЗҮЦХА зарчмуудын тойм” 2.5-т тайлбарласнаар Банк нь ЗҮЦХА -ын нөөцийг бүлгийн болон тусгай үнэлгээгээр тооцдог.

Банк нь ЗҮЦХА -ийг тусгай үнэлгээгээр тооцоолох хөрөнгийн ангилалд дараах зээлүүд орсон:

- Шатлал 3-т ангилагдсан, зээлийн өрийн үлдэгдэл 5.0 тэрбум төгрөгөөс их зээлдэгчдийн хувьд тусгайлсан үнэлгээг хийх
- Холбоотой зээлдэгчдийн доторх аль нэг зээлдэгч нь шатлал 3-т ангилагдсан бөгөөд тухайн холбоотой зээлдэгч нарын нийт зээлүүдийн өрийн үлдэгдэл (бүх үе шатууд дах зээлүүд орно) нь 5.0 тэрбум төгрөгөөс дээш дүнтэй байх
- Шатлал харгалзахгүйгээр томоохон бөгөөд онцгой шинж чанартай байгууллагын зээлийн багцын зээл

Банк нь ЗҮЦХА -ийг бүлгийн үнэлгээгээр тооцоолох үед тусгай үнэлгээнд ороогүй бүх зээлийг оруулна. Банк нь эдгээр зээлүүдийг зээлдэгчийн сегмент дээр үндэслэн доорх жижиг багцуудад ангилдаг.

- Байгууллагын зээл
- Жижиг, дунд байгууллага (“ЖДБ”)-ын зээл
- Иргэдийн зээл

33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(2) Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

ЗҮЦХА -ын загварын өгөгдөлд дүн шинжилгээ хийх нь

Банк нь ЧМ болон ЗҮЦХА-г тооцоолохдоо ирээдүйг илтгэх мэдээллийг ашиглан ирээдүйн макро эдийн засгийн өөрчлөлт ЗҮЦХА-д хэрхэн нөлөөлж болохыг харгалзаж үздэг. Энгийн шугаман хамаарлын аргыг ашиглан ажиглагдахуйц чанаргүйдлийн/дефолтын хувь болон макро эдийн засгийн хүчин зүйл хоорондын харилцан хамаарлыг тооцдог. Ашигласан мэдээллийн багцад зээлийн бүтээгдэхүүн бүрд хамаарах ЧМ болон голлох макро хүчин зүйлүүдийн улирал бүрийн мэдээллүүд ордог. Макро эдийн засгийн хүчин зүйлийн мэдээллийг Үндэсний статистикийн хороо болон Монголбанкны мэдээллийн сангаас татдаг бол ЧМ хувь нь банкны дотоод мэдээллийн сангаас гаргасан түүхэн мэдээллийг ашигладаг. Банк нь 2022 онд Иргэдийн зээлийн хувьд бодлогын хүү болон инфляцийн түвшинг нэг жил нэг улирлын хоцрогдолтойгоор, Байгууллагын болон ЖДБ зээлийн хувьд ДНБ-ийн өсөлт болон Зээлийн өсөлтийг ашигласан ба эдгээр нь чанаргүйдэх магадлалтай хамгийн өндөр харилцан хамааралтай байсан (2021 оны хувьд ДНБ-ийн өсөлт болон бодлогын хүүг Байгууллагын зээл, Жижиг, дунд байгууллагын зээл болон иргэдийн зээлд).

Арга зүйн хувьд, эхлээд оновчтой макро эдийн засгийн хүчин зүйлүүдийг урьдчилан сонгохдоо шугаман хамаарлын шинжилгээ хийсэн. Дараа нь коэффициентуудыг энгийн регрессийн шинжилгээ ашиглан тооцоолсон. Тооцооллын үр дүнд гарсан коэффициентууд болон таамаглалуудаас ЧМ-д хамаарах ирээдүйн талаарх мэдээлэл хүчин зүйлүүдийг тохируулан авч үзсэн тул урьдчилсан чанаргүйдлийн хувь болон түүхэн дундаж чанаргүйдлийн хувийн харьцааг ЧМ болгон авч үзсэн. Эдгээр тохируулга нөлөөлөгч хүчин зүйлс болон тохируулсан ЧМ хувиуд нь ирээдүйн эдийн засгийн өсөлтийн талаар хамгийн бодитой төсөөлөл өгч чадна гэж үзсэн тул ЗҮЦХА загварын суурь төсөөлөл болно. Сайн болон муу төсөөллүүдийг тухайн загвараар таамагласан чанаргүйдлийн хувь дахь түүхэн тохируулагч хүчин зүйлүүдийг үндэслэн тооцсон ба тохируулагч хүчин зүйлийн тархалтыг тодорхой тоонуудаар хэмжсэн. Төсөөлөл бүрийн ЗҮЦХА-г тухайн төсөөлөлд хамаарах ЧМ хувьд үндэслэн тооцсон бол бодит ЗҮЦХА-г дээрх гурван төсөөллийн дараах пропорцоор жигнэсэн дунджаар авсан байна. Үүнд: эерэг болон сөрөг төсөөллийн 20%, суурь төсөөллийн 60%.

Тооцооллын 3 төсөөлөлд хамаарах тохируулгын коэффициентыг доорх хүснэгтээс харна уу:

2022 оны 12 сарын 31-нээр

	Байгууллагын зээл	ЖДБ-ын зээл	Иргэдийн зээл
Сөрөг төсөөлөл	2.1048	2.1048	1.6981
Суурь төсөөлөл	1.3574	1.3574	1.1363
Эерэг төсөөлөл	0.4406	0.4406	0.4922

2021 оны 12 сарын 31-нээр

	Байгууллагын зээл	ЖДБ-ын зээл	Иргэдийн зээл
Сөрөг төсөөлөл	2.0515	2.0515	1.9102
Суурь төсөөлөл	1.5049	1.5049	1.4340
Эерэг төсөөлөл	0.4702	0.4702	0.5423

Бүтцийн өөрчлөлт орсон зээлийн тойм

Эрсдэлийн удирдлагын үүднээс зээлд бүтцийн өөрчлөлт орсон бол Банкны тусгай хөрөнгийн хэлтэс нь зээлийг эргэн төлөгдөх хүртэл хяналт тавьдаг.

Доорхи хүснэгтэд бүтэц өөрчлөгдсөн санхүүгийн хөрөнгийн нийт дансны дүн болон холбогдох ЗҮЦХА-г 2021 оны болон 2022 оны 12 сарын 31-ээр тус бүр харуулав:

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
<i>Бүтэц өөрчлөгдсөн зээлүүд:</i>		
Дансны нийт үнэ	56,806,027	64,091,637
Холбогдох ЗҮЦХА	(21,933,646)	(30,898,992)

33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(2) Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Эрсдэлийн төвлөрлийн шинжилгээ

Банк дотооддоо хэрэглэдэг зээлийн үнэлгээний систем, шатлалыг ашиглан гаргасан зээлийн чанар болон зээлийн эрсдэлд өртөж болох хамгийн их дүнтэй холбоотой тодруулгуудыг 12, 13, 14 ба 17-р тодруулгаас харна уу.

Дараах хүснэгтэд Банкны харилцагчдад олгосон зээл, урьдчилгааг (Тодруулга 17) аж үйлдвэрийн салбараар нь ангилан, зээлийн барьцаа хөрөнгийн бодит үнэ цэн эсвэл зээлийн чанарыг сайжруулах бусад зүйлүүдийг авч үзэхээс өмнөх нийт дүнгээр нь үзүүлэв.

	Нийт багцын хэмжээ			
	2022 мян.төг		2021 мян.төг	мян.төг
Худалдаа, үйлчилгээ	989,179,347	21%	1,183,191,976	23%
Уул уурхай, олборлолт	618,573,404	13%	910,296,524	18%
Барилга байгууламж	473,147,282	10%	520,921,588	10%
Санхүүгийн үйлчилгээ	355,983,175	8%	373,142,568	7%
Үйлдвэрлэл	523,074,747	11%	515,616,099	10%
Орон сууц	515,069,970	11%	517,222,290	10%
Төлбөрийн карт	278,200,090	6%	251,922,005	5%
Зочид буудал, ресторан, аялал жуулчлал	151,931,463	3%	166,213,301	3%
Тээвэр, харилцаа холбоо	168,262,695	4%	137,752,916	3%
Хадгаламж барьцаалсан	100,641,414	2%	93,026,232	2%
Эрүүл мэнд	30,018,101	1%	43,576,125	1%
Боловсрол	58,040,193	1%	80,961,554	2%
Цахилгаан, эрчим хүч ба дулаан	19,875,704	0%	31,187,578	1%
Хөдөө аж ахуй	23,345,917	1%	22,047,101	0%
Бусад	312,523,722	7%	271,721,499	5%
	4,617,867,224	100%	5,118,799,356	100%

*Бусад салбарын компаниудын хувьцааг л эзэмшдэг холдинг компанийг банкны салбарын кодчиллын дагуу санхүүгийн үйлчилгээ гэж ангилсан.

Зээлийн барьцаа хөрөнгө ба бусад сайжруулалтууд

Барьцаа хөрөнгийн төрөл болон үнэлгээний дүн нь зээлдэгчийн зээлийн эрсдэлийн үнэлгээ болон олгох зээлийн төрлөөс хамаарна. Барьцаанд авсан хөрөнгийн гол төрлүүдийг доор үзүүлэв. Үүнд:

- Байгууллагуудад олгосон зээл: Үл хөдлөх хөрөнгө, бараа материал, үйлдвэр ба тоног төхөөрөмж, машин механизм;
- Иргэдийн зээл: Тээврийн хэрэгсэл; орлого; үл хөдлөх хөрөнгө; орон сууцны үл хөдлөх хөрөнгө
- Жижиг, дунд үйлдвэрлэлд олгосон зээл: Үл хөдлөх хөрөнгө

Банк барьцаа хөрөнгийн зах зээлийн үнэ цэнийг тогтмол хянадаг ба гэрээний дагуу шаардлагатай үед нэмэлт барьцаа хөрөнгө гаргуулахыг шаардаж болно.

Банк журмын дагуу өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгийг зохион байгуулалттайгаар борлуулдаг. Хөрөнгө борлуулсанаас олсон орлогыг зээлийн үлдэгдэл төлбөрийг багасгах болон төлж дуусгахад зориулна. Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгийг Банк нь өөрийн бизнесийн хэрэгцээнд ашигладаггүй.

Банк дотооддоо хэрэглэдэг зээлийн үнэлгээний систем ба жилийн эцсийн шатлалын ангиллыг ашиглан гаргасан зээлийн чанар болон зээлийн эрсдэлд өртөж болох хамгийн их дүнтэй холбоотой тодруулгуудыг 12, 13, 14 ба 17-р тодруулгаас харна уу.

Санхүүгийн хэрэглүүрүүд нь бодит үнэ цэнээрээ бүртгэгддэг санхүүгийн хэрэглүүрийн хувьд тодруулга 14-д, ирээдүйн үнэлгээний өөрчлөлтөөс үүдэн гарах зээлийн эрсдэлд өртөж болох хамгийн их дүнг бус харин одоогийн байгаа зээлийн эрсдэлийг харуулсан.

33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(2) Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Зээлийн барьцаа хөрөнгө ба бусад сайжруулалтууд (үргэлжлэл)

Банкны харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны барьцааг доор харуулав:

	2022		2021	
	Нийт мян.төг	Барьцаа хөрөнгийн бодит үнэ цэнэ мян.төг	Нийт мян.төг	Барьцаа хөрөнгийн бодит үнэ цэнэ мян.төг
Байгууллагын зээл	3,238,302,119	2,184,315,132	3,672,863,022	2,652,553,356
ЖДБ-ын зээл	420,167,378	389,174,705	535,436,302	477,497,748
Иргэдийн зээл	628,521,161	647,754,740	572,177,859	319,753,238
	4,286,990,658	3,221,244,577	4,780,477,183	3,449,804,342

Зээлийн төвлөрлийн харьцаа

Банкнаас аливаа этгээд, түүнтэй холбогдох этгээд, харилцан хамаарал бүхий этгээдэд олгосон зээл, зээлтэй адилтган тооцох актив хөрөнгө, баталгаа, батлан даалт, бусад хэлцлийн нийлбэр дүн нь тухайн банкны өөрийн хөрөнгийн 20 хувиас хэтэрч болохгүй. Хувьцаа эзэмшигч, ТУЗ-ийн дарга болон гишүүн, гүйцэтгэх удирдлага, банкны ажилтан эсвэл түүнтэй холбоотой аливаа этгээдэд олгох зээл, түүнтэй адилтгах хөрөнгө, баталгааны дээд хэмжээ нь банкны өөрийн хөрөнгийн 5 хувиас нийт дүн нь Банкны өөрийн хөрөнгийн 20 хувиас хэтрэхгүй байх ёстой.

2021 оны 12 сарын 31-ний байдлаар тодорхой зээлдэгчдэд, түүнтэй холбогдох этгээд, харилцан хамаарал бүхий этгээдэд олгосон зээлийн дүн нь зохистой харьцаа буюу 20%-с хэтэрсэн байна. Нийт хэтэрсэн дүн нь 4,259 сая төгрөг байсан ба уг дүн өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг үнэлэхэд тохируулагдсан байна (Тодруулга 37-г харна уу). 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар ямар нэгэн зөрчил байхгүй.

(3) Төлбөрийн чадварын эрсдэл

Санхүүгийн хэвийн болон хүндрэлтэй нөхцөлд төлбөр тооцооны үүргээ гүйцэтгэх боломжгүй байх эрсдэлийг төлбөрийн чадварын эрсдэл гэнэ. Уг эрсдэлийг хязгаарлахын тулд удирдлага нь үндсэн харилцах, хадгаламжийн эх үүсвэрээс гадна олон төрлийн эх үүсвэрийг төвлөрүүлэх ба өдөр тутам ирээдүйн мөнгөн урсгал болон төлбөрийн чадвараа хянадаг. Үүний тулд нэмэлт эх үүсвэр шаардагдсан үед ашиглагдах өндөр үнэлгээтэй барьцаа хөрөнгийн бэлэн байдал болон хүлээгдэж буй мөнгөн урсгал зэргийн үнэлгээ хийхийг шаарддаг.

Харилцагч харилцахаас татан авалт хийх, хадгаламжийн хугацаа дуусаж бэлэн мөнгө авах болон Банк зээлдэгчид зээлийн олголт хийх тохиолдолд Банк нь хангалттай хэмжээний бэлэн мөнгөтэй байх шаардлагатай болдог. АПУХ нь бэлэн мөнгөний эдгээр гадагш мөнгөн урсгалыг нөхөх хамгийн бага мөнгөн урсгалын түвшин болон гэнэтийн эрэлтийн үед гарах зардлыг нөхөхөд бэлэн байх ёстой банк хоорондын болон бусад зээлийн хэрэгслийн доод түвшинд хязгаарлалт тогтоодог.

Төлбөрийн чадварын эрсдэлд өртөх байдал

Банкнаас төлбөрийн чадварын эрсдэлийг удирдахад ашигладаг гол хэмжүүр бол төлбөрийн чадвартай хөрөнгийг нийт өр төлбөртэй харьцуулах харьцаа бөгөөд энэ нь Монгол Улсын Банкны тухай хуульд заасан төлбөрийн чадварын харьцаатай нийцэж байгаа юм.

Энэ зорилгоор Банк төлбөрийн чадварын харьцааг дараах байдлаар тооцоолдог. Банкны төлбөрийн чадвартай хөрөнгийг тооцохдоо бэлэн мөнгө, бусад банк болон санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан харилцах, хадгаламж, Монголбанкны хөрөнгө оруулалтын үнэт цаасыг оруулна. Харин түргэн гүйцэтгэгдэх өр төлбөрийг тооцохдоо харилцагчаас төвлөрүүлсэн харилцах, хадгаламж, бусад банк болон санхүүгийн байгууллагуудаас байршуулсан харилцах, хадгаламж, гадаадын санхүүгийн байгууллагуудын зээл, татвар, гаргасан өрийн бичиг зэрэг орно.

Тайлангийн өдрөөрх төлбөрийн чадварын харьцаа:

	2022	2021
12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	43.4%	40.6%

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(3) Төлбөрийн чадварын эрсдэл (үргэлжлэл)

Санхүүгийн өр төлбөрийг гэрээний үлдэж буй хугацаагаар шинжилсэн шинжилгээ

Дараах хүснэгтэд 2021 болон 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн өр төлбөр болон хөрөнгийн дуусгавар хугацааг тэдгээрийн гэрээний дагуу эргэн төлөх үүрэг дээр үндэслэн харууллаа. Мөн Банк дийлэнх харилцагчид нь гэрээт хугацаанаасаа өмнө зарлагын гүйлгээ хийхгүй байх гэсэн хүлээлт дээр үндэслэсэн бөгөөд харилцах, хадгаламжийн тодорхой хувийг хадгалах хүлээгдэж буй мөнгөн урсгалыг тусгаагүй болно.

2022 оны 12 сарын 31-нээр	Хугацаагүй мян.төг	3 сараас ихгүй мян.төг	3 сараас 6 сар мян.төг	6 сараас 1 жил мян.төг	1-ээс 5 жил мян.төг	5-аас дээш жил мян.төг	Нийт мян.төг
Санхүүгийн хөрөнгө							
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	894,574,372	862,425,315	–	–	–	–	1,756,999,688
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	604,503,816	162,788,478	–	–	–	–	767,292,294
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	–	599,363,877	342,187,217	275,776,071	358,963,322	684,426,096	2,260,716,583
Нийт хэрэгжсэн своп хэлцэл:							
- Орж ирсэн гүйлгээ	–	282,913,155	139,256,202	218,641,936	790,922,559	–	1,431,733,852
- Гарсан гүйлгээ	–	(235,350,417)	(128,895,332)	(196,375,805)	(606,584,744)	–	(1,167,206,298)
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	616,534,166	580,849,138	457,103,700	1,459,680,496	1,683,555,250	1,115,064,950	5,912,787,700
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	29,546,378	17,757,526	400,965	615,039	116,839,519	–	165,159,428
	<u>2,145,158,733</u>	<u>2,270,747,073</u>	<u>810,052,752</u>	<u>1,758,337,737</u>	<u>2,343,695,906</u>	<u>1,799,491,046</u>	<u>11,127,483,247</u>
Санхүүгийн өр төлбөр							
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	32,154,100	971,557	–	–	–	–	33,125,657
Репо хэлцэл	–	34,008,500	155,797,971	89,725,369	50,324,598	–	329,856,439
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	2,959,462,153	909,434,848	646,073,155	1,131,845,094	756,958,947	18,698,206	6,422,472,402
Нийт хэрэгжсэн своп хэлцэл:							
- Орж ирсэн гүйлгээ	–	18,964,043	18,775,430	39,471,074	537,066,596	–	614,277,143
- Гарсан гүйлгээ	–	(22,893,227)	(16,498,851)	(35,609,830)	(693,809,266)	–	(768,811,174)
Зээлээр авсан санхүүжилт	112,757,080	357,969,027	4,711,828	667,258,150	252,205,602	74,734,328	1,469,636,016
Гаргасан өрийн бичиг	–	1,762,365	1,762,365	3,478,172	11,843,553	–	18,846,455
Түрээсийн өглөг	–	80,113,415	–	180,389,295	–	–	260,502,710
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	321,497,517	–	–	–	–	–	321,497,517
Эх үүсвэргүй баталгаа ба аккредитив	248,247,384	–	–	–	–	–	248,247,384
	<u>3,674,118,234</u>	<u>1,380,330,528</u>	<u>810,621,899</u>	<u>2,076,557,324</u>	<u>914,590,030</u>	<u>93,432,534</u>	<u>8,949,650,548</u>
	<u>(1,528,959,501)</u>	<u>890,416,545</u>	<u>(569,147)</u>	<u>(318,219,587)</u>	<u>1,429,105,876</u>	<u>1,706,058,513</u>	<u>2,177,832,699</u>

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(3) Төлбөрийн чадварын эрсдэл (үргэлжлэл)

Санхүүгийн өр төлбөрийг гэрээний үлдэж буй хугацаагаар шинжилсэн шинжилгээ (үргэлжлэл)

2021 оны 12 сарын 31-нээр	Хугацаагүй мян.төг	3 сараас ихгүй мян.төг	3 сараас 6 сар мян.төг	6 сараас 1 жил мян.төг	1-ээс 5 жил мян.төг	5-аас дээш жил мян.төг	Нийт мян.төг
Санхүүгийн хөрөнгө							
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	976,548,511	8,017,940	–	–	–	–	984,566,451
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	405,038,221	101,772,804	–	–	–	–	506,811,025
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	60,692,439	1,271,633,439	93,249,457	241,384,642	939,200,934	634,783,058	3,240,943,969
Нийт хэрэгжсэн своп хэлцэл:							
- Орж ирсэн гүйлгээ	–	863,327,381	1,245,156	2,147,447	135,860,418	–	1,002,580,402
- Гарсан гүйлгээ	–	(798,718,006)	(2,623,675)	(3,897,800)	(137,754,694)	–	(942,994,175)
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	649,683,374	638,054,503	479,178,506	1,119,480,176	2,815,075,468	1,385,374,372	7,086,846,399
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	126,484,571	7,701,212	–	–	–	–	134,185,783
	<u>2,218,447,116</u>	<u>2,091,789,273</u>	<u>571,049,444</u>	<u>1,359,114,465</u>	<u>3,752,382,126</u>	<u>2,020,157,430</u>	<u>12,012,939,854</u>
Санхүүгийн өр төлбөр							
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	12,938,713	–	–	1,057,485	–	–	13,996,198
Репо хэлцэл	–	–	–	31,917,764	279,002,309	–	310,920,073
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	2,810,243,953	1,117,061,112	704,809,250	1,169,427,606	617,578,194	23,249,103	6,442,369,218
Нийт хэрэгжсэн своп хэлцэл:							
- Орж ирсэн гүйлгээ	–	(802,772,467)	–	(9,298,099)	(310,630,156)	–	(1,122,700,722)
- Гарсан гүйлгээ	–	872,643,457	–	2,687,736	301,286,951	–	1,176,618,144
Зээлээр авсан санхүүжилт	117,283,832	112,766,644	17,883,897	257,832,573	965,512,018	46,555,619	1,517,834,583
Гаргасан өрийн бичиг	–	–	166,382,466	–	–	–	166,382,466
Түрээсийн өглөг	–	1,703,352	1,703,352	3,394,578	3,751,781	–	10,553,063
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	–	73,958,633	–	–	255,519,365	1,300,946	330,778,944
Эх үүсвэргүй баталгаа ба аккредитив	352,804,653	–	–	–	–	–	352,804,653
Ашиглагдаагүй зээлийн шугам	297,095,737	–	–	–	–	–	297,095,737
	<u>3,590,366,888</u>	<u>1,375,360,731</u>	<u>890,778,965</u>	<u>1,457,019,643</u>	<u>2,112,020,462</u>	<u>71,105,668</u>	<u>9,496,652,357</u>
	<u>(1,371,919,772)</u>	<u>716,428,542</u>	<u>(319,729,521)</u>	<u>(97,905,178)</u>	<u>1,640,361,664</u>	<u>1,949,051,762</u>	<u>2,516,287,497</u>

33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(4) Зах зээлийн эрсдэл

Зах зээлийн эрсдэл гэдэг нь зах зээлийн хүү, гадаад валютын ханш зэрэг зах зээлийн үнийн өөрчлөлт нь Банкны орлого эсвэл санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэ цэнэд нөлөөлөх эрсдэл юм. Зах зээлийн эрсдэлийн удирдлагын зорилго нь зах зээлийн эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөгдөх параметрийн хүрээнд удирдах, хянах, эрсдэлийн өгөөжийг оновчтой болгох явдал юм.

Хүүгийн түвшний эрсдэл

Хүүгийн эрсдэл гэдэг нь хүүгийн түвшний өөрчлөлт нь Банкны орлого эсвэл санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэ цэнэд нөлөөлөх эрсдэл юм. Банкны зээлийн, санхүүжилтийн, хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаанууд нь хүүгийн эрсдэлийг бий болгодог. Хүүгийн түвшний өөрчлөлт нь Банкны хүүгийн цэвэр орлогод нэн даруй нөлөөлөх ба Банкны хөрөнгө, өр төлбөр, тэнцлийн гадуурх зүйлсийн эдийн засгийн үнэ цэнэд нөлөөлдөг учир урт хугацаанд Банкны өөрийн хөрөнгөд нөлөөлж болно. Зээлийн хүүгийн эрсдэлийг Банкны удирдлагын тогтоосон хязгаарт багтаан түвшинг нэмэгдүүлэх эсвэл бууруулах замаар удирдана. Эдгээр хязгаарлалтууд нь хүүгийн маржин болон хүүгийн мэдрэмжийн хөрөнгө, өр төлбөрийн үнэ цэнэд үзүүлэх нөлөөг хязгаарлаж өгдөг.

Зээлийн хүүгийн зөрүүний хязгаарын эрсдэлийн удирдлага нь Банкны санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн төрөл бүрийн стандарт, стандарт бус хүүгийн хувилбарт мэдрэмжийг хянах замаар нэмэгдүүлэх юм. Банкны зах зээлийн хүүгийн түвшин 100 пунктад өсөх, буурах мэдрэмжийн шинжилгээ (өгөөжийн муруй дахь тэгш хэмт хөдөлгөөнгүй, санхүүгийн байдлын тогтмол тайлангай гэж үзвэл) дараах байдалтай байна.

	Өсөлт (бууралт)	Цэвэр хүүгийн орлогын мэдрэмж мян.төг	Ашиг, алдагдал тогтоосон эрсдэлийн хязгаар мян.төг	Өөрийн хөрөнгийн мэдрэмж мян.төг	Өөрийн хөрөнгөд тогтоосон эрсдэлийн хязгаар мян.төг
2022 оны 12 сарын 31-нээр					
Валют					
Америк доллар	+/- 100	+/- 153,528	+/- 275,730,685	+/- 138,175	+/- 275,730,685
Төгрөг	+/- 100	+/- 29,217,621	+/- 275,730,685	+/- 26,295,859	+/- 275,730,685
Бусад	+/- 100	+/- 687,465	+/- 275,730,685	+/- 618,719	+/- 275,730,685
2021 оны 12 сарын 31-нээр					
Валют					
Америк доллар	+/- 100	+/- 5,740,349	+/- 241,711,954	+/- 5,166,314	+/- 241,711,954
Төгрөг	+/- 100	+/- 32,308,020	+/- 241,711,954	+/- 29,077,218	+/- 241,711,954
Бусад	+/- 100	+/- 2,215,464	+/- 241,711,954	+/- 1,993,918	+/- 241,711,954

Гадаад валютын ханшийн эрсдэл

Валютын эрсдэл гэдэг нь гадаад валютын ханшийн өөрчлөлтөөс болж санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэ цэн хэлбэлзэх эрсдэл юм. АПУХ-ноос гадаад валютын нөлөөний түвшинд лимит тогтоодог (голчлон америк доллар) ба хэрэгжилтэд байнгын хяналт тавьдаг. Банк нь нэгж болон нийт гадаад валютын нээлттэй позицоос үүсэх алдагдалд суурилсан лимит болон гадаад, дотоодын банкууд, харилцагчидтай хийх арилжааны лимитийг тогтоож, үйл ажиллагаандаа мөрдлөг болгон ажилладаг. Үүнээс гадна Банк нь гадаад валютын эрсдэлийг удирдах, хэмжих үйл ажиллагаандаа VaR загварыг ашигладаг. АПУХ улирал бүр нийт гадаад валютын позицын алдагдлын хязгаарын хэмжээг тогтоодог. Зах Зээлийн Эрсдэлийн газар нь уг зөвшөөрөгдсөн хязгаарын түвшинд гадаад валютын үйл ажиллагаа явагдаж байгаа эсэхийг хянадаг.

VaR аргачлалын зорилго болон хязгаарлалтууд

VaR нь үнийн ирээдүйн хөдөлгөөнийг статистик тархалттай гэж үздэг бөгөөд түүхэн корреляци болон зах зээлийн үнийн хэлбэлзэл дээр суурилдаг тул хэрэглэхэд тодорхой хязгаарлалттай. VaR арга нь мэдээллийг гаргахдаа түүхэн өгөгдлүүд дээр их тулгуурладаг, эрсдэлийн хүчин зүйлүүдийн ирээдүйн өөрчлөлт ба хөдөлгөөнийг тодорхой харуулж чаддаггүй зэргийн улмаас хэрэв эрсдэлийн хүчин зүйлүүдийн өөрчлөлт нь хэвийн тархалттай байна гэсэн төсөөллөөс зөрвөл, зах зээлийн томоохон хөдөлгөөнийг магадлалыг багаар үнэлэх магадлалтай.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(4) Зах зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Гадаад валютын ханшийн эрсдэл (үргэлжлэл)

VaR аргачлалын зорилго болон хязгаарлалтууд (үргэлжлэл)

Эрсдэлт хүчин зүйлүүд дээр тавигдсан таамаглал, тодорхой хэрэгслийн эдгээр хүчин зүйлсийн хоорондын хамаарлын улмаас VaR нь багаар эсвэл ихээр тооцоологдож болно. Позицууд нь өдрийн туршид өөрчлөгдөж болох ч VaR нь зөвхөн ажлын өдөр дуусах үеийн байдлаарх багцын эрсдэлийг илэрхийлдэг ба 99 хувийн итгэлтэй түвшнээс давсан аливаа нэг алдагдлыг тооцож үздэггүй.

Бүх гадаад валют болон тэдгээрийн алдагдлын хувьд тогтоосон VaR-ын хязгаарыг удирдлагаас тогтоож өгсөн хязгаарт байгаа эсэхийг өдөр тутам шалгадаг. Гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн санхүүгийн хэрэглүүрийн хувьд нэг өдөрт гарч болох алдагдлын хэмжээг VAR аргаар тооцоолсныг доор үзүүлэв. Үүнд:

	Түүхэн загвар	
	2022 мян.төг	2021 мян.төг
12 сарын 31-нээр	(249,173)	(708,488)
Өдрийн дундаж	(1,080,401)	(843,269)
Дээд хэмжээ	(2,842,583)	(1,237,652)
Доод хэмжээ	(152,528)	(83,473)

Дараах хүснэгтэд Банкны гадаад валютын эрсдэлийг 2021 болон 2022 оны 12 сарын 31-ний өдрийн байдлаар үзүүлэв. Хүснэгтэд санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийг бүлэглэн үзүүлэв.

	2022			2021		
	Төгрөгөөрх мян.төг	Гадаад валютаарх мян.төг	Нийт мян.төг	Төгрөгөөрх мян.төг	Гадаад валютаарх мян.төг	Нийт мян.төг
Санхүүгийн хөрөнгө						
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	254,823,322	1,501,383,972	1,756,207,294	217,353,302	758,998,935	976,352,237
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	–	767,067,640	767,067,640	–	504,417,550	504,417,550
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	1,539,613,538	130,298,046	1,669,911,584	2,509,400,449	93,246,654	2,602,647,103
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр	265,374,431	–	265,374,431	87,403,498	14,244,000	101,647,498
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	3,268,342,745	868,839,653	4,137,182,398	3,584,773,816	1,003,691,589	4,588,465,405
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	89,000,307	18,420,858	107,421,165	74,311,973	14,026,959	88,338,932
	<u>5,417,154,343</u>	<u>3,286,010,169</u>	<u>8,703,164,512</u>	<u>6,473,243,038</u>	<u>2,388,625,687</u>	<u>8,861,868,725</u>
Санхүүгийн өр төлбөр						
Бусад банк санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	3,241,357	29,878,877	33,120,234	3,018,387	10,920,326	13,938,713
Репо хэлцэл	316,804,791	–	316,804,791	289,792,528	–	289,792,528
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	3,162,766,558	3,044,542,847	6,207,309,405	4,033,034,308	2,233,276,211	6,266,310,519
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр	166,203,537	–	166,203,537	78,035,961	–	78,035,961
Зээлээр авсан санхүүжилт	526,637,791	892,193,404	1,418,831,195	660,996,891	747,743,238	1,408,740,129
Гаргасан өрийн бичиг	–	–	–	160,140,274	–	160,140,274
Түрээсийн өглөг	15,869,783	–	15,869,783	8,999,663	–	8,999,663
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	218,064,284	20,896,217	238,960,501	261,454,257	13,182,997	274,637,254
	<u>4,409,588,101</u>	<u>3,987,511,345</u>	<u>8,397,099,446</u>	<u>5,495,472,269</u>	<u>3,005,122,772</u>	<u>8,500,595,041</u>
Тэнцлийн гадуур бүртгэсэн гадаад валютын эрсдэлд өртөх дүн, цэвэр		<u>616,786,705</u>			<u>425,866,057</u>	
Гадаад валютын эрсдэлд өртөх дүн, цэвэр		<u>(84,714,471)</u>			<u>(190,631,028)</u>	

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

(4) Зах зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Гадаад валютын ханшийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Төгрөгийн ам.доллартай харьцах ханш 10 хувиар чангарах эсвэл суларахад Банкны нээлттэй позицын мэдрэмжийн шинжилгээ (бусад бүх хувьсагчийг тогтмол гэж үзвэл) дараах байдалтай байна:

	Ханшийн өөрчлөлт	Нээлттэй позицын мэдрэмж мян.төг	Цэвэр позицын эрсдэлийн хязгаар мян.төг
2022 оны 12 сарын 31-нээр			
Валют			
Америк доллар	+/- 10%	+/- 7,875,319	+/- 230,000,000
Бусад	+/- 10%	+/- 352,184	+/- 230,000,000

2021 оны 12 сарын 31-нээр

Валют			
Америк доллар	+/- 10%	+/- 6,978,181	+/- 230,000,000
Бусад	+/- 10%	+/- 9,553,834	+/- 230,000,000

Урьдчилж төлсөн төлбөрийн эрсдэл

Урьдчилсан төлбөрийн зардлын эрсдэл гэдэг нь харилцагч болон үйлчлүүлэгч нь хүлээгдэж байснаас өмнө эсвэл хойно төлбөрөө хийх эсвэл төлбөр хийхийг хүссэний улмаас Банк алдагдалд орох эрсдэл юм.

Банк урьдчилсан төлбөрийн төрөл бүрийн түвшинг цэвэр хүүгийн орлогод үзүүлэх нөлөөллийг тооцоолохдоо хялбаршуулсан аргыг ашигладаг. Хэрэв эргэн төлөгдөх санхүүгийн хэрэглүүрийн 20%-ийг жилийн эхээр, бусад бүх хувьсах хэмжигдэхүүнүүдийг тогтмол байлгаж урьдчилж төлсөн бол тухайн жилийн хүүгийн орлого 134,815,610 мян.төг (2021 онд: 114,665,796 мян.төг)-өөр буурах байсан.

Үйл ажиллагааны эрсдэл

Үйл ажиллагааны эрсдэлд системийн доголдол, хүмүүсийн гаргаж болох алдаа, залилан болон гадны хүчин зүйлийн нөлөөгөөр учирч болзошгүй эрсдэлүүд хамаарна. Хэрэв хяналтын хангалтгүй байдлаас шалтгаалж үйл ажиллагаа доголдвол үйл ажиллагааны эрсдэл нь нэр хүндэд сөргөөр нөлөөлөх, хууль эрх зүйн болон захиргааны хэрэгт холбогдох, эсвэл санхүүгийн алдагдал хүлээхэд хүргэж болно. Банк нь бүх үйл ажиллагааны эрсдэлийг арилгаж чадахгүй ч болзошгүй эрсдэлийг хянах, хариу арга хэмжээ авах арга замуудыг ашиглан удирдахыг эрмэлздэг. Хяналтад ажил үүргийн хуваарилалт, нэвтрэх эрх, зөвшөөрөл олгох, зохицуулах журам, ажилтнуудын боловсрол, үнэлгээ, болон дотоод аудит багтдаг.

34. Бодит үнэ цэнийн тодруулга

Бодит үнэ цэнийн тодорхойлолт ба шатлал

Бодит үнэ цэн гэдэг нь татан буугдах болон албадан борлуулахаас бусад энгийн нөхцөлд аливаа сонирхож буй талуудын хооронд солилцох санхүүгийн хэрэглүүр эсвэл бусад хөрөнгийн үнэ бөгөөд бодит үнэ цэн нь зах зээл дээр нээлттэй арилжаалагдаж байгаа дүнгээр хамгийн сайн хэмжигдэж, нотлогддог. Зах зээлийн үнийн санал авах боломжгүй тохиолдолд Банк үнэлгээний арга ашиглана.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

34. Бодит үнэ цэнийн тодруулга (үргэлжлэл)

Бодит үнэ цэнийн тодорхойлолт ба шатлал (үргэлжлэл)

Дараах хүснэгтэд бодит үнэ цэнээр бүртгэсэн санхүүгийн хэрэглүүрийг бодит үнэ цэнийн түвшнээр ангилсан задаргааг үзүүлэв.

2022 оны 12 сарын 31-нээр	Түвшин 1 мян.төг	Түвшин 2 мян.төг	Түвшин 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Санхүүгийн хөрөнгүүд				
<i>БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр</i>				
Биржид бүртгэлтэй засгийн газрын бонд	102,883,542	–	–	102,883,542
Биржид бүртгэлгүй Монголбанкны үнэт цаас	–	949,566,385	–	949,566,385
Биржид бүртгэлтэй бонд-МИК	27,362,835	–	–	27,362,835
<i>БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр</i>				
Биржид бүртгэлгүй үнэт цаас	–	–	3,168,532	3,168,532
Бодит үнэ цэнээрх өмчийн үнэт цаас	70,359,946	–	–	70,359,946
<i>БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө</i>				
Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас	–	–	260,184,968	260,184,968
Зээлээр баталгаажсан бонд – Энгийн Транч	–	–	5,832,160	5,832,160
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	–	330,876,566	–	330,876,566
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр	–	265,374,431	–	265,374,431
Санхүүгийн бус хөрөнгө				
Дахин үнэлсэн хөрөнгө	–	–	225,309,201	225,309,201
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	–	–	79,997,754	79,997,754
	200,606,323	1,545,817,382	574,492,615	2,320,916,320
Санхүүгийн өр төлбөр				
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр	–	166,203,537	–	166,203,537
	–	166,203,537	–	166,203,537
2021 оны 12 сарын 31-нээр				
	Түвшин 1 мян.төг	Түвшин 2 мян.төг	Түвшин 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Санхүүгийн хөрөнгүүд				
<i>БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр</i>				
Биржид бүртгэлтэй засгийн газрын бонд	58,774,436	–	–	58,774,436
Биржид бүртгэлгүй Монголбанкны үнэт цаас	–	1,661,230,725	–	1,661,230,725
Биржид бүртгэлтэй бонд-МИК	34,429,486	–	–	34,429,486
<i>БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр</i>				
Биржид бүртгэлгүй үнэт цаас	–	–	3,395,537	3,395,537
Бодит үнэ цэнээрх өмчийн үнэт цаас	54,267,410	–	–	54,267,410
<i>БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө</i>				
Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас	–	–	199,870,221	199,870,221
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	–	338,322,173	–	338,322,173
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр	–	101,647,498	–	101,647,498
Санхүүгийн бус хөрөнгө				
Дахин үнэлсэн хөрөнгө	–	–	246,797,379	246,797,379
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	–	–	79,902,629	79,902,629
	147,471,332	2,101,200,396	529,965,766	2,778,637,494
Санхүүгийн өр төлбөр				
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр	–	78,035,961	–	78,035,961
	–	78,035,961	–	78,035,961

Түвшин 1, 2 ба 3 хоорондын хөдөлгөөн

Бодит үнэ цэнээр бүртгэсэн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийн 1,2 болон 3 дугаар түвшний хооронд хөдөлгөөн гараагүй болно.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

34. Бодит үнэ цэнийн тодруулга (үргэлжлэл)

2021 болон 2022 оны 12 сарын 31-ний 2-р түвшний бодит үнэ цэнийн хэмжилтэд ашигласан үнэлгээний техник, орц тодорхойлолт:

	Бодит үнэ цэнэ 2022 мян.төг	2021 мян.төг	Үнэлгээний аргачлал	Ашигласан мэдээлэл
Санхүүгийн хөрөнгө				
Биржид бүртгэлгүй Монголбанкны үнэт цаас	949,566,385	1,661,230,725	Зах зээлийн үнэлгээний арга	Төв банкны бодлогын болон репогийн хүү
БУЦӨАА-д бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	330,876,566	338,322,173	Хорогдуулсан мөнгөн гүйлгээний арга	Ирээдүйн мөнгөн урсгал, ЧМ, АХЧ болон зах зээлийн хүүгийн хувь
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр	265,374,431	101,647,498	Хорогдуулсан мөнгөн гүйлгээний арга	LIBOR ба SOFR хүү, репо хүү, засгийн газрын бондын өгөөж, валютын ханш, алтны форвард ханш, Төгрөгийн хөнгөлөлтийн хувь, ЧМ
Санхүүгийн өр төлбөр				
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр	166,203,537	78,035,961	Хорогдуулсан мөнгөн гүйлгээний арга	LIBOR ба SOFR хүү, репо хүү, засгийн газрын бондын өгөөж, валютын ханш, алтны форвард ханш, Төгрөгийн хөнгөлөлтийн хувь, ЧМ

2021 болон 2022 оны 12 сарын 31-нээр дуусгавар болсон санхүүгийн жилүүдийн 2 дугаар түвшний бодит үнэ цэнийн үнэлгээний аргачлалд өөрчлөлт ороогүй болно.

3 дугаар түвшний санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийг үнэлэхэд шаардагдах ажиглах боломжгүй гол мэдээлэл болон ашигласан мэдээллээс шалтгаалж гарч болох боломжит өөрчлөлтийн мэдрэмтгий байдлыг доор тодорхойлон үзүүлэв.

2022 оны 12 сарын 31	Бодит үнэ цэнэ мян.төг	Боломжит өөрчлөлтийн хувь	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт мян.төг	Үнэлгээний аргачлал	Ашигласан мэдээлэл	Хүрээ
Санхүүгийн хөрөнгө						
Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас	260,184,968	+/- 1%	+/- 2,601,850	Хорогдуулсан мөнгөн гүйлгээний арга	Зах зээлийн хүүгийн хувь	7.0% - 9.0%
Зээлээр баталгаажсан бонд - Энгийн Транч	5,832,160	+/- 1%	+/- 58,322	Хорогдуулсан мөнгөн гүйлгээний арга	Зах зээлийн хүүгийн хувь	9.5%
Биржид бүртгэлгүй үнэт цаас	3,168,532	+/- 10%	+/- 316,853	Нийт хөрөнгийн үнэ цэнэ	Хувьцааны зах зээлийн үнэ, Гүйлгээний дүн	1,000 төгрөг - 5,691,675 төгрөг
Санхүүгийн бус хөрөнгө						
Дахин үнэлсэн хөрөнгө	225,309,201	+/- 10%	+/- 22,530,920	Зах зээлийн төсөөлөл	Ижил төстэй үл хөдлөх хөрөнгийн үнэ/ Байршил, нөхцөл байдал, түүнтэй төстэй хүчин зүйлүүдийг тохируулсан зах зээлийн төлөөлөл	1 метр.кв 0.5 - 2.4 сая төгрөг; 1 метр.кв 2.5 - 8.7 сая төгрөг
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	79,997,754	+/- 10%	+/- 7,999,775	Зах зээлийн төсөөлөл	Ижил төстэй үл хөдлөх хөрөнгийн үнэ/ Байршил, нөхцөл байдал, түүнтэй төстэй хүчин зүйлүүдийг тохируулсан зах зээлийн төлөөлөл	1 метр.кв 5.3 - 8.2 сая төгрөг

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

34. Бодит үнэ цэнийн тодруулга (үргэлжлэл)

2021 оны 12 сарын 31	Бодит үнэ цэнэ мян.төг	Боломжит өөрчлөлтийн хувь	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт мян.төг	Үнэлгээний аргачлал	Ашигласан мэдээлэл	Хүрээ
Санхүүгийн хөрөнгө						
Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас	199,870,221	+/- 1%	+/- 1,998,702	Хорогдуулсан мөнгөн гүйлгээний арга	Зах зээлийн хүүгийн хувь	7.0% - 9.0%
Биржид бүртгэлгүй үнэт цаас	3,395,537	+/- 10%	+/- 339,554	Нийт хөрөнгийн үнэ цэнэ	Хувьцааны зах зээлийн үнэ, Гүйлгээний дүн	1,000 төгрөг- 5,691,675 төгрөг
Санхүүгийн бус хөрөнгө						
Дахин үнэлсэн хөрөнгө	246,797,379	+/- 10%	+/- 24,679,738	Зах зээлийн төсөөлөл	Ижил төстэй үл хөдлөх хөрөнгийн үнэ/ Байршил, нөхцөл байдал, түүнтэй төстэй хүчин зүйлүүдийг тохируулсан зах зээлийн төлөөлөл	1 метр.кв 0.5 - 2.4 сая төгрөг; 1 метр.кв 2.5 - 8.7 сая төгрөг
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	79,902,629	+/- 10%	+/- 7,990,263	Зах зээлийн төсөөлөл	Ижил төстэй үл хөдлөх хөрөнгийн үнэ/ Байршил, нөхцөл байдал, түүнтэй төстэй хүчин зүйлүүдийг тохируулсан зах зээлийн төлөөлөл	1 метр.кв 5.2 - 8.3 сая төгрөг

2021 болон 2022 оны 12 сарын 31-нээр дуусгавар болсон санхүүгийн жилүүдэд үнэлгээний аргачлалд ямар нэгэн өөрчлөлт ороогүй болно. 2022 оны 12 сарын 31-ний байдлаар удирдлага нь санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэн нь дансны үнээсээ материаллаг зөрүү байх магадлал багатай гэж үзэж байна.

Тайлант жилийн 3 дугаар түвшний санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн хэмжилтийн хөдөлгөөн

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас		
1 сарын 1-нээр	199,870,221	127,666,125
Нэмэгдсэн	191,776,200	102,858,400
Борлуулсан	(147,530,300)	(36,061,600)
Хуримтлагдсан хүү	19,265,652	14,266,919
Хүлээн авсан хүүгийн орлого	(3,196,805)	(8,859,623)
12 сарын 31-нээр	260,184,968	199,870,221
Зээлээр баталгаажсан бонд – Энгийн Транч		
1 сарын 1-нээр	–	–
Нэмэгдсэн	5,746,900	–
Хуримтлагдсан хүү	278,965	–
Хүлээн авсан хүүгийн орлого	(193,705)	–
12 сарын 31-нээр	5,832,160	–
Биржид бүртгэлгүй үнэ цаас		
1 сарын 1-нээр	3,395,537	7,313,358
Борлуулсан	(227,005)	(3,917,821)
12 сарын 31-нээр	3,168,532	3,395,537

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

34. Бодит үнэ цэнийн тодруулга (үргэлжлэл)

Тайлант жилийн 3 дугаар түвшний санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн хэмжилтийн хөдөлгөөн (үргэлжлэл)

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Дахин үнэлсэн хөрөнгө		
1 сарын 1-нээр	246,797,379	240,695,719
Нэмэгдсэн	–	34,749,130
Шилжүүлсэн	–	593,884
Борлуулсан	(8,829,494)	(36,218,370)
Элэгдлийн зардал	(5,623,684)	(6,121,359)
Данснаас хассан	(7,035,000)	–
Дахин үнэлгээ	–	13,098,375
12 сарын 31-нээр	225,309,201	246,797,379
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө		
1 сарын 1-нээр	79,902,629	148,990,218
Борлуулсан	–	(20,898,204)
Шилжүүлсэн	–	(48,623,002)
Дахин үнэлгээ	95,125	433,617
12 сарын 31-нээр	79,997,754	79,902,629

Үл хөдлөх хөрөнгө ба хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийн дахин үнэлгээ

Үл хөдлөх хөрөнгийн бодит үнэ цэн нь итгэмжлэгдсэн хараат бус үнэлгээчний хийсэн үнэлгээнд үндэслэдэг. Газар болон барилга байгууламжийн бодит үнэ цэнийг зах зээлийн аргыг ашиглан тогтоодог. Зах зээлийн арга нь үнэлгээчний хийж буй үнэлгээ нь зах зээл дэх ижил төстэй барилгын худалдан авалт, зар сурталчилгаанд тулгуурлан байршил, баригдсан огноо, нөхцөл байдал зэрэг бусад хүчин зүйлүүдийг харьцуулж тохируулга хийгдэх процесст үндэслэн гарсан гэсэн үг юм.

Бодит үнэ цэнээр бүртгэгдээгүй санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрүүд

Санхүүгийн тайланд бодит үнэ цэнээр бүртгэгдээгүй санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлоход ашигласан арга зүй болон таамаглалыг дараах байдлаар тайлбарлав:

Бодит үнэ цэн нь дансны үнэтэй ойролцоо байгаа хөрөнгүүд

Хөрвөх чадвар өндөр эсвэл богино хугацааны (1 жилээс бага хугацаатай) санхүүгийн хөрөнгүүд болон санхүүгийн өр төлбөрүүдийн хувьд бодит үнэ цэн нь дансны үнэтэй ойролцоо гэж үздэг. Банкны өөрийн бодит үнэ цэнийн үнэлгээнээс үзвэл, Банканд байршуулсан 1 жилээс дээш хугацаатай хөрөнгийн тооцоолсон бодит үнэ цэн нь санхүүгийн байдлын тайлан дахь дансны үнэтэй ойролцоо байна. Энэ нь зах зээл дэх ижил төстэй хадгаламжийн бүтээгдэхүүгийн одоогийн хүүгийн түвшин анх байршуулах үеийнхээс мэдэгдэхүйц өөрчлөгдөөгүйтэй холбоотой юм.

Тогтмол хүүтэй санхүүгийн хэрэглүүр

Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэсэн тогтмол хүүтэй санхүүгийн хөрөнгүүд болон өр төлбөрүүдийн бодит үнэ цэнийг анх бүртгэгдэх үеийн зах зээлийн хүүгийн түвшинг Монголын одоогийн зах зээл дэх адил төстэй санхүүгийн хэрэглүүрийн хүүгийн түвшинтэй харьцуулж тооцоолсон. Доорхи хүснэгтэд Банкны санхүүгийн тайланд тусгасан түвшин 2-т багтах санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэн болон дансны үнийг харьцуулсан харьцааг харуулав.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

34. Бодит үнэ цэнийн тодруулга (үргэлжлэл)

Тогтмол хүүтэй санхүүгийн хэрэглүүр (үргэлжлэл)

	Дансны үнэ мян.төг	Бодит үнэ цэнэ мян.төг
2022 оны 12 сарын 31-нээр		
Санхүүгийн хөрөнгө		
Харилцагчид олгосон зээл ба урьдчилгаа	4,137,182,398	4,195,665,298
Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэглүүр	250,553,216	252,759,224
Санхүүгийн өр төлбөр		
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	6,207,309,405	6,226,909,035
2021 оны 12 сарын 31-нээр		
Санхүүгийн хөрөнгө		
Харилцагчид олгосон зээл ба урьдчилгаа	4,588,465,405	4,639,813,219
Хугацааны эцэс хүртэл эзэмших үнэт цаас	590,679,288	601,122,783
Санхүүгийн өр төлбөр		
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	6,266,310,519	6,249,211,370

35. Холбоотой талын тодруулга

Банкны холбоотой талуудыг доор үзүүлэв:

- Вайлент Арт ХХК - Банкны гүйцэтгэх захирлын орлогчийн ойрын хамаатан Вайлент Арт ХХК-ийг эзэмшдэг
- ТиДиБи Секьюритис ХХК (өмнө: Ти Ди Би Капитал ХХК), Ти Ди Би Ассет Менежмент ЭсСи ХХК- Банкны хувьцаа эзэмшигч Ти Ди Би Капитал ХХК (өмнө: Юнайтед Банкинг Корпорэйшн ХХК)-н охин компани юм.
- МИК - Хараат компани (Тодруулга 15-г харна уу)
- Монгол Женерал Лизинг ХХК болон охин компаниуд (МЖЛЛ) - Банк нь МЖЛизинг ХХК-н хувьцааны 10%-г эзэмшдэг ба банкны хувьцаа эзэмшигчийн гэр бүлийн гишүүн эзэмшдэг.
- Нэйшнл Ньюс Корпорэйшн ХХК (“ННК”) - Банк нь ННК-н хувьцааны 9.85%-ийг эзэмшдэг ба банкны хувьцаа эзэмшигч компанийн ТУЗ-ын гишүүнээр ажилладаг.
- Эн Эн Си Паблицинг ХХК, Жэй Си Дэко Монголиа ХХК- Компаниуд нь ННК -ийн охин компаниуд юм.
- Си Эн Би Консалтинг ХХК (“СНБК”) - СНБК-ийн гүйцэтгэх захирал нь Банкны хувьцаа эзэмшигчийн гэр бүлийн гишүүн.
- Абсолют Менежмент ХХК - Компанийг Банкны хувьцаа эзэмшигчийн гэр бүлийн гишүүн эзэмшдэг.
- Таймс Медиа Корпорэйшн ХХК- Ти Ди Би Капитал ХХК-н охин компани юм.
- МНРИК - 2016 онд Банк болон МНРИК-н хувьцаа эзэмшигчидтэй хийсэн зээлийн гэрээнд заасан нөхцлийн дагуу МНРИК нь Банкнаас авсан зээлийн үүргээ биелүүлэх боломжгүй болсон тохиолдолд хувьцааны 100%-г шилжүүлнэ гэсний дагуу Банк нь Монголиан Нэйшнл Рэйр Ээрт Корпорэйшн ХХК (“МНРИК”)-ийн хувьцааг авсан. Уг хөрөнгө оруулалтыг 2019 оны 12 сарын 31-нээр данснаас хассан.
- Гол удирдах албан тушаалтнууд - Гол удирдах албан тушаалтнууд гэдэгт ажилтнуудын болон Банкны үйл ажиллагааг эрх мэдлийн дагуу шууд болон шууд бусаар удирдах, нөлөөлөх үүрэг хариуцлагатай хувь хүмүүс багтана. Банк нь Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн гишүүд болон Гүйцэтгэх удирдлагууд тэдгээрийн гэр бүлийн гишүүдийг холбоотой талууд гэж авч үздэг.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

35. Холбоотой талын тодруулга (үргэлжлэл)

2021 болон 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилүүдэд холбоотой талтай хийсэн томоохон ажил гүйлгээнүүд, үлдэгдлийг доор үзүүлэв:

2022 оны 12 сарын 31-нээр	Ти Ди Би Капитал ХХК*		ЮуЭс Глобал Инвестмент ХХК		Жэй Си Деко ХХК		Ти Ди Би Секьюритис ХХК		Нэйшл Ньюс Эн Эн Си Си Эн Би		Абсолют Менежмент ХХК		Монгол Женерал Лизинг ХХК		Таймс Медиа Корпорэйшн ХХК		Ти Ди Би Ассет гэр бүлийн гэр бүлийн гишүүд		Гол хувьцаа эзэмшигч тэдгээрийн Гол удирдах албан тушаалтнууд	
	Глобулл	Глобулл	ХХК	ХХК	ХХК	ХХК	ХХК	ХХК	ХХК	ХХК	ХХК	ХХК	ХХК	ХХК	ХХК	ХХК	ХХК	ХХК	ХХК	ХХК
	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг
Үлдэгдэл дүн																				
Харилцах болон хадгаламж болон хуримтлагдсан хүү	1,020,494	361	320	3,629,237	67,692,020	2,643,944	16,019,311	262,769	13,282	107	7,676	4,828,309	675	84	9,951	813	95,618	845,952		
Зээл, урьдчилгаа болон хуримтлагдсан хүү	7,857,045	-	-	-	10,026,377	-	18,862,957	-	-	9,010,151	-	11,811,345	-	-	-	-	67,651	1,949,644		
Авлага, урьдчилгаа	547,500	-	-	-	879,178	-	54,584	-	-	20,081,613	-	-	-	-	-	-	3,100,000	-		
ИЗББ	-	-	-	-	260,184,968	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Ам.долларын бонд	-	-	-	-	27,362,835	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Свопын хуримтлагдсан хүүгийн авлага	-	-	-	-	3,024,561	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
					158,847,086															
Бусад өр төлбөр	-	-	-	-	-	-	85,271	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Аккредитив болон баталгаа, батлан даалт	-	-	-	-	-	2,540	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Ашиглаагүй зээлийн шугам	-	-	-	-	-	3,674	4,598	-	-	-	-	478,216	-	-	-	-	-	717,590	540,681	
Санхүүгийн үүсмэл өр төлбөр	-	-	-	-	160,848,700	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Гүйлгээ																				
Хүүгийн орлого																				
Зээл ба урьдчилгаа	898,594	-	-	-	1,469,179	36	2,405,516	-	-	422,844	-	678,061	-	-	-	-	-	8,716	197,909	
Санхүүгийн хэрэглүүр	-	-	-	-	3,600,173	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
ИЗББ	-	-	-	-	19,265,652	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Своп	-	-	-	-	5,811,621	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Хүүгийн зардал																				
Хадгаламж	-	-	-	158,302	26,665,840	72,084	371,276	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	313	38,490	
Хүлээн авсан үйлчилгээ	-	-	-	213,840	-	547,498	718,302	5,850,833	-	-	-	-	-	-	263,148	-	-	-	-	
Шимтгэлийн орлого	15	12	12	483	2,008,901	890	11,689	3,251	216	37	36	4,105	26	76	320	13	818	4,881		
Цалин, урамшуулал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19,703,582	

*Өмнө нь Юнайтед Банкинг Корпорэйшн ХХК байсан.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

35. Холбоотой талын тодруулга (үргэлжлэл)

2021 оны 12 сарын 31-нээр	Юнайтед Банкинг Корпорэйшн ХХК	Глобулл	Жэй Си Деко ХХК	МИК	Ти Ди Би Секьюритис ХХК	Ти Ди Би Лизинг ХХК	Нэйшнл Ньюс Корпорэйшн ХХК	Эн Эн Си Паблшинг ХХК	Си Эн Би Консалтинг ХХК	Абсолют Менежмент ХХК	МНРИК	Таймс Медиа Корпорэйшн ХХК	Вайлент Арт ХХК	Гол хувьцаа эзэмшигч тэдгээрийн гэр бүлийн гишүүд	Гол удирдах албан тушаалтнууд
	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг
<i>Үлдэгдэл дүн</i>															
Харилцах хадгаламж болон хуримтлагдсан хүү	712,608	373	2,729,245	505,688,015	6,175,728	25,541,582	476,703	29,761	139	7,706	7,269	141,874	4,035	680,642	972,327
Зээл, урьдчилгаа болон хуримтлагдсан хүү	7,069,939	–	–	15,451,856	–	35,834,064	–	–	7,248,282	–	–	–	581,388	117,217	2,369,648
Авлага, урьдчилгаа	547,500	–	–	1,376,014	–	–	–	–	17,751,627	–	–	–	–	–	–
ИЗББ	–	–	–	199,870,221	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Ам.долларын бонд	–	–	–	34,429,486	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Свопын хуримтлагдсан хүүгийн авлага	–	–	–	2,148,019	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Бусад өр төлбөр	–	–	–	200,678,622	–	450,982	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Аккредитив болон баталгаа, батлан даалт	–	–	–	–	8,540	3,986,557	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Ашиглаагүй зээлийн шугам	–	–	–	–	3,980	1,537	–	–	–	–	–	–	–	433,202	265,858
Санхүүгийн үүсмэл өр төлбөр	–	–	–	67,586,124	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
<i>Гүйлгээ</i>															
<i>Хүүгийн орлого</i>															
Зээл ба урьдчилгаа	666,266	–	–	2,060,553	444,128	2,747,999	408,329	–	–	–	–	76,436	–	21,456	221,687
Санхүүгийн хэрэглүүр	–	–	–	3,278,645	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ИЗББ	–	–	–	14,266,919	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Своп	–	–	–	11,448,055	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
<i>Хүүгийн зардал</i>															
Хадгаламж	–	–	68,156	85,816,540	50,922	1,666,122	–	–	–	–	–	–	–	922	58,150
Хүлээн авсан үйлчилгээ	100,000	–	–	–	100,000	776,101	2,824,392	246,818	–	–	–	538,548	–	–	–
Шимтгэлийн орлого	2,522	12	154	2,803,723	–	18,194	2,018	227	28	48	2,019	101	94	4,747	1,290
Цалин, урамшуулал	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	14,266,762

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

35. Холбоотой талын тодруулга (үргэлжлэл)

Дээр дурьдсан үлдэгдэл дүнгүүд болн ажил гүйлгээнүүд бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны үр дүнд үүссэн. Холбоотой талуудын төлсөн болон хүлээн авсан хүү нь ердийн арилжааны хүүгээр тооцогдсон. Холбоотой талуудад олгосон зээл ба урьдчилгаанаас бусад үлдэгдэл дүн барьцаагүй болно. Бусад холбоотой талуудын өглөг эсхүл авлагын дүнд ямар нэгэн хүлээн авсан эсхүл гаргасан баталгаа байхгүй.

Гол удирдах албан тушаалтнууд Банкны бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны хүрээнд энгийн нөхцөлтэйгөөр Банкнаас үйлчилгээ авдаг.

36. Хөрөнгө болон өр төлбөрийн хугацааны шинжилгээ

Дараах хүснэгтэд Банкны хөрөнгө, өр төлбөрийг эргэн төлөгдөх эсвэл барагдах хугацаагаарх шинжилгээг харуулсан байна. Тодруулга 33 'Хөрвөх чадварын эрсдэл'-ээс Банкны хямдруулаагүй буюу хорогдуулаагүй гэрээний дагуу төлөгдөх үүргийн дүнг харна уу.

2022 оны 12 сарын 31-нээр	12 сар хүртэлх мян.төг	12 сараас дээш мян.төг	Нийт мян.төг
Хөрөнгө			
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	1,756,207,294	–	1,756,207,294
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	767,067,640	–	767,067,640
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө	23,785,328	242,231,800	266,017,128
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр	953,832,580	125,980,182	1,079,812,762
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр	–	73,528,478	73,528,478
Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэглүүр	242,721,212	7,832,004	250,553,216
Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт	–	924,685	924,685
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр	90,166,256	175,208,175	265,374,431
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	2,357,796,491	1,779,385,907	4,137,182,398
Бусад хөрөнгө	84,276,486	381,674,074	465,950,560
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	–	79,997,754	79,997,754
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө	24,665,717	–	24,665,717
Үндсэн хөрөнгө	–	470,625,143	470,625,143
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	–	15,449,135	15,449,135
Биет бус хөрөнгө	–	1,421,361	1,421,361
Нийт хөрөнгө	6,300,519,004	3,354,258,698	9,654,777,702
Өр төлбөр			
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	33,120,234	–	33,120,234
Репо хэлцэл	273,521,721	43,283,070	316,804,791
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	5,514,573,270	692,736,135	6,207,309,405
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр	2,330,277	163,873,260	166,203,537
Зээлээр авсан санхүүжилт	1,129,029,788	289,801,407	1,418,831,195
Бусад өр төлбөр	101,064,523	159,419,062	260,483,585
Түрээсийн өглөг	–	15,869,783	15,869,783
Орлогын албан татварын өглөг	55,742,118	–	55,742,118
Хойшлуулсан татварын өр төлбөр	–	2,401,790	2,401,790
Нийт өр төлбөр	7,109,381,931	1,367,384,507	8,474,364,648
Цэвэр дүн*	(808,862,927)	1,986,874,191	1,180,413,054

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

36. Хөрөнгө болон өр төлбөрийн хугацааны шинжилгээ (үргэлжлэл)

2021 оны 12 сарын 31-нээр	12 сар хүртэлх мян.төг	12 сараас дээш мян.төг	Нийт мян.төг
Хөрөнгө			
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	976,352,237	–	976,352,237
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	504,417,550	–	504,417,550
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө	7,631,221	192,239,000	199,870,221
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр	1,663,846,240	90,588,407	1,754,434,647
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр	–	57,662,947	57,662,947
Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэглүүр	299,482,131	291,197,157	590,679,288
Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт	–	506,297	506,297
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр	99,678,247	1,969,251	101,647,498
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	2,297,395,568	2,291,069,837	4,588,465,405
Бусад хөрөнгө	53,580,450	146,471,143	200,051,593
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	–	79,902,629	79,902,629
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө	3,605,964	–	3,605,964
Үндсэн хөрөнгө	–	480,838,433	480,838,433
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	–	7,902,693	7,902,693
Биет бус хөрөнгө	–	2,334,413	2,334,413
Нийт хөрөнгө	5,905,989,608	3,642,682,207	9,548,671,815
Өр төлбөр			
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	13,938,713	–	13,938,713
Репо хэлцэл	41,331,885	248,460,643	289,792,528
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	5,681,330,229	584,980,290	6,266,310,519
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр	75,951,189	2,084,772	78,035,961
Зээлээр авсан санхүүжилт	495,290,103	913,450,026	1,408,740,129
Гаргасан өрийн бичиг	160,140,274	–	160,140,274
Бусад өр төлбөр	81,615,708	207,454,257	289,069,965
Түрээсийн өглөг	–	8,999,663	8,999,663
Орлогын албан татварын өглөг	12,499,999	–	12,499,999
Хойшлуулсан татварын өр төлбөр	–	1,035,344	1,035,344
Нийт өр төлбөр	6,562,098,100	1,966,464,995	8,528,563,095
Цэвэр дүн*	(656,108,492)	1,676,217,212	1,020,108,720

*Зарим санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрүүдийн ангилал нь гэрээний үүрэгт үндэслэсэн. Банк нь олон тооны харилцагчид бүтээгдэхүүгийн хугацаа дуусахад төлбөрөө шаардахгүй дахин сунгана гэж үзсэн бөгөөд хүснэгт нь Банкны харилцах, хадгаламжийн тодорхой түвшинг хадгалах бодлогоор тодорхойлогдох хүлээгдэж буй мөнгөн урсгалыг илэрхийлэхгүй болно.

37. Өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ

Монголбанкнаас тогтоосон дүрэм, харьцаануудыг удиртгал болгон Банкны өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг хянадаг.

Өөрийн хөрөнгийн удирдлага

Банкны өөрийн хөрөнгийн удирдлагын үндсэн зорилго нь хөндлөнгөөс тавигдсан зохистой харьцааны шалгууруудыг биелүүлэх ба сөрөг цочролыг дааж чадах өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг хадгалахад оршино.

Банк өөрийн хөрөнгийн бүтцийг удирдаж, эдийн засгийн нөхцөл дэх өөрчлөлт болон өөрийн үйл ажиллагааны эрсдэлийн шинж чанарт харгалзан капиталын бүтцэд тохируулга хийнэ.

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2022 оны 12 сарын 31

37. Өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ (үргэлжлэл)

Заавал байлгах өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцаа

Монголбанкнаас арилжааны банкуудын нэгдүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгийн эрсдэлээр жигнэсэн активын зохистой харьцааг хамгийн багадаа 9% (2021 онд: 9%) нийт өөрийн хөрөнгийн эрсдэлээр жигнэсэн активын харьцааг 12% (2021 онд: 12%)-иас доошгүй байхаар тогтоосон байдаг бөгөөд эдгээр харьцаа нь эрсдэлийн уг шинж чанараар нь тохируулсан нийт хөрөнгө болон нийт капиталыг авч тооцоолсон байдаг. Банкны 12 сарын 31-ний байдлаар өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг доор үзүүлэв:

	2022	2021
Нэгдүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгийн эрсдэлээр жигнэсэн харьцаа	15.15%	13.03%
Нийт өөрийн хөрөнгийн эрсдэлээр жигнэсэн харьцаа	15.15%	13.03%
	2022	2021
	мян.төг	мян.төг
<u>Нэгдүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө</u>		
Энгийн хувьцаа	323,810,329	323,809,925
Нэмж төлөгдсөн капитал	664	–
Хуримтлагдсан ашиг	595,291,291	486,155,463
Тохируулга (Тодруулга 33)	–	(4,258,874)
Нийт нэгдүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө	<u>919,102,284</u>	<u>805,706,514</u>
<u>Хоёрдугаар зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө</u>		
Дахин үнэлгээний нөөц	–	–
Нийт хоёрдугаар зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө	<u>–</u>	<u>–</u>
Нийт капитал / капиталын суурь	<u>919,102,284</u>	<u>805,706,514</u>

12 сарын 31-ний байдлаар эрсдэлээр нь жигнэсэн хөрөнгийг эрсдэлийн ангилал тус бүрээр үзүүлбэл:

%	2022		2021	
	Хөрөнгө мян.төг	Эрсдэлээр жигнэсэн мян.төг ⁹	Хөрөнгө мян.төг	Эрсдэлээр жигнэсэн мян.төг
0	3,312,908,980	–	3,360,928,946	–
20	781,046,774	156,209,355	532,097,176	106,419,435
50	1,420,900,075	710,450,039	1,248,466,378	624,233,189
100	3,627,626,768	3,627,626,768	4,300,089,528	4,300,089,528
150	967,597,227	1,451,395,840	621,453,461	932,180,192
<i>Тохируулгууд:</i>				
Үйл ажиллагааны эрсдэлийн харьцаа		78,694,871		86,819,388
Гадаад валютын эрсдэлийн харьцаа		42,571,900		133,595,360
Нийт	<u>10,110,079,824</u>	<u>6,066,948,773</u>	<u>10,063,035,489</u>	<u>6,183,337,092</u>

38. Тайлангийн дараах үйл явдал

Удирдлага нь тайлагналын өдрөөс хойш дор дурдсан үйл явдлуудаас бусад санхүүгийн тайланд нөлөө үзүүлэх өөр бусад үйл явдал гараагүй гэж үзэж байна:

2023 оны 1-р сарын 11-ний өдөр банкны хувьцаа эзэмшигчид 1 ширхэг энгийн хувьцааг 10 ширхэг энгийн хувьцаанд хөрвүүлж хуваахыг зөвшөөрснөөр Банкны гаргасан энгийн хувьцааны тоо 48,070,880 болж нэмэгдсэн. Энэхүү хувьцааны өөрчлөлт нь бүх толилуулагдсан хугацааны НХНА-ийн тооцоололд тохируулагдсан болно (Тодруулга 11-ийг харна уу).

39. Монгол хэл дээрх орчуулга

Эдгээр санхүүгийн тайлангуудыг Англи хэл дээр мөн бэлтгэсэн болно. Монгол, Англи хувиудын хооронд утга, агуулгын зөрүү гарах тохиолдолд Англи хэл дээрх хувийг дагана.